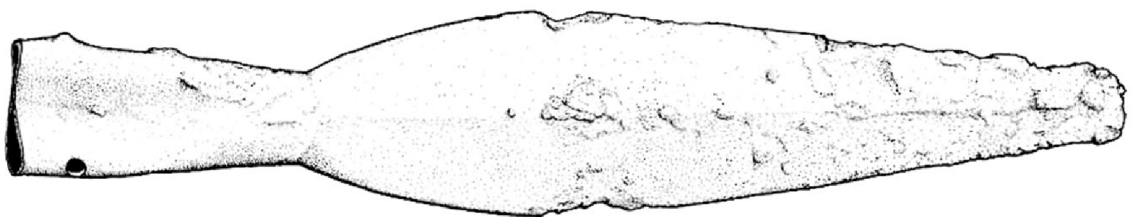

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra historie

Kamil Pecháček

Rozorané germánské žárové pohřebiště ve Zborovicích

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Zeman, Ph.D.

Olomouc 2022

Jméno a příjmení autora: Kamil Pecháček

Název bakalářské práce: Rozorané germánské žárové pohřebiště ve Zborovicích

Název práce v angličtině: Ploughed Germanic Cremation Cemetery in Zborovice

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Zeman, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Anotace

Cílem práce je chronologicko-typologické vyhodnocení archeologických nálezů získaných povrchovým sběrem z let 2006–2021 na ploše dosud neznámého žárového pohřebiště z doby římské ve Zborovicích, okr. Kroměříž, zničeného intenzivní zemědělskou činností. Na základě porovnání tohoto souboru nálezů s odbornou literaturou byla provedena kategorizace do typologických skupin, včetně chronologického zařazení v kontextu středodunajského barbarika, a zhodnocení postavení zborovické nekropole v rámci germánského osídlení střední Moravy. Nedílnou součástí práce je komplexní katalogové zpracování získaného materiálu včetně kresebné a fotografické dokumentace.

Annotation

The aim of the thesis is a chronological and typological evaluation of archaeological findings obtained by surface collection from 2006–2021 on the area of a hitherto unknown Cremation cemetery from the Roman period in Zborovice, district Kroměříž, destroyed by intensive agricultural activities. On the basis of a comparison of this set of findings with the literature, a categorization into typological groups, including a chronological classification in the context of the Middle Danubium barbaricum, and an evaluation of the position of the Zborovice necropolis within the Germanic settlement of Central Moravia were carried out. A comprehensive cataloguing of the acquired material including drawing and photographic documentation will be an integral part of the work.

Klíčová slova:

doba římská, Germáni, Zborovice, střední Morava, pohřebiště, pohřební výbava, keramika, kovy, sklo, paroh

Keywords:

Roman period, Germanic tribes, Zborovice, Central Moravia, burial ground, burial equipment, ceramics, metals, glass, antler

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů, literatury a elektronických zdrojů.

V Olomouci, dne 17. srpna 2022.

.....

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Tomáši Zemanovi, Ph.D. za trpělivost, odborné rady a věcné připomínky během psaní práce.

Díky patří též panu JUDr. Mgr. Pavlu Kotlánovi, Ph.D. et Ph.D. za užitečné rady a možnost konzultace v teoretických částech práce.

Poděkování také patří panu Romanu Vrbíčkoví z Kroměříže za poskytnutí nalezeného materiálu z pohřebiště u Zborovic k vypracování této práce.

A nakonec velký dík patří mé rodině, partnerce Kateřině a dětem Natce a Helče za to, že mě celou dobu podporovaly a nechávaly prostor k psaní bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 Struktura a metodika práce	9
2 Přírodní podmínky mikroregionu	10
2.1 Geomorfologické podmínky	10
2.2 Geologické podmínky	10
2.3 Hydrologické podmínky.....	11
3 Zborovice – historie osídlení, historie archeologických výzkumů na katastru obce ...	11
4 Postavení lokality Zborovice v rámci osídlení střední Moravy v době římské	15
4.1 Dějiny bádání a periodizace doby římské v Čechách a na Moravě	15
4.2 Pohřební ritus Germánů na střední Moravě	19
4.2.1 Stav poznání pohřebišť doby římské na Moravě.....	22
4.3 Pohřebiště ve Zborovicích.....	27
5. Typologicko-chronologická analýza movitého inventáře.....	29
5.1 Keramika	29
5.1.1 Římskoprovinciální keramika	30
5.1.1.1 Terra sigillata	31
5.1.1.2 Glazovaná keramika	32
5.1.1.3 Žlutooranžová keramika	35
5.1.2 Germánská keramika.....	35
5.1.2.1 Keramika točená na kruhu.....	36
5.1.2.2 Keramika vyráběná v ruce.....	41
5.1.2.2.1 Hrnčovitě tvary	42
5.1.2.2.2 Mísovitě tvary	42
5.1.2.2.3 Teriny	43
5.1.2.2.4 Pohárky	44
5.1.2.2.5 Zdobené zlomky keramiky	45
5.1.2.2.6 Nezdobené zlomky	47
5.1.3 Ostatní keramické a hliněné předměty	47
5.1.3.1 Přesleny.....	47
5.1.3.2 Korálek.....	49
5.2 Kovové předměty	49
5.2.1 Spony	49
5.2.2 Přezky	54

5.2.3	Bronzové nádoby	54
5.2.4	Kopí	56
5.2.5	Nože	57
5.2.6	Ostatní	59
5.2.7	Slitky	59
5.3	Skleněné předměty	60
5.3.1	Korálky	61
5.3.2	Nádoby	64
5.3.3	Slitky	65
5.4	Kostěná a parohová industrie	66
5.4.1	Hřebeny	66
5.4.2	Ostatní	67
6.	Přírodovědné analýzy	67
6.1.	Metalografická analýza vybraných kovových artefaktů	67
6.2.	Antropologický rozbor spálených lidských kostí (Jana Šínová)	68
7.	Závěr	71
8	Summary	82
9	Katalog	84
10	Seznam pramenů, literatury a elektronických zdrojů	119
10.1	Prameny a literatura	119
10.2	Elektronické zdroje	133
10.2.1	Internetové zdroje	133
11	Seznam zkratek	134
12	Obrazové přílohy	135

Úvod

Stále přibývající archeologické prameny, v prostoru severně od Dunaje, zahrnující období prvních čtyř století našeho letopočtu, označovaných jako doba římská, postupně doplňují naše znalosti o hustotě obyvatelstva, sídelní struktuře, funerálních areálech a interakci mezi domácím germánským obyvatelstvem a římským impériem.

Již před přelomem letopočtu začala římská expanze na sever, do prostoru středodunajského barbarika, s vyvrcholením těchto snah o ovládnutí tohoto prostoru ve druhé polovině 2. století. Výzkumy v Hradisku u Mušova, síť krátkodobých římských táborů, tzn. vojensky zabezpečené hlavní suchozemské i říční komunikace jako trasy rychlých přesunů vojska a zásobování, kontrola nejdůležitějších centrálních sídelních komor místní populace, vazby na místní Římanům nakloněné elity, projevující se především ve výpovědi knížecího hrobu u Mušova, poskytují dostatečný prostor k úvahám o římské promyšlené strategii, vyložitelné jako odraz plošné okupace území, jako záměru vytvoření trvale kontrolovaného územního celku (Komoróczy–Vlach 2019, 266–267). Alespoň základní povědomí o uspořádání nadregionálních, příp. nadnárodních vztahů v minulosti jistě může být, v dnešní turbolentní době, smysluplné.

V této práci předkládám chronologicko-typologickou analýzu archeologických nálezů získaných povrchovým sběrem na ploše dosud neznámého žárového pohřebiště z doby římské ve Zborovicích, okr. Kroměříž, zničeného intenzivní zemědělskou činností. Jak bude dále popsáno, jedná se o prostor s intenzivním germánským osídlením a prostor, jenž byl zřejmě součástí území, které Římané plánovali trvale kontrolovat. Svědčí o tom, mimo jiné, pozice lokality uvnitř perimetru krátkodobých římských táborů. V rámci střední Moravy bylo objeveno poměrně velké množství hrobových i sídlištních celků, avšak jejich stupeň dokumentace, příp. vyhodnocení je bohužel nedostatečné. Tato práce by tedy měla dílem přispět do mapy poznání sídelní strategie regionu, zařadit žárové pohřebiště u Zborovic alespoň rámcově do kontextu germánského osídlení střední Moravy a poukázat na intenzitu ovlivnění domácího obyvatelstva římskoprovinciální civilizací.

Nejhojněji zastoupenými archeologickými nálezy na popisovaném pohřebišti jsou kolekce keramiky. Jedná se o germánskou ručně vyráběnou keramiku, ale též o jemnou, kvalitní, na kruhu točenou, tzv. jiříkovickou keramiku. Kromě domácí produkce

keramiky se v nálezovém souboru objevil též nezanedbatelný počet kusů keramiky římskoprovinciální. Z ostatní keramické produkce za zmínku také stojí kolekce přeslenů. Další poměrně bohatou kolekci artefaktů tvoří kovy. Jedná se o předměty vyrobené ze železa jako např. hrot kopí a hlavně předměty bronzové a v jednom příp. stříbrné, kdy zejména spony jsou velmi důležitým, chronologicky citlivým ukazatelem. V neposlední řadě je nutné zmínit skleněné a kostěné artefakty, které celkový nalezený soubor doplňují. Vyhodnocení těchto souborů umožnilo určit časovou osu, po kterou bylo pohřebiště ve Zborovicích využíváno, a nastínit materiální úroveň komunity, jež pohřební areál využívala.

Veškerý archeologický materiál zachycený na zkoumané lokalitě jsem makroskopicky a morfologicky popsal a v kontextu středoevropského barbarika, pomocí odborné literatury, chronologicko-typologicky zařadil. K datování celého pohřebiště jsem zejména využil chronologicky citlivější předměty, jako jsou kovové artefakty jako např. spony, dále keramickou a skleněnou kolekci a v neposlední řadě i kostěnou a parohovou industrii. Souhrnný katalogový soupis, nejen těchto artefaktů, ale všech nálezů z lokality je přílohou této práce. Soupis podává podrobný popis artefaktů včetně jejich metrických údajů, který je řazen dle inventárních čísel. Všechny nalezené artefakty jsou též kresebně či fotograficky zadokumentovány a vzniklá vyobrazení uspořádána do tabulek, které jsou také přílohou této práce.

Nemalé množství kovových artefaktů obsahuje přesnou informaci o poloze nálezu ve formě GPS souřadnic. Zanesením těchto souřadnic do mapy a následným vyhodnocením bylo možné zaměřit přesné místo nálezu konkrétního předmětu, a tím určit místo samotného pohřebního areálu a jeho přibližnou rozlohu. Tyto výstupy jsou pak přeneseny do map, které jsou též součástí předkládané práce.

Do práce byly též zapracovány výsledky přírodovědných analýz, kdy metalografické analýze byly podrobeny vybrané kovové artefakty a antropologickému rozboru kosterní pozůstatky z pohřebiště u Zborovic.

Jak již bylo uvedeno, jedním z dalších, a neméně důležitých cílů práce bylo zařadit žárové pohřebiště u Zborovic alespoň rámcově do kontextu germánského osídlení střední Moravy. Z tohoto důvodu jsou součástí mapové podklady nejen s uvedenými GPS souřadnicemi, ale též lokalizací pohřebních areálů či jen jednotlivě nalezených pohřbů datovaných do doby římské v nejbližším okolí.

1 Struktura a metodika práce

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, část teoretickou a praktickou. Teoretická část práce se skládá z několika kapitol členěných na podkapitoly a praktická část pak sestává z kompletního katalogu nálezů, obrazových příloh s jejich vyobrazením a mapovými a fotografickými přílohami.

V teoretické části jsou popsány přírodní podmínky mikroregionu, historie osídlení a historie archeologických výzkumů na katastru obce a v blízkém okolí. Nastíněny jsou dějiny bádání o době římské na území Čech, Moravy i zájmového mikroregionu a popsán pohřební ritus Germánů na střední Moravě, včetně stručného katalogového přehledu pohřebních areálů či hrobových celků z doby římské v blízkém okolí zkoumaného pohřebiště. Tento katalogový přehled je, společně s vyznačeným pohřebištěm u Zborovic, pořadovými čísly přehledně svázán s příloženou mapou. Stejně tak je zborovické pohřebiště, na základě mapových podkladů, prostorově lokalizováno nejen v rámci regionu, ale i v rámci celé České republiky. Neopomenuta bude také problematika stavu poznání pohřebišť doby římské na Moravě a popsáno zkoumané pohřebiště u Zborovic.

V analytických kapitolách jsou popsány a typologicko-chronologicky hodnoceny všechny nashromážděné artefakty. Metodika zpracování nálezů je založena na klasické typologicko-komparativní analýze nálezového souboru. Nálezy jsou tříděny podle druhu materiálu na čtyři základní kategorie: keramika, kovové předměty, skleněné předměty a kostěná a parohová industrie. Keramické fragmenty jsou dále kategorizovány podle provenience na římskoprovinciální a germánské a dále na jednotlivé užitkové druhy keramiky. Kovové a skleněné předměty a stejně tak kostěná a parohová industrie jsou kategorizovány z hlediska jejich funkce. V závěru této části byly do práce vyhodnoceny výsledky dvou přírodovědných analýz, a to metalografické analýzy vybraných vzorků a antropologický rozbor dochovaných spálených lidských kostí.

Praktická část pak sestává z kompletního katalogu nálezů a obrazových příloh s jejich vyobrazením. S ohledem na kvantitu veškerého materiálu bylo na místě vytvoření uceleného katalogu všech nálezů provedeného ve standardním prostředí programu Microsoft Word s odkazy na obrazovou přílohu. Obrazová příloha pak byla vytvořena v počítačovém programu Inscap vector graphics editor, jenž poskytl vhodné prostředí umožňující umístění konkrétní jednotky do předem připravené tabulky ve zvoleném měřítku a přiřadit jí pořadové číslo svázané s katalogem. Všechny významnější nálezy

byly zadokumentovány kresebně, a kresby následně naskenovány v rozlišení 600 dpi a upraveny v počítačovém programu GIMP 2.10.12. Všechny ostatní nálezy pak byly zadokumentovány fotograficky a upraveny opět v počítačovém programu GIMP 2.10.12.

2 Přírodní podmínky mikroregionu

Obec Zborovice se nachází v okrese Kroměříž, ve Zlínském kraji. Od okresního města leží 12 km jihovýchodně. Od krajského města je vzdálena 40 km západním směrem. Rozloha obce, ve které jsou zahrnuty pole, zahrady, pastviny, louky, lesy, sady, vodní plochy, zastavěné plochy a ostatní plochy, činí 981 ha (ČÚZK 2021) a k 1. lednu 2021 v obci žilo 1461 obyvatel (ČSÚ 2021).

2.1 Geomorfologické podmínky

Katastr obce leží na Medlovské vrchovině, což je okrsek ve východní části Orlovické vrchoviny, jenž je částí Litenčické pahorkatiny. Ta je součástí geomorfologické oblasti Středomoravské Karpaty, které jsou částí geomorfologické subprovincie Vnější Západní Karpaty (Demek–Mackovčín 2006, 48–49, 533). Medlovská vrchovina je plochá vrchovina o rozloze 24,90 km², tvořená jíly, písky a štěrky karpátu, místy s překryvem pleistocenní spraše. Má erozně denundační reliéf s široce zaoblenými rozvodními hřbety, plošinami a různou měrou zahloubenými údolími. Vrchovina je středně zalesněná smíšenými listnatými porosty s převahou dubu a s příměsí habru a lípy, vzácněji i buku, nachází se zde též rozlehlá pole. Nejvyšší bod Troják 396 m n. m. je zalesněný a je tvořen jíly a písky karpátu, místy s překryvem spraše (Demek–Mackovčín 2006, 291).

2.2 Geologické podmínky

Na většině katastru obce, včetně zkoumaného pohřebiště, převažují nezpevněné sedimenty tvořené spraší a sprašovou hlínou. V říčních nivách pak nezpevněné sedimenty tvořené nivními sedimenty či písčito-hlinitými až hlinito-písčitými sedimenty (ČGS 2021).

2.3 Hydrologické podmínky

Přímo obcí protéká potok Lipina a jihovýchodně od obce protéká Troubecký potok. Oba toky tečou jihovýchodním směrem. Na toku Troubeckého potoka se nachází soustava rybníků Podlavčí. Tyto rybníky se nacházejí cca 700 m východně od středu obce.

3 Zborovice – historie osídlení, historie archeologických výzkumů na katastru obce

První písemná zmínka o obci je z roku 1276. V roce 1358 se píše Sborowicz, 1368 Zborowicz i Sworowicz, 1391 Sborowicz, 1410 jen Borovice. Jméno Zborovice je odvozené od osobního Zbor (Augustin 2001, 694).

Osídlení prostoru dnešní obce je však mnohem starší. Zborovice se nachází v prostoru úrodného Pomoraví, jehož přirozenou osu tvoří tok řeky Moravy, od nejstarších dob významný činitel pro kulturní rozvoj krajiny. V určitých etapách pravěkého vývoje vytvářela řeka Morava jakousi pomyslnou hranici oddělující archeologické kultury na jejím východním a západním břehu. Území ležící na východ bylo daleko více vystaveno kulturním vlivům přicházejícím z jihovýchodu, z Podunají a Karpatské kotliny. Naopak území západního břehu řeku bylo více otevřeno proudům z jihozápadu, které pronikaly na Kroměřížsko povodím Litavy, Kyjovky a Vyškovskou branou. Současně na tomto styčném prostoru docházelo k prolínání, vzájemnému ovlivňování a přetavování pravěkých kultur, a tím i k vytváření příznivých podmínek pro vznik nových kulturních formací. Široké údolí řeky Moravy bylo neobyčejně živou tepnou kulturních a obchodních kontaktů s Podunajím a Baltem i jinými vzdálenými oblastmi na jihu a severu Evropy. Procházela tudy jedna z tras důležité pravěké komunikace – Jantarové cesty (Chybová 1998, 5).

Prostor nyní náležející katastru obce Zborovice byl, společně s jeho nejbližším okolím, osídlován již od paleolitu, výskyt kamenných nástrojů aurignacienu byl zaznamenán z nalezišť v Milovicích, Lhotkách, Zdounkách, Zdislavicích (Chybová 1998, 22). Mladopaleolitická lokalita byla, prostřednictvím povrchové prospekce v roce 2008, též potvrzena přímo na katastru obce Zborovice, objevením dosud neznámé lokality

na vrcholu táhlého zaobleného hřbetu severně od obce. Artefakty byly vyrobeny z místního rohovce typu Troubky-Zdislavice (Schenk–Sedláčková 2012, 117–118).

Neolitická kultura s vypíchanou keramikou byla zachycena na sídlištích v blízkých Nítkovicích, Uhřicích, Slížanech, Lhotách u Pačlavic nebo ve Věžkách. Mladší neolitická kultura lidu s moravskou malovanou keramikou byla zaznamenána na sídlištích z Nítkovic a Slížan (Chybová 1998, 32–33). Stejně lokality, tedy Nítkovice a Slížany, byly dále využívány i v eneolitu kulturou lidu se šňůrovou keramikou, která zde pohřbívala své zemřelé. Četné kostrové hroby další eneolitické kultury, kultury lidu se zvoncovitými poháry, jsou pak doloženy např. z Drahlova a Litenčic. Ve Zborovicích pak byl objeven žárový hrob náležící stejné kultuře, který obsahoval nekvalitně vypálenou, nezdobenou keramiku, rohovcový úštěp a polovinu přeražené rohovcové šipky (Chybová 1998, 44–47).

První kultura doby bronzové tzv. moravská únětická je doložena v nedalekém povodí říčky Tištiny, a ze stejného prostoru pochází známý bronzový depot z Prasklic. Další sídlištní nálezy pochází z katastru nedalekých Uhřic, Dřínova, a také Zlobic. Ve Zlobicích je archeologicky doložena další kultura doby bronzové, a to věteřovská. Ojedinelé nálezy bronzových předmětů, které jsou připisovány nositelům mohylové kultury, pocházejí vesměs z porušených hrobů nebo depotů např. ve Slížanech, Uhřicích a Zdoukách. Následující kultura, souhrnně nazývaná jako kultura lužických popelnicových polí, je známa např. pohřebními mohylami nedaleko Honětic, Pornic a Slížan a hroby ve Zlobicích. Opevněné hradiště se nacházelo poblíž obce Roštín nebo na návrší nad Jarohněvicemi (Chybová 1998, 53–71).

Starší dobu železnou charakterizují na Kroměřížsku nálezy halštatského stupně kultury lidu lužických popelnicových polí (platěnický stupeň), který kontinuálně navazuje na předešlou skupinu, a to jak na sídlištích, tak pohřebištích, zde však s poněkud odlišným pohřebním ritem. Objevují se ale i nekropole nová jako např. v Nítkovicích. V době laténské bylo území Kroměřížska, a celé střední Pomoraví, součástí rozsáhlého evropského prostoru ovládaného Kelty. Archeologicky doložená keltská přítomnost v okolí Zborovic je prostřednictvím keltských kostrových hrobů z Pornic, Uhřic, Nítkovic, Zlobic, Slížan či Litenčic, které jsou rámcově datované do 3. a 2. století př. n. l. (Chybová 1998, 73–85).

Po úpadku keltské moci, příchodu germánských kmenů a římskou expanzí do oblastí severně od Alp začíná na našem území období nazývané jako doba římská. Sledovaný region byl součástí centrální, germánskými kmeny intenzivně osídlené části

Moravy, kterou procházela důležitá pravěká obchodní spojnice – Jantarová cesta. Jantarová cesta zprostředkovávala obchod proudící z Akvileje k břehům Baltského moře a zpět. Jedním směrem byl dopravován jantar, výměnou za něj byly dodávány luxusní výrobky, i italských a provincionálních dílen (sklo, keramika, bronzové nádoby, mince aj.). Hlavní těžiště pramenného materiálu z germánských sídlišť sledovaného území patří až do sklonku starší a do počátku mladší doby římské. Zejména z tohoto období jsou povrchovou prospekci dokumentovány desítky germánských sídlišť. Germánské osady situované v blízkosti vodních toků a pramenišť, při okraji terénních vln lemujících inundaci, měly charakter spíše menších jednotek. Sídliště jsou rozložena v páslech od dolních toků vodotečí nížinných oblastí až po horní toky v mírných pahorkatinách s nadmořskou výškou kolem 200–300 m. V blízkém okolí zkoumaného zborovického pohřebiště byly sídlištní lokality objeveny např. v Litenčicích, Roštíně nebo Jarohněvicích. Germánské žárové pohřebiště, datované do 4. století, pak bylo archeologicky doloženo na katastru obce Jarohněvice, kde bylo zachyceno 7 hrobových celků a zajištěn další, již promíchaný hrobový inventář, a Troubkách, kde nalezená nádoba byla zřejmě součástí germánského žárového hrobu (Bláha 1972, 50–51; Chybová 1998, 91–97).

Na sklonku pozdní doby římské a v době následující, nazývané jako doba stěhování národů, dochází na Kroměřížsku k opuštění většiny sídlišť. Absence archeologických nálezů z tohoto území, ale i širšího středního Pomoraví na sklonku doby římské a zejména v době stěhování národů, je do určité míry obrazem složitých, kulturně etnických poměrů, ale i nedokonalého stavu archeologického poznání dějinného úseku před příchodem slovanského etnika. Ke sporadickým nálezům z tohoto období patří objev kostrového hrobu z cihelny ve Slížanech, který byl nepochybně součástí většího pohřebiště. V inventáři hrobu byla objevena bronzová přezka s kruhovým rámečkem vybíhajícím v profilovaný rovně ukončený výčnělek, dvoudílná bronzová spona s klínovitě ukončenou nožkou, železné šídlo, železná ocílka, dva rohovcové úštěpy a v ruce dělaná vázovitá nádobka. Na základě rozboru jednotlivých kovových předmětů byl slížanský hrob datován na konec 5. století nebo do první poloviny 6. století (Trňáčková 1961, 448; Tejral 1982, 213; Chybová 1998, 99).

Doklady časně slovanského osídlení v blízkém okolí Zborovic chybí. K poznání hmotné a duchovní kultury slovanské populace ve starší a střední době hradištní významně přispívají nálezy z pohřebišť. V některých případech se podařilo doložit přímou vazbu pohřebiště – sídliště jako např. ve Vrbce, Nítkovicích a Zborovicích, kdy

právě ve Zborovicích byla prokázána kontinuita v pohřbívání od starohradištního období s žárovými, popelnicovými pohřby, přes kostrový, či birituální ritus doby středohradištní, po řadové pohřbívání v mladší době hradištní. Slovanské mohyly byly dále zkoumány např. v již zmiňované Vrbce nebo Jarohněvicích, a žárové i kostrové hroby byly objeveny v někdejší cihelně ve Slížanech. Cenné poznatky k problematice tzv. venkovských pohřebišť střední doby hradištní na Kroměřížsku přinesl výzkum pohřebišť v Litenčicích. Ve sledované oblasti představuje zatím jedinou komplexně prozkoumanou nekropoli z velkomoravského období. Celkem zde bylo prozkoumáno 150, převážně kostrových, hrobů. Je pravděpodobné, že některé hroby litenčické nekropole, v nichž byli mrtví pohřbeni bez milodarů, případně vybaveni jednoduchým bronzovým šperkem, patří již povelkomoravskému období, nejspíše do doby kolem poloviny 10. století. Pro následující období, kterým je mladší a pozdní doba hradištní, je charakteristické zhoustnutí sídelní struktury a kolonizační činnost, jejíž pozůstatky v okolí Zborovic lze nalézt v zaniklých osadách na Roštínsku a Zdounecku. Venkovské mladohradištní sídliště bylo archeologicky podchyceno např. ve Zdounkách. Řadové nekropole byly zkoumány v Nítkovicích, Šelešovicích, Ratajích i samotných Zborovicích. Na zborovickém mladohradištním pohřebišti, které zaujímalu typickou polohu na temeni táhlého návrší nad obcí, bylo objeveno 33 kostrových hrobů a prokázáno jejich řadové uspořádání ve směru JZ–SV. Z těchto 33 hrobů bylo 6 mužských, 9 ženských, 12 dětských a u 6 nebylo možno pohlaví určit. Ve 21 hrobech byly nalezeny archeologické artefakty, jako např. šperky, železné nože, korálky, kostěné předměty a mince uherských a moravských denárových ražeb. V severozápadním místě nekropole byl objeven žárový hrob datovaný do začátku středohradištního období. Na základě zjištěných hrobů lze trvání zborovického mladohradištního pohřebišťe stanovit na dobu přibližně jednoho století (Chybová 1983, 55–56; táž 1998, 103–132).

4 Postavení lokality Zborovice v rámci osídlení střední Moravy v době římské

4.1 Dějiny bádání a periodizace doby římské v Čechách a na Moravě

Doba římská zahrnuje zhruba první čtyři století našeho letopočtu. Její počátky jsou charakterizovány zánikem keltské společnosti způsobené pronikáním barbarů (Germánů nebo Dáků) do střední Evropy, expanzí římské říše až k Rýnu a Dunaji a v neposlední řadě též klimatickými změnami. Konec doby římské spadá u nás do let, v nichž vrcholí krize římského impéria a podunajské provincie zaplavují cizorodé etnické skupiny ponejvíce východního původu. Poznání doby římské se opírá nejen o prameny hmotné kultury, ale také i o útržkovité zprávy antických autorů (C. Velleius Paterculus, P. Cornelius Tacitus, Cassius Dio, Ammianus Marcellinus, Strabón), kteří přinášejí konkrétní jména barbarských kmenů, jednotlivých osob i geografických útvarů, či kartografa Klaudia Ptolemaia, prostřednictvím obrazového a prostorového záznamu soudobého světa na sever od římské hranice. Tito vzdělanci tak porušují anonymitu obrazu získaného pouze studiem archeologických nálezů. Dalším významným zdrojem poznatků jsou epigrafické památky a některé umělecké výtvořiny zobrazující děje, které se vztahují k našemu území, např. reliéfy na sloupu M. Aurelia na Piazza Colona v Římě.

V archeologickém pramenném materiálu jsou na našem území nejpočetněji zastoupeny pozůstatky hmotné kultury místního barbarského obyvatelstva. Památky antické kultury reprezentují jednak ukázky drobného řemesla, ať již se dostaly do rukou barbarů jako dovozní zboží nebo jako dary, jednak doklady o pobytu, event. jiné činnosti samotných Římanů. Důležitými památkami římské proveniencie jsou konečně epigrafické prameny, např. nápis v Trenčíně a v Boldogu, nápisy na mincích nebo na jiných římských výrobcích (Tejral 1993, 424–425).

Prvním badatelem, který se v Čechách komplexněji věnoval době římské, byl J. E. Wocel, který kladl důraz na význam antické kultury pro vývoj našeho území. Předpokládal totiž intenzivní styky germánských obyvatel Čech s římskými provinciemi a věřil v pobyt římských legií na českém území. Zásadní impuls pro poznávání doby římské přinesly až rozsáhlé výzkumy pohřebišť v Dobřichově na Kolínsku v polohách Pičhora a Třebická, uskutečňované na přelomu 19. a 20. století J. Waňkem a zveřejňované J. L. Píčem. Nálezový fond následně významně obohatil výzkum mladořímského

žárového pohřebiště v Pňově na Nymbursku, který provedl J. Hellich v letech 1913–15. Krátce po 1. světové válce započalo zkoumání jednoho z největších pohřebišť z doby římské ve střední Evropě, v Třebusicích u Kladna, které s přestávkami pokračovalo až do počátku 60. let minulého století. Nejstarší zmínka o nálezů vztahující se k tomuto pohřebišti však pochází již z roku 1875 a do současné doby se podařilo identifikovat 960 hrobů, přičemž některé hrobové celky nejsou zcela jisté a lze je za hroby označit s určitou mírou skepse. Výzkumy v Třebusicích se zabývali hlavně J. A. Jíra, A. Knor a K. Motyková. Žárové pohřebiště je datováno do stupně A až C1, hlavně B1–B2, resp. B2/C1 (Salač 2008, 12; Droberjar 2021, 145–148). V meziválečném období vznikla první samostatná ucelená práce o době římské zpracovaná H. Preidlem, který ve dvou monografiích dokumentuje tehdejší stav pramenné základny i bádání. V tomto období také výrazně pokročilo hodnocení antických písemných pramenů majících vztah k našim krajinám zásluhou E. Šimka či J. Dobiáše. Po 2. světové válce byla v syntéze „Pravěké Československo“ J. Filipem pojednána doba římská v rámci území tohoto státního útvaru. Významný impulz pro poválečné bádání představovala monografie B. Svobody „Čechy a římské Imperium“ přinášející především důkladnou analýzu vývoje spon v závěru starší a mladší době římské. Od 50. let minulého století zintenzivněla terénní činnost, což se odrazilo i v nárůstu zkoumaných nalezišť, zejména zásluhou A. Rybové, K. Motykové-Šneidrové, a O. Kytlicové. Problematice provincií, jejich vztahu k Čechám a římským importům, se věnoval V. Sakař. Bádání v 80. a 90. letech významně ovlivnily práce J. Waldhausera, zabývající se koncem doby laténské a počátkem doby římské. Od poloviny 90. let dochází ke zřetelnému oživení zájmu o dobu římskou, a to zásluhou I. Pleinerové, J. Blažka, Z. Karasové a především E. Droberjara, díky jehož iniciativě jsou pořádány protohistorické konference. Z těchto konferencí vycházejí tematicky zaměřené sborníky pod názvem Archeologie barbarů, které přinášejí rozsáhlé studie i kratší zprávy o aktuálních výzkumech (Salač 2008, 13–14).

Na Moravě se studium doby římské začalo rozvíjet s určitým zpožděním. Zatímco v Čechách byly zkoumány a vyhodnocovány větší materiálové soubory z Dobřichova, zmiňují se na přelomu 19. a 20. století I. L. Červinka a K. Fišara pouze o několika náhodně získaných předmětech nebo hrobech. O souhrnné zpracování nálezů z doby římské se pokusil A. Rzehak. Po 1. světové válce, v roce 1924, A. Gottwald započal s výzkumem dosud největšího moravského mladořímského pohřebiště v Kostelci na Hané. E. Šimek a J. Schránil se pak ve dvacátých letech pokusili o zařazení moravských nálezů z doby římské do širších časových a geografických souvislostí. Předěl ve vývoji bádání o době

římské znamenalo zpracování germánských nálezů z 1. až 4. století ve třicátých letech H. Freisingem a E. Beningerem. K podstatnému rozvoji vědeckého výzkumu došlo po 2. světové válce, zvláště od druhé poloviny padesátých let zásluhou řady badatelů, kteří působili zejména v Archeologickém ústavu ČSAV. Podařilo se rozšířit pramennou základnu a přikročilo se i k rozsáhlejším analytickým pracím. Jednalo se zejména o I. Peškaře, K. Ludikovského, J. Tejrala, který svůj zájem soustředil především na systematický výzkum Hradiska u Mušova, Z. Trnáčkovou, J. Zemana a R. M. Perničku (Tejral 1993, 425). V devadesátých letech se sídlišti ze starší doby římské na Moravě a jejich vypovídající schopností k relativní chronologii podrobně zabýval E. Droberjar, který mimo jiné zpracoval ve své encyklopedii (2002) stručné shrnutí o sídlištích doby římské v Čechách a na Moravě a poměrně podrobný soupis nejdůležitějších lokalit doby římské a stěhování národů (Vachútová 2008, 23). V současnosti se zkoumáním doby římské na Moravě zabývají např. B. Komoróczy, který se specializuje na římské vojenské zásahy na barbarském území ve středním Podunají, zejména v oblasti Mušova, dále T. Zeman zaměřující se na region JV Moravy v době římské či D. Vachútová, J. Jílek a M. Vlach.

Z osobností zabývajících se archeologickými památkami regionu Kroměřížska, ať už z řad amatérských či profesionálních badatelů, je nutno zmínit lékaře J. Suchého, který na konci 19. století uskutečnil první záměrný výkop na Hradisku u Kroměříže, dále průkopníka archeologického bádání nejen na Kroměřížsku J. Wankla a osobnosti sdružené kolem Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci a Archeologického spolku Starý Velehrad. Velkou zásluhu o poznání slovanské minulosti výzkumem slovanských mohylníků v 80. letech 19. století má kněz P. F. Příkryl. Nutno zmínit též rodáka z Břestu u Kroměříže I. L. Červinku, který se rodnému regionu věnoval. V meziválečném období se sběrem starožitností zabývali např. kroměřížský knihtiskař J. Slovák, páter L. Ledvina, a dále J. Spáčil, O. Sova či R. Janovský. Ve 30. a 40. letech 20. století vznikem muzejních institucí v regionu dostalo amatérské bádání novou základnu. Vzniklo Městské muzeum v Kroměříži, Krajinské muzeum v Bystřici pod Hostýnem, v Morkovicích Muzeum morkovského kraje a Hanácko-valašské muzeum v Holešově. K dalšímu rozvoji archeologického dění došlo po druhé světové válce. Ze zásadních výzkumů je nutné zmínit několikaletý výzkum v Hradisku, Bezměrově a Hulíně pod vedením V. Spurného, dále rozsáhlý výzkum pohřebiště starší doby bronzové realizovaný koncem 50. a 60. let pod vedením J. Ondráčka či systematický výzkum pravěkého hradiště a keltského opida na vrcholu Sv. Hostýna pod vedením K. Ludikovského. V závěru výčtu regionálních

badatelů nesmí chybět H. Chybová, která prováděla archeologický výzkum přímo ve Zborovicích (mladohradištní pohřebiště) nebo např. v Litencích (velkomoravské pohřebiště) a městě Kroměříži a amatérský archeolog D. Kolbinger, který se ve svém bádání zaměřuje na prostor východního Kroměřížska a Přerovska. Další výzkumy, ať už záchranné či systematické, byly prováděny pod záštitou okresního muzea v Kroměříži či oblastního Muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově (Chybová 1998, 9–11). V současnosti jsou garanty archeologických výzkumů v regionu hlavně ÚAPP Brno, detašované pracoviště pro Zlínský kraj v Kroměříži, Archeologické centrum Olomouc a Muzeum Kroměřížska.

První pokusy o chronologické třídění doby římské na území, které nebylo trvale obsazeno Římany, byly uskutečňovány již koncem 19. století na základě archeologického materiálu z periferních, avšak tehdy na nálezy bohatých oblastí ve Skandinávii a na pobřeží Baltu (S. Müller, O. Montelius, O. Tischler). Moderní chronologické systémy vycházejí zpravidla z prací H. J. Eggerse (1955), které se při časovém třídění opírají především o předměty římské provenience nalezené v neřímských oblastech. Tato metoda vyvolala živou diskusi a někdy též zcela odmítavé reakce, našla však i své zastánce. I když jsou nálezy římského původu mnohdy jediným zdrojem alespoň přibližných absolutně chronologických dat, nelze vytvářet obecně platná chronologická schémata bez přihlídnutí k vývoji místních kulturních projevů (Tejral 1993, 425).

Eggersova periodizace byla dále, se zaměřením na jednotlivé evropské oblasti, dalšími badateli rozpracovávána (Droberjar 2002, 101–103).

V této práci bude tedy pro chronologické zařazení nálezů použit periodizační systém doby římské Hanse Jürgena Eggerse (Eggers 1955), zpřesněné pro území Moravy Jaroslavem Tejralem (Tejral 1970; týž 1988; týž 2008; Droberjar 2002, 101–103; Zeman 2017, 12).

Vzhledem k postupnému přehodnocování některých absolutních dat je vymezení jednotlivých relativně chronologických stupňů a fází následující:

- LT D2b (Eggers A): 40/30–9/6 př. n. l.
- B1a: 9/6 př. n. l.–30 n. l.
- B1b (Tejral BIIa): 30–50 n. l.
- B1c (Tejral BIIb): 50–100 n. l.
- B2a: 100–150 n. l.

- B2b: 150–160 n. l.
- B2/C1: 160–180/200 n. l.
- C1a: 180/200–230 n. l.
- C1b: 230–250/270 n. l.
- C2: 250/270–320–330 n. l.
- C3: 320/330–380 n. l.
- C3/D1: 380–410/420 n. l.

4.2 Pohřební ritus Germánů na střední Moravě

Pohřební ritus starých Germánů byl neodmyslitelně spjat s jejich náboženskými představami a vírou v posmrtný život. Germánské náboženství bylo polyteistické, mělo však i řadu přežitků jako např. uctívání často personifikovaných přírodních sil, animismus a snad i totemismus. Součástí byla i nejasná a nejednoznačně formulovaná víra v posmrtný život, který i nadále umožňoval podílet se na životě pozůstalých, a to jak v dobrém, tak ve zlém. Podle Caesara uctívali Germáni jen přírodní božstva (slunce, měsíc, oheň atd.). Tacitus však uvádí již celý panteon jejich bohů. Pozoruhodná jsou starogermánská obětiště. Chrámy nestavěli, neboť podle jejich názoru nebylo hodno vznešenosti bohů uzavírat je mezi čtyři stěny. Zsvěcovali jim proto lesy, háje, studny, prameny, na severu Evropy pak zvláště bažiny, rašeliniště a jezera (Unger 2006, 28; Podborský 2008, 241–242; Vlčková 2015, 207–208).

Archeologicky zachycený pohřební ritus je vždy hodnotným pramenem pro zkoumání náboženských představ a praktik každé lidské společnosti, a dají se jím též studovat společenské a kulturní změny.

Převládajícím způsobem pohřbívání v celé době římské na vymezeném území se stalo spalování, kremace a ukládání zbytků nespálených kostí do uren, méně často i pouze do mělké jamky (Kolník 1971, 509).

Jak již bylo uvedeno, hlavním způsobem pohřbívání byla kremace. Nejčastěji se jedná o tzv. popelnicové hroby, tzn. ukládání popela do keramických nebo jiných nádob, přičemž urna zpravidla schraňovala nejen zbytky spálených kostí, ale i milodary, často sežehnuté žářem hranice a záměrně deformované. Deformacemi, souvisejícími patrně s tabuistickými posmrtnými představami tehdejších Germánů, byly ponejvíce poškozeny bronzové nádoby a zbraně, které mnohdy ležely mimo popelnici (Tejral 1993, 430),

výjimečně pod ní (Kolník 1971, 509). Příčinou znehodnocení hrobové výbavy nebyla pravděpodobně snaha zabránit vykrádání často velmi cenných předmětů, hlavně šperků a zbraní z hrobů, či potřeba zmenšit velikost předmětů s ohledem na prostor v urně, ale spíše nábožensko-rituální důvody. Hlavní roli tu zřejmě hrála představa, že ohněm a znehodnocením pohřební výbavy se osvobodí, podobně jako duch zemřelého, i „duch“ sídlící v těchto předmětech tak, aby mohl následovat svého majitele na cestu do záhrobí.

Po markomanských válkách dochází k jakési racionalizaci pohřebního ritu, projevující se ve značném úbytku předmětů přikládáných do hrobu (např. zbraně se v nich téměř nevyskytují) a i v tom, že deformování a ničení hrobového inventáře ubývá. Zdá se, že v mladší době římské se těžiště „bohatství“ přesouvá především na urnu. Jen tak si lze vysvětlit, že v relativně chudě vybaveném hrobě často nacházíme urny patřící k neúplně běžným druhům keramiky, nebo jsou jako urny používány bronzové nádoby, či dokonce v jednom případě unikátní váza z alabastru na pohřebišti v Očkově na Slovensku. Ve většině žárových hrobech z pozdní doby římské se nenacházejí, mimo kousků pryskyřice, žádné milodary. Pryskyřice, vydávající při hoření příjemnou vůni, měla v pohřebním rituálu starých Germánů nepochybně podobnou apotropaino-purifikační funkci, stejně jakou má dnes kadidlo v katolickém rituálu (Kolník 1971, 509). Objevují se ale i jiné názory na vysvětlení přítomnosti pryskyřice v hrobovém inventáři. Například ta skutečnost, že v některých případech se na smolných hrudkách vyskytují otisky zubů, by mohla svědčit pro symbolické uzavírání úst mrtvého. Otisky látky, jež se na této hmotě rovněž někdy objevují, by spíše naznačovaly, že byla zabalena do textilu, a pak mohla být např. nošena ve váčku na krku jako amulet (Peškař–Ludíkovský 1978, 73–75; Vachůtová–Víchová 2003–2004, 128).

Podle počtu a druhu milodarů rozlišujeme hroby bohaté a chudé, bojovnické či beze zbraní apod. Kromě popelnicových hrobů tvoří výrazné procento také jámové hroby. Ty lze dělit do několika typů. K nejrozšířenějším patří menší kruhové, v některých byly patrné náznaky ukládání popela do organických obalů, patrně textilních sáčků. Další typ zastupují větší jámové hroby obdélníkovitého nebo oválného tvaru, které lze dále dělit na tři varianty: a) s vlastním pohřbem při straně, b) s pohřbem v popelnici, c) bez známek po pohřbu soustředěného na hromádce (Droberjar 2002, 251). Tato třetí varianta obsahovala spálené kosti rozházené v celé hrobové jámě. V uvedeném případě lze sledovat určité vztahy k ritu, jenž byl rozšířen hlavně v časně době římské na území provincií, a je nazýván jako typ bustum. Nejprve byla vykopána obdélná jáma, a nad ní poté postavena hranice. Shořelé zbytky s nebožtíkem se následně propadly do jámy,

kteřou nakonec pozůstalí zasypali. Nebožtíci byli spalováni na hranicích postavených z různých druhů dřev (Droberjar 2019a, 61). Největší prozkoumané moravské žárové pohřebiště je mladořimské pohřebiště v Kostelci na Hané, kde se podařilo prozkoumat 437 hrobů (Zeman 1961, 9).

Vzácněji se objevují pohřby nespálených těl v natažené poloze známé z Mušova, Pohořelic, Hulína-Pravčic, Vyškova, Olomouce-Neředína, Uherského Brodu, Velkých Němčic, Velatic, Křenovic na Hané a také z Mikulova, kde jich bylo objeveno dokonce šestnáct (Unger 2006, 30–31). Některé bohaté kostrové hroby byly vykrádány (Mušov, Slepotic, Soběsuky). Po celou dobu římskou se vyskytují hroby dětí. Některé hroby obsahovaly i zvířecí pozůstatky. V bohatém knížecím hrobě v Mušově se našla celá bohatá paleta zvířecích zbytků (tele, ovce, sele, kur, husa, ryba, bobr). Vedle výše uvedených forem řádných pohřbů, tedy rituálních, existovaly v době římské v menší míře rovněž hroby symbolické (kenotafy) a zvláštní nerituální druhy pohřbů, jako např. v místech příkopu římského tábora Mušov-Neurissen IV z doby markomanských válek, kde se našlo dvaatřicet jedinců, především mladých žen, pobitých a naházených do hlubokého příkopu spolu se zvířaty a artefakty, které pocházejí z barbarského prostředí, a náležely tedy k inventáři, jímž byli za svého života vybaveni lidé umístění do příkopu (bronzová spona, esovitě stříbrné záponky, jantarové a skleněné korálky, dvě železné přezky, železné klíče, železný kruh malého průměru, puklice štítu (Knápek–Šedo 2019, 78–79, 81). Někdy je možno pozorovat také na germánských sídlištích různě poházené kostry nebo jejich části. Zvláštní kostrový pohřeb byl zjištěn v sídlištní jámě z doby římské v Tuchomyšli, kde skelet měl rozbitou lebku, jejíž část navíc chyběla. V Drnovicích ležela pohožená lidská kostra uvnitř zahloubené chaty z první poloviny 3. století. Také z Heroltic je znám nález celého skeletu v sídlištní jámě, datované do 2. století. Na některých sídlištích starší doby římské se vyskytly pouze části lebek (Kladno-Vrapice, Komořany). Archeologický výzkum prokázal také dětské nerituální pohřby na sídlištích. V Brně-Obřanech se našla jáma s dětskými pozůstatky. Dětská pohožená kostra pochází z jámy datované na konec starší nebo do počátku mladší doby římské z Vážan nad Litavou. Zvláštní postavení měly děti pravděpodobně obětované ve svatyni z pozdní doby římské v Libenicích (Droberjar 2019a, 62).

4.2.1 Stav poznání pohřebišť doby římské na Moravě

Souhrnná práce týkající se germánských pohřebišť na Moravě obsahující soupis všech objevených lokalit a jejich kritické zhodnocení dosud nebyla vypracována. Tento fakt konstatuje již R. M. Pernička v roce 1965 (Pernička 1965, 155) a dále i např. J. Vojtěchová v roce 2017 (Vojtěchová 2017, 27).

První zmínky o hrobových nálezích z doby římské lze nalézt již na přelomu 19. a 20. století v kapitole věnující se kultuře doby římského císařství I. L. Červinky (Červinka 1900, 297–299). Systematickým výzkumem pohřebišť doby římské se však začal zabývat až A. Gottwald po objevení žárového pohřebiště z mladší doby římské u Kostelce na Hané (Gottwald 1927, 3–32; 1931, 3–46; 1932, 26–40, 44–46). Na práci A. Gottwalda pak v poválečném období navázal a kompletně žárové pohřebiště u Kostelce na Hané zpracoval J. Zeman (1961). Tématice zpracování a vyhodnocení hrobů z celého úseku doby římské na Moravě se systematicky věnoval především J. Tejral (1970, 107–192; 1971, 27–93; 1975; 1982, 17–39). J. Tejral nejen sepsal a zaznamenal všechny do té doby známé hrobové celky, ale zaměřil se rovněž na posouzení této skupiny památek z hlediska vybraných otázek, především jejich chronologického a kulturního postavení (Vachůtová–Vlach 2011, 39). Z dílčích prací vyhodnocujících jednotlivé pohřebiště lze uvést např. žárové pohřebiště z pozdní doby římské v Šaraticích (Trnáčková 1960), žárové pohřebiště ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978), žárové pohřebiště v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993; Vlach 2010) či birituální pohřebiště u Velatic (Jílek–Kuča–Sojková 2011). Soupis pohřebišť z doby římské lze pak nalézt v pracích R. M. Perničky (1965, 157–158, 160), J. Tejrala (1970, 166–173; 1971, 74–79), D. Vachůtové a M. Vlacha (2011, 40–41) či encyklopedicky uspořádané E. Droberjarem (2002). V současné době je jediným systematicky zkoumaným pohřebištem na historicky moravském území lokalita Jevíčko z 2. století (Droberjar 2019a, 61).

Stejně jako v roce 1965 platí, že při studiu moravských pohřebišť doby římské způsobuje stále ještě velké potíže omezený rozsah terénního výzkumu a nevysoký počet archeologického materiálu, jehož vypovídající schopnost je snižována u mnoha starších a náhodných objevů hrobů neúplně známými nálezovými okolnostmi, a kromě toho dosti častým recentním rozrušením hrobových nálezů, k jakým dochází obvykle při obdělávání půdy (Pernička 1965, 157). K výše uvedenému lze snad jen dodat, že v současnosti v souvislosti s rozmachem využívání detektorů kovů je často vypovídající schopnost

artefaktů navíc snižována neznámými nálezovými okolnostmi právě ze strany tzv. detektorářů.

Pro popis postavení zborovického pohřebiště v rámci osídlení regionu v kontextu pohřebišť doby římské v okolí byl zvolen perimetr 45 km vzdušnou čarou od zkoumané lokality. Číslování lokalit odpovídá číslování v mapě č. 7. Uváděná vzdálenost je od zborovického pohřebiště.

1. Bílovice-Lutotín (okr. Prostějov), 34 km SZ. V letech 1995–96 objeven žárový hrob z mladší doby římské (Šmíd 1999, 231, 267; Droberjar 2002, 18).

---

2. Brumovice (okr. Břeclav), 42 km JV. Před rokem 1902, pravděpodobně žárový hrob, nedatováno (Vohryzek 2008, 38–39).

---

3. Bučovice (okr. Vyškov), 23 km JZ. Před rokem 1933, žárový hrob z 2. století (Pernička 1965, 157; Tejral 1971a, 74–75).

---

4. Bzenec (okr. Hodonín), 31 km J. Před rokem 1902, rozrušený žárový hrob ze starší doby římské (Pernička 1965, 157; Tejral 1970, 167).

---

5. Dambořice (okr. Hodonín), 35 km JV. Před rokem 1961, žárový hrob z mladší doby římské (Zeman 1961, 189; Vohryzek 2008, 40).

---

6. Dolní Němčí (okr. Uherské Hradiště), 35 km JV. V roce 1933 nalezeno 7 žárových popelnicových hrobů z pozdní doby římské (Zelnitius 1933, 32; týž 1934, 26–28; Pernička 1965, 157).

---

7. Domaželice (okr. Přerov), 28 km SZ. Před rokem 1937, žárový popelnicový hrob ze starší doby římské (Vohryzek 2008, 42).

---

8. Drnovice (okr. Vyškov), 24 km Z. V roce 1994 nález nerituálně uložené kostry z počátku mladší doby římské či první poloviny 3. století (Šedo 2000, 51; Čižmář–Geislerová–Unger 2000, 151–152).

---

9. Dubany (okr. Prostějov), 30 km S. Doba nálezů neznámá, nález druhotně přepálených keramických střepů pocházejících z rozrušených przeworských žárových hrobů z poslední třetiny 1. století př. n. l. (Meduna 1968, 56–58; Droberjar 2002, 65).

---

10. Heroltice (okr. Vyškov), 17 km SV. V roce 1990 nález nerituálně uložené kostry v sídlištním objektu, datovaný do 2. století (Rumianová–Šedo 1993, 131).

-
11. Hrubčice „Košíky“ (okr. Prostějov), 23 km S. V roce 1899 nalezeno 8 žárových hrobů z období kolem roku 300 a 4. století (Pernička 1965, 158; Marešová 1966, 45–50; Droberjar 2002, 90).
-
12. Hrubčice „Díly“ (okr. Prostějov), 23 km S. 2 žárové hroby z mladší nebo pozdní doby římské bez bližšího časového určení nálezů (Pernička 1965, 158; Droberjar 2002, 90).
-
13. Hulín-Pravčice (okr. Kroměříž), 18 km JZ. V roce 2006 nalezen kostrový hrob, nově datovaný do stupně Eggers A, tedy do časné doby římské (Paulus et al. 2007, 152–154; Droberjar 2019b, 259).
-
14. Chvalkovice na Hané (okr. Vyškov), 15 km SV. Před rokem 1965, náhodné nálezy, patrně ze žárového hrobu či hrobů pocházejících z druhé poloviny 2. století (Pernička 1965, 158; Tejral 1971a, 75).
-
15. Jarohněvice (okr. Kroměříž), 7 km V. V roce 1972 objeveno žárové pohřebiště, identifikováno celkem 7 hrobových celků a další, již promíchaný hrobový inventář. Datováno do 4. stol. (Bláha 1973, 50–51).
-
16. Kelčice (okr. Prostějov), 21 km SV. Nález nádoby bez bližšího časového určení jak nálezů, tak datace. Zřejmě šlo o hrobový původ nálezů (Pernička 1965, 158).
-
17. Kobylnice (okr. Brno-venkov), 42 km Z. Žárový hrob bez nálezových okolností, kladený původně do starší, později do mladší doby římské (Pernička 1965, 158).
-
18. Kostelec na Hané (okr. Prostějov), 34 km SZ. Velké pohřebiště zkoumané již od 20. let 20. století, se 437 prozkoumanými žárovými hroby z první poloviny 3. století až druhé poloviny 4. století (Zeman 1961, 276–277; Pernička 1965, 158).
-
19. Kožušany-Tážaly (okr. Olomouc), 33 km S. Nález z roku 1884, žárový popelnicový hrob nejasného datování (Vohryzek 2008, 50).
-
20. Křenovice (okr. Přerov), 9 km S. Nález před rokem 1914. Kostrový hrob ženy z 1. poloviny 4. století (Pernička 1965, 158; Droberjar 2002, 141).
-
21. Křižanovice (okr. Vyškov), 28 km Z. Před rokem 1933 nalezen porušený žárový hrob z 2. století (Pernička 1965, 158; Tejral 1971a, 75; Droberjar 2002, 145).
-
22. Kyjov (okr. Hodonín), 29 km JZ. Před rokem 1946. Soubor nálezů z obsahu žárového hrobu z doby římské, z doby kolem poloviny 2. století (Tejral 1971a, 75; Droberjar 2002, 149).
-
23. Morkůvky (okr. Břeclav), 44 km JZ. Před rokem 1933 nalezen žárový hrob z 1. století (Pernička 1965, 158; Droberjar 2002, 187).

-
24. Mutěnice (okr. Hodonín), 43 km SV. Nález čtyř hliněných popelnic bez bližšího určení data nálezů. Jedna popelnice ze starší DŘ, ostatní 3 z pozdní doby římské. Dále pak v roce 1946 nález žárového hrobu z doby římské (Pernička 1965, 158; Droberjar 2002, 202).
-
25. Nedakonice (okr. Uherské Hradiště), 26 km JV. Nálezy z let 1932 a 1935, celkem nalezeno 12 žárových hrobů, z nich 8 datováno do 2. a 3. století. Nálezy z let 1932 (Pernička 1965, 158; Tejral 1970, 169; Droberjar 2002, 202).
-
26. Nivnice (okr. Uherské Hradiště), 40 km JV. Zlomky vědra östlanského typu, nalezeného před rokem 1971, které zřejmě patřily k výbavě hrobu z doby římské (Pavelčík 1972, 81; Droberjar 2002, 214).
-
27. Olomouc (okr. Olomouc), 39 km S. Nález před rokem 1933 pravděpodobně popelnicového žárového hrobu datovaného do mladší doby římské (Vohryzek 2008, 62).
-
28. Olomouc-Neředín (okr. Olomouc), 38 km S. V roce 1998 objeven kostrový a v roce 2003 žárový hrob. Kostrový hrob datován do poloviny 5. století, žárový hrob je starší, náležící ale do pozdní doby římské (Kalábek 2005, 206–209).
-
29. Pustiměř (okr. Vyškov), 20 km SZ. V roce 2012 nalezen ženský žárový hrob datovaný do střední doby římské, konkrétněji do fáze B2b až přechodného stupně B2/C1 (Jílek et al. 2020, 276).
-
30. Roštění (okr. Kroměříž), 24 km SV. V roce 1980 nález jednoho nedatovaného žárového hrobu (Vohryzek 2008, 65) a dále germánské žárové pohřebiště objevené v roce 2014. Odhadováno cca 80 hrobů, datováno od poloviny 2. století do 1. třetiny 3. století (Fojtík–Popelka–Zeman 2021, 269).
-
31. Seloutky (okr. Prostějov), 26 km SV. Jednalo se údajně o staré, nedostatečně zadokumentované nález ze žárových hrobů (Pernička 1965, 160).
-
32. Skoronice (okr. Hodonín), 31 km J. Před rokem 1939 nalezen jeden nebo dva žárové hroby bez bližších nálezových okolností s nález datovanými do období kolem roku 300 nebo až do první poloviny 4. století (Peškař 1972b, 105–107; Droberjar 2002, 295–296).
-
33. Slavkov (okr. Vyškov), 31 km JZ. V roce 1966 nález dvou kostrových hrobů neupřesněné datace (Michna 1967, 294–295).

-
34. Šaratice (okr. Vyškov), 38 km JZ. V roce 1947 prozkoumáno 153 hrobových celků na žárovém pohřebišti z pozdní doby římské, asi 10 hrobů prozkoumáno dříve (Trnáčková 1960, 561; Pernička 1965, 160).
-
35. Šitbořice (okr. Břeclav), 45 km JZ. Žárové pohřebiště, celkově v letech 1932, 1960, 1963 a 1968–69 odkryto 47 hrobů, z toho 37 popelnicových, 9 jámových a symbolický. Pohřebiště bylo využíváno od poloviny 2. do přelomu 3. – 4. století (Pernička 1965, 160; Droberjar–Kazdová 1993, 97–98).
-
36. Švábenice (okr. Vyškov), 15 km SZ. V roce 1935 rozrušeny dva žárové hroby datované do mladší doby římské (Peškař 1962, 78; Pernička 1965, 160; Droberjar 2002, 330–331).
-
37. Tetětice (okr. Kroměříž), 4 km SZ. Před rokem 1940 nález žárového hrobu ze starší doby římské. Bližší informace o tomto údajném hrobě nejsou známe (Droberjar 2002, 336).
-
38. Tištín (okr. Prostějov), 11 km SZ. V roce 1942 nalezen žárový hrob z mladší doby římské (Pernička 1967b, 226–227).
-
39. Tvarožná (okr. Brno-venkov), 38 km Z. Nález před rokem 1933. Popelnicový žárový hrob z přelomu starší a mladší doby římské (Vohryzek 2008, 70).
-
40. Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště), 36 km SZ. V roce 2019 nalezen unikátní kostrový hrob velmože, pravděpodobně z počátku 2. století (Český rozhlas 2021).
-
41. Uherský Ostroh (okr. Uherské Hradiště), 30 km J. V roce 1896 objeveny 4 žárové hroby z mladší doby římské (Pernička 1965, 158; Droberjar 2002, 350).
-
42. Určice (okr. Prostějov), 25 km SZ. Starší nálezy (1938) tři žárových hrobů z mladší doby římské (Pernička 1965, 160; Peškař 1975, 488, 501) či pozdní doby římské (Droberjar 2002, 350).
-
43. Velatice (okr. Brno-venkov), 39 km Z. V letech 1923–1956 prozkoumáno birituální pohřebiště užívané asi od sklonku 1. do přelomu 3.–4. století. Nalezeno celkem 81 pohřbů (Pernička 1965, 160; Jílek–Kuča–Sojková 2011, 236–237).
-
44. Velké Hostěradky (okr. Břeclav), 39 km JZ. Čtyři žárové hroby ze 3. století byly odkryty v roce 1929 a dalších 54 hrobů v letech 1962–1964. Pohřbívalo se zde od první poloviny 2. století až do počátku 5. století (Pernička 1965, 160; Peškař–Ludíkovský 1978 79–81; Droberjar 2002, 358).

-
45. Veselí nad Moravou (okr. Hodonín), 34 km J. Před rokem 1946 nalezena popelnice s nízkým válcovitým hrdlem s žárovým pohřbem, nedatováno (Kytlica 1946; týž 1960).
-
46. Vracov (okr. Hodonín), 31 km J. Žárový hrob ze sklonku 1. století, nalezený v roce 1888 (Pernička 1965, 160; Tejral 1970, 170–171). Z katastru obce byl dále vyoran neznámý počet popelnicových žárových hrobů ze starší doby římské (Vohryzek 2008, 75).
-
47. Vranovice (okr. Prostějov), 22 km SZ. Počátkem 20. let 20. století nález rozrušeného žárového hrobu z pozdní doby římské (Pernička 1965, 160) či ze sklonku 1. poloviny 1. století př. n. l. (Droberjar 2002, 369).
-
48. Vrbátky (okr. Prostějov), 29 km S. Nálezy z let 1925–1927 datované k přelomu 2. a 3. století, nebo do 3. století, původně pokládány za nálezy ze žárových hrobů, nyní však zpochybňováno (Pernička 1965, 160). Nověji datované do 4. století (Droberjar 2002, 369).
-
49. Vyškov (okr. Vyškov), 21 km Z. V roce 2005 odkryt kostrový hrob ze starší doby římské, z druhé poloviny 1. století (Mikulková 2006, 487).
-
50. Zlobice (okr. Kroměříž), 7 km Z. Před rokem 1996 nález žárového hrobu neznámé datace (Vohryzek 2008, 76).
-
51. Žarošice (okr. Hodonín), 33 km JZ. Dva žárové hroby narušené v roce 1945. Jeden náleží na sklonek 1., nebo až do počátku 2. století a druhý do průběhu 2. století (Tejral 1961, 110, 119; Droberjar 2002, 389).
-
52. Želetice (okr. Hodonín), 33 km JZ. V roce 1931 objeveny dva žárové hroby z 2. století a přelomu 2. a 3. století (Pernička 1965, 160) či oba z druhé poloviny 2. století (Tejral 1971a, 78; Droberjar 2002, 391).

4. 3 Pohřebiště ve Zborovicích

Pohřebiště z doby římské u Zborovic bylo objeveno v roce 2006 panem Romanem Vrbíčkem z Kroměříže, který jej objevil povrchovou prospekci po hluboké orbě. O svém nálezu pan Vrbíček, mimo jiné, napsal: „*Pohřebiště je rozmístěno celkem do pravidelných řad ve tvaru obdélníku o stranách cca 40 m x 90 m situovaných v ose SV–JZ. Dle početných nálezů je možno uvažovat o dlouhodobém využívání této lokality od*

starší doby římské až do pozdní doby římské s těžištěm od konce 3. až do poloviny 4. století našeho letopočtu. Skupina žárových hrobů ze staršího období je soustředěna v západní části pohřebiště směrem ke Zborovicím. Hroby se vzájemně nepřekrývají. K superpozici dochází pouze s nálezy z neolitu a starší doby bronzové, proto předpokládám, že byly nějakým způsobem na povrchu označeny. Nejmladší hroby s výskytem tzv. jiříkovické a římskoprovinciální keramiky se nacházejí ve východní části pohřebiště. Dlouhodobým zemědělským obděláváním pozemků určitě došlo k částečné redispozici některých artefaktů, ale základní dispozice zůstala zachována. Na lokalitě byl popel zemřelých, lépe společensky postavených členů germánské komunity, ukládán do zdobených popelnic s často přiloženou středně bohatou výbavou, na rozdíl od popelnicových hrobů byl popel (drobné přepálené kůstky) většiny zde pohřbených jedinců uložen do prostých jamkových hrobů bez veškeré výbavy. Na lokalitě jsem napočítal asi 55 těchto žárových hrobů, z nichž většinu (přibližně 45) tvořily již zmíněné jednoduché jamkové hroby bez jakýchkoliv nálezů“ (Vrbíček 2012, 93).

V roce 2019 oslovil nálezce s informací o svých objevech na lokalitě Tomáše Zemana (KHI, FF UPOL), se kterým provedli následně na podzim 2019 revizní povrchovou prospekci. Bylo zjištěno, že prostorové příznaky rozrušených žárových hrobů se již na ploše pohřebiště nenacházejí. Pozorovatelné na povrchu nebyly ani jakékoliv reliкty nebo kumulace spálených lidských kostí nebo popelovité vrstvy. Nalezeno bylo pouze několik desítek drobných kovových předmětů, jejichž poloha byla zaměřena pomocí GPS souřadnic. Další a zatím poslední povrchová prospekce byla prováděna autorem práce v letech 2020–2021.

Zborovický pohřební areál se rozkládá na mírném návrší v nadmořské výšce od 250 do 259 m. V současné době je jistě celá plocha původního pohřebiště zemědělsky obdělávána.

K prostorovému uspořádání hrobů jsou k dispozici informace pouze od nálezce lokality amatérského archeologa pana Vrbíčka (2012, 93), který uvádí, že je pohřebiště rozmístěno do celkem pravidelných řad ve tvaru obdélníku o stranách cca 40×90 m situovaných v ose SV–JZ. Dále uvádí, že skupina žárových hrobů ze staršího období je soustředěna v západní části pohřebiště směrem ke Zborovicím a naopak nejmladší hroby s výskytem tzv. jiříkovické a římskoprovinciální keramiky se nacházejí ve východní části pohřebiště. Pan Vrbíček (2012, 93) též uvádí, že na lokalitě napočítal 55 hrobů, kdy většinu z nich, přibližně 45 hrobů, tvořily jednoduché jamkové hroby bez jakýchkoli milodarů, a ostatní pohřby byly s milodary ukládány do popelnic. Z poskytnuté

fotodokumentace vyoraných hrobů (foto 3–6) je zřejmé, že se v těchto případech určitě jedná o popelnicové hroby, celkem 3 celky, neboť se kolem vyoraného osteologického materiálu nachází četné keramické střepy. Z fotodokumentace však nejsou zřejmé žádné přiložené milodary. V současnosti nelze učinit revizi závěrů nálezce z roku 2006, neboť je pohřebiště zemědělskou činností zcela zničeno a již neexistují žádné pozorovatelné prostorové příznaky ani jakékoli relikty či kumulace spálených lidských kostí a popelovité vrstvy.

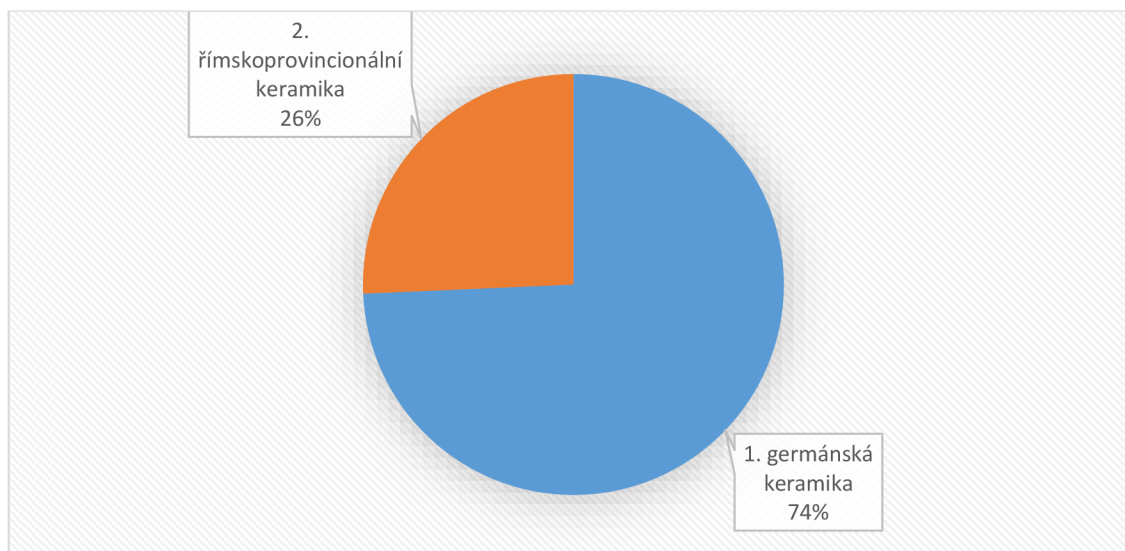
Ostatky zemřelých na zborovickém pohřebišti byly ukládány do keramických nádob, v jednom případě zřejmě i do bronzové nádoby. Jako keramické popelnice byly užívány oba druhy domácí – germánské produkce, tedy ručně i na kruhu dělané, ale i importované římskoprovinciální nádoby.

Formou povrchové prospekce bylo v letech 2006–2021 z lokality získáno celkem 291 artefaktů. Z toho 109 kusů keramického materiálu, 95 kusů kovových předmětů, kdy 58 kusů z nich bylo zaměřeno pomocí GPS souřadnic (mapa 3–4), 61 kusů skleněných předmětů, 6 kusů kostěné a parohové industrie a 3 kusy zlomků spálených lidských kostí pocházejících z diafýz dlouhých kostí končetin.

5. Typologicko-chronologická analýza movitého inventáře

5.1 Keramika

Střepy keramických nádob jsou bezesporu nejpočetnější složkou movitých artefaktů z doby římské, ať už z prostoru sídlištních nebo pohřebních areálů. Pohřebiště u Zborovic není v tomto ohledu výjimkou. Soubor keramických střepů zpracovaných v této práci činí celkem 109 kusů. Podle místa výroby dělíme keramiku na domácí germánskou, ručně nebo na kruhu dělanou, a dovezenou římskoprovinciální. Poměr zastoupení obou složek na zborovickém pohřebišti vychází na 74,31 % (81 kusů) pro germánskou a 25,69 % (28 kusů) pro římskoprovinciální keramiku. Z uvedeného je zřejmé, že domácí germánská keramika je zastoupena mnohem častěji. Dochovanost, tzn. značná fragmentárnost materiálu, je zapříčiněna dlouholetou intenzivní zemědělskou činností na lokalitě.

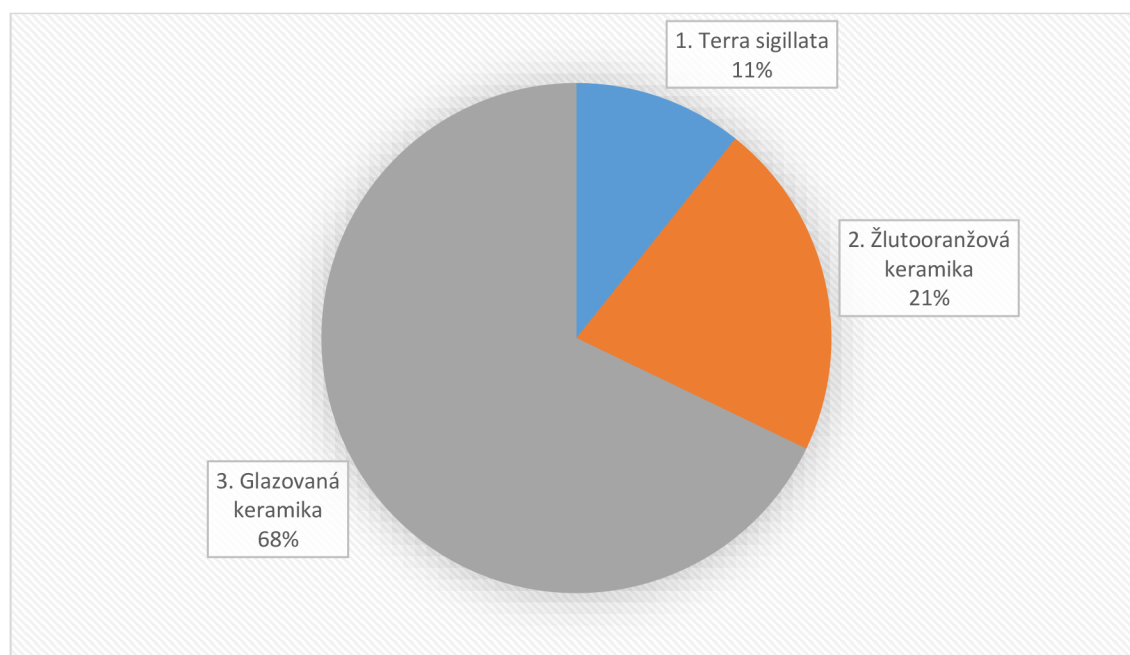
Graf 1: Poměr zastoupení germánské a římskoprovinciální keramiky na zborovickém pohřebišti.

5.1.1 Římskoprovinciální keramika

Římskoprovinciální keramikou se rozumí keramika importována na území barbarika z římských provincií. Je nejrozšířenější součástí římských importů do našich zemí, což platí zejména pro Moravu, neboť na rozdíl od ní se v Čechách vyskytuje ve znatelně menším počtu. Dovážela se buď přímo římskými obchodníky, nebo ji sami Germáni získávali na římských trzích na limitu, v místech k tomu určených. Jiné možnosti dosažení římské keramiky jsou velmi málo pravděpodobné. Vyloučit je třeba kořist a dary pro nižší cenu keramiky oproti luxusnějším předmětům. Výskyt římské importované keramiky je na Moravě zaznamenán v převážné většině na sídlištních lokalitách (Droberjar 1989, 5–6; týž 2002, 124). Zastoupeny jsou různé druhy, např. terra sigillata, mramorovaná, malovaná, glazovaná, kolkovaná, jemná žluto-oranžová, jemná šedá keramika atd. (Droberjar 1989, 23).

Římskoprovinciální keramika jako masový produkt a nejrozšířenější obchodní artikl nejvýrazněji dokládá intenzitu styků barbarského obyvatelstva s římskými provinciemi. Při absenci přesnějších datovacích prostředků ji lze použít, neboť je chronologicky citlivější než keramika domácího obyvatelstva. Některé druhy římskoprovinciální keramiky se dokonce přibližují svými datovacími schopnostmi datovacím schopnostem terra sigillaty, např. raetská keramika (Krekovič 1981, 341).

V katalogu této práce je evidováno celkem 28 fragmentů římskoprovinciální keramiky. Z toho jsou 3 fragmenty terra sigillata, dále 6 fragmentů žlutooranžové keramiky a 19 kusů glazované keramiky.

Graf 2: Poměr zastoupení druhů římskoprovinciální keramiky na zborovickém pohřebišti.

5.1.1.1 Terra sigillata

Pod tímto názvem, zkráceně TS, rozumíme římskou, resp. keramiku vyrobenou na území dnešní Itálie a římsko-provinciální keramiku různých tvarů, která byla vyráběna z jemné hlíny červených, oranžových a hnědých odstínů, s charakteristickým matným nebo lesklým povrchem (potahem) různého červeného zbarvení. Zdobena byla reliéfně (pomocí forem), barbotinem, kolkováním, radélkem, resp. ozubeným kolečkem, event. ruletováním, někdy opatřena kolkem výrobce, vzácně s grafitem, příp. nezdobená, tzv. hladká TS. Podle specifické výzdoby, materiálu a úpravy povrchu a tvarů dělíme terra sigillatu do jednotlivých oblastí, center, dílen a řadíme ji k jednotlivým mistrům, event. okruhům mistrů. TS bývá pro svoji vysokou kvalitu považována za jakýsi „antický porcelán“ (Droberjar 1989, 24; týž 2002, 334).

Ze tří kusů terra sigillaty nalezených na pohřebišti lze bezpečně rozpoznat dvě dna reliéfně zdobené mísy typu Drag. 37 (tab. 9:7,9), což je typologicky nejčastější tvar terra sigillaty vyskytující se na Moravě (Droberjar 1989, 37; Klanicová 2007, 184). Jednalo se o jednoduchý tvar keramické, kulaté, hluboké nádoby s hladkým rovným okrajem. Bez určení konkrétní oblasti, centra, dílny nebo mistra je komplikované sřepy

datovat. Obecně se však import mís Drag. 37 na území Čech a Moravy datuje do období od poloviny 2. století do poloviny 3. století (Halama 2007, 224–226; týž 2017, 22,25). Analogie nálezů terry sigillaty, na pohřebištích, konkrétně mísy typu Drag. 37 lze na moravských pohřebištích nalézt např. z rozrušených hrobů v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 138–141, Taf. 15:13–14,16–30) nebo též z rozrušených hrobů na slovenském pohřebišti v Bešeňově (Kolník 1961, 239). Zlomky terry sigillaty v Čechách pak např. na pohřebišti z rozrušených hrobů v Třebusicích (Halama 2018, 35–36, kresby 44a–f), z hrobu 22 v Přešťovicích (Halama 2018, 44) nebo z rozvlečeného žárového hrobu ve Vrchnicích (Halama 2018, 38, kresba 50). Z novějších nálezů pak 24 zlomků ze žárového pohřebiště v Brně-Modřicích, které byly nalezeny přímo v pěti hrobech a další 2 zlomky z okolí jiných hrobů (Halama 2018, 166) či z povrchových sběrů ze sídliště, pohřebiště ve Vlčnově-Dolním Němčí (Zeman 2017, 338, tab. 136:5, 143:9) a sídliště, pohřebiště v Blatnici pod Svatým Antonínkem (Zeman 2017, 219–220, tab. 14:17,20, 15:1–2, 144:1).

Třetí fragment terry sigillaty pak pochází z těla tenkostěnné nádoby bez bližšího určení typu nádoby (tab. 9:8).

5.1.1.2 Glazovaná keramika

Glazovanou keramiku rozlišujeme do dvou základních chronologických stupňů. Ve starořímském období vystupuje zeleně glazovaná reliéfní keramika severoitalské proveniencí z 1. století n. l., dále se objevují šupinově zdobené nádoby se žlutou glazurou a červeně glazovaná keramika. Ve druhém období připadá důležitá úloha od 3. století, ale především ve 4. století a v 1. polovině 5. století panonské glazované keramice. Glazované zboží je jedním z nejcharakterističtějších typů pozdně římské keramiky. Tuto keramiku charakterizují zejména zeleně, žlutohnědě, hnědě a hnědočerveně glazované džbány, mortaria, misky, event. pokličky, zhotovené z jemného i písčitého oranžového i šedého materiálu (Droberjar 1989, 27; Ottományi 1997–1998, 362).

Technika glazování byla známá ve Středomoří poměrně brzy, její kořeny sahají až do starověkého Egypta. Římské glazované nádoby navazují na helenistické vzory a počátek jejich výroby se klade do vlády císaře Augusta. V 1. stol. n. l. se začíná s glazováním i v některých provinciích. Jak již bylo uvedeno, i v nejbližší římské provincii – Panonii jsou známy dvě, časově na sebe navazující skupiny glazovaných

nádob, kdy lze pozorovat, že kvalita glazury postupem času klesá a v 5. století již na nádobách špatně drží (Krekovič 1981, 344).

Mortaria (třecí misky), jedná se o nádoby se zdrsňenými vnitřními stěnami. Zdrsňení se dosahovalo pískem a kamínky ještě před vypálením. Mají různě tvarované široké límcovité okraje, na nichž obíhá plastická lišta zakončená výlevkou. Byly zhotovovány z jemné žlutooranžové keramiky, někdy proužkovane mramorovány nebo jinak zdobeny. O funkci třecích misek se vedly a vedou četné diskuze. Vedle univerzálnějšího využití v barbariku, jako je vymačkávání šťáv z ovoce, drcení soli, příprava mléčných výrobků apod., se nejčastěji hovoří o speciálních nádobách používaných při výrobě pikantní omáčky moretum (Bónis 1991, 123; Droberjar 2002, 187). Znamky opotřebení na vnitřní, zdrsňené straně svědčí o tom, že římský způsob využívání těchto nádob nebyl svébskému obyvatelstvu neznámý (Tejral 1999, 229). Nejpravděpodobněji však většina typů mortarií měla různorodé použití, mimo již uvedené, např. na přípravu léků, kosmetických přípravků nebo na kuchyňské zpracovávání rostlinných a živočišných produktů společně s kořením a oleji (Cramp–Evershed–Eckardt 2011, 1349; Krekovič 2016, 513).

Četné nálezy mortarií v prostoru středodunajského barbarika svědčí nejen o velké oblibě těchto nádob, ale i o velkém kulturním vlivu Římské říše na tento prostor, a to i v době, kdy se začala objevovat první domácí – germánská na kruhu točená keramika, a o dovoz ostatního keramického materiálu z římských provincií nebyl takový zájem (Krekovič 1981, 356–357).

Výskyt mortarií v hrobových výbavách doby římské není obvyklou záležitostí. Zatímco v západních provinciích jsou v hrobových celcích nalézána poměrně běžně, směrem na východ však počet mortarií v hrobech ubývá a v Panonii jsou známá spíše ze sídlišť, vojenských táborů a měst, kde je lze nalézt ve velkém množství (Krekovič 1981, 356; též 2016, 514). Jak již bylo uvedeno, na zborovickém pohřebišti bylo nalezeno celkem 12 fragmentů mortarií, kdy je po prozkoumání jejich morfologických a makroskopických znaků zřejmé, že se jednalo o více nádob. Je tedy zřejmé, že pro germánské obyvatelstvo v prostoru dnešního Kroměřížska neměla mortaria pouze funkci kuchyňských nádob, jak je to zřejmé např. z římské provincie Panonie (Krekovič 1981, 356).

Neglazované třecí misky lze na Moravě, stejně jako na Slovensku, datovat do 2. a počátku 3. století, a glazované do 3.–4. století (Krekovič 1981, 356; Droberjar 1989, 85).

Ze zborovického pohřebiště je známo celkem 12 fragmentů mortarií. Jedná se o 5 kusů výdutí (tab. 8:8–9, 11–13), jejichž vnitřní stěna je vždy zdrsňena vystupujícími kamínky se žlutou, zelenou nebo žlutozelenou glazurou. Soubor dále obsahuje 2 dna se zdrsňenou vnitřní stěnou vystupujícími kamínky, v jednom případě s tmavě zelenou glazurou na vnitřní straně (tab. 8:10) a ve druhém případě s nedochovanou glazurou na vnitřní straně (tab. 8:7). V počtu pěti kusů byly nalezeny fragmenty límcovitě ven vytaženého okraje mortaria. Ve třech příp. s relikty žluté matné glazury na vnitřní straně (tab. 9:1–2,4). Dva střepy se pak dochovaly s částí výlevky, ale bez glazury (tab. 9:3,5).

Fragmenty mortarií na pohřebišti byly nalezeny z rozrušených hrobů např. v Šitbořicích, kde bylo nalezeno celkem 17 okrajů, 28 výdutí a 7 dnů, kdy na většině, 48 kusech se dochovala olivově zelená, žlutozelená, či šedozeleň glazura. Na 7 fragmentech byla glazura i zvenku (Droberjar–Kazdová 1993, 141, Taf. 15:1–4,12). Dále např. na birituálním pohřebišti ve Velaticích, kde bylo nalezeno 7 zlomků mortarií, a to z rozrušeného hrobu 18. Fragmenty mají poškozený povrch, a pouze v jednom případě se podařilo identifikovat stopy po světlezelené glazuře. Jeden ze střepů nese na vnitřní straně pro mortaria typickou vrstvu jemného písku a 5 zlomků náleží k vodorovně rozšířeným okrajům (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 249, tab. VII:11–13). Fragmenty mortarií jsou známé též z rozrušených hrobů na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 113, obr. 18:1–10, 19:6,8,10–16).

Mísovité nádoby zdobené svislými rýhami či záseky. V souboru ze zkoumané lokality se nacházejí 2 fragmenty okrajů mísovitých nádob s válcovitou výdutí se svislými rýhami (tab. 9:19–20) a 2 fragmenty výdutí mísovitých nádob s válcovitou výdutí se svislými záseky (tab. 9:18,21). Jejich povrch pokrývá lesklá žlutá glazura v různých stupních dochování. Jedná se o malé dvouuché mísy s válcovitou horní částí a kuželovitou spodní částí. Horní polovina je drážkami rozdělena do širokých pásů se svislými rýhami či záseky (Tejral 1999, 228). Analogii těchto nádob lze nalézt na dvouuché misce na nožce ze Šlapanic (Droberjar 1989, 70–71, tab. 16:1), na zlomech zeleně a červenohnědě glazovaných nádobek s řadami vrypů a s příznačným profilem ze sběru v povrchové vrstvě na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 113, obr. 19:1, tab. 12:1,4; Droberjar 1989, 71, tab. 16:2), na dvouuchém pohárku

na nožce z pohřebiště v Gerulatě na Slovensku (Kraskovská 1974, 19, obr. 81:10, tab. XVII:4) nebo z novějších výzkumů na střepu z prostoru Malé Hané, konkrétně z Jevíčka (Droberjar–Knápek–Jarůšková 2019, 115,117, Fig. 9:3).

Tento typ keramických nádob byl Germány poměrně často používán. K jeho rozšíření došlo ve 2. polovině 4. století a je charakteristický pro sklonek doby římské. Tato pozdně římská glazovaná keramika dokládá, že ještě v tomto období existovaly intenzivní kulturní a obchodní kontakty mezi pozdně svébským a římskoprovinciálním obyvatelstvem v prostoru středodunajského barbarika (Tejral 1985a, 332; týž 1999, 229; Droberjar 1989, 71).

5.1.1.3 Žlutooranžová keramika

Nejpočetnějším druhem římskoprovinciální keramiky v barbariku je zboží z jemně plavené hlíny s hladkým povrchem, jehož barva v závislosti na stupni oxidačního výpalu kolísá od plavě žluté přes žlutohnědou po cihlově oranžovou, často s potahem různých oranžových, červených a hnědých odstínů nebo pouze s hladkým povrchem. Ve tvarovém sortimentu jsou v římských provinciích zastoupeny všechny druhy keramického nádobí, v barbariku se nejčastěji objevují džbány, mísy a hrnce (Droberjar 1989, 29; Zeman 2017, 30). Tato keramika se zhotovovala a k nám dovážela po celou dobu římskou, její chronologie vychází zčásti z typologické skladby, příp. z jiných průvodních dobře datovaných nálezů (Droberjar 1989, 29; týž 2002, 124). Je však možné vysledovat maximální vrchol produkce tohoto druhu keramiky a export do barbarika od poloviny 2. století do poloviny 3. století (Krekovič 1981, 363; Zeman 2017, 30).

Keramický soubor ze zborovického pohřebiště obsahuje 6 střepů římskoprovinciální žlutooranžové keramiky. Jedná se o 2 fragmenty okrajů, jeden s dovnitř zataženým okrajem, snad mísy (tab. 9:17) a druhý s ven vytaženým okrajem (tab. 9:14), dále o 2 fragmenty výdutí nádob, z nichž je jeden fragment zdobený vodorovným plastickým žebrem (tab. 9:16) a druhý nezdobený (tab. 9:15). Do této skupiny patří též 2 dna, snad ze šálků (tab. 9:11,13).

5.1.2 Germánská keramika

K nejpočetnějším nálezům doby římské v našich zemích patří hliněné výrobky – keramika. Známe ji jak z pohřebišť, tak především v podobě střepového materiálu ze

sídlišť. Hrnčířství v době římské je cenným pramenem zkoumání hospodářské a řemeslné úrovně, chronologie, kontaktů mezi různými oblastmi apod. (Droberjar 2002, 116).

V souboru materiálu z povrchových prospekci na pohřebišti u Zborovic bylo nalezeno celkem 81 kusů germánské keramiky, ať už dělané v ruce nebo na kruhu.

5.1.2.1 Keramika točená na kruhu

Místní germánská, na kruhu vytáčená keramika se tradičně označuje jako jiříkovická keramika. Jedná se o domácí, germánskou na kruhu vytáčenou keramiku, vyráběnou během celé mladší doby římské (Peškař 1988, 115). Název je odvozen od keramického výrobního centra u Jiříkovic u Brna, kde bylo prozkoumáno celkem 5 hrnčířských pecí. S přihlédnutím k poznatkům o analogiích, zachycených na soudobých lokalitách na Moravě, jihozápadním Slovensku a v Dolním Rakousku, se uvažuje o výrobě a rozšíření na kruhu vytáčené keramiky z jiříkovických pecí od 3. století do konce doby římské (Peškař 1988, 128). Další významné keramické centrum, kde byla vyráběna jiříkovická keramika se nacházelo na Olomoucku, konkrétně v Olomouci-Slavoníně a v Olomouci-Neředíně, kde bylo prozkoumáno celkem 14 hrnčířských pecí, předběžně datovaných do průběhu 4. a na počátek 5. století (Kalábek–Šrámek 2006, 206, 232–233). Jiříkovická keramika prozrazuje, že je dílem řemeslně zručných hrnčířů dokonale ovládajících výrobní technologii. Vytáčené nádoby byly zhotovovány převážně z jemného hliněného materiálu, ze kterého byly vypracovány jak drobné exempláře, tak objemné formy. V menší míře, např. u některých typů zásobnic, bylo použito směsi s přísadou drobně zrnitého písku, ale jen zřídka se vyskytují exempláře vyrobené z materiálu obsahujícího tak velkou příměs ostříva, že se jeho zrnitá struktura projevuje krupicovitou drsností povrchu nádoby. Vypálení bylo téměř vždy kvalitní, takže dává hmotě mnohých výrobků neobyčejnou kompaktnost a zvonivou tvrdost. Vypálené nádoby mají obvykle šedou nebo hnědou barvu v dosti široké stupnici od velmi světlých, bělavě nebo nažloutle šedých tónů přes šedookrové až po tmavě šedohnědé nebo načernalé odstíny (Peškař 1988, 116–117). Vyráběny byly různé nádoby s převahou miskovitých až větších mísovitých tvarů (Pernička 1985, 82).

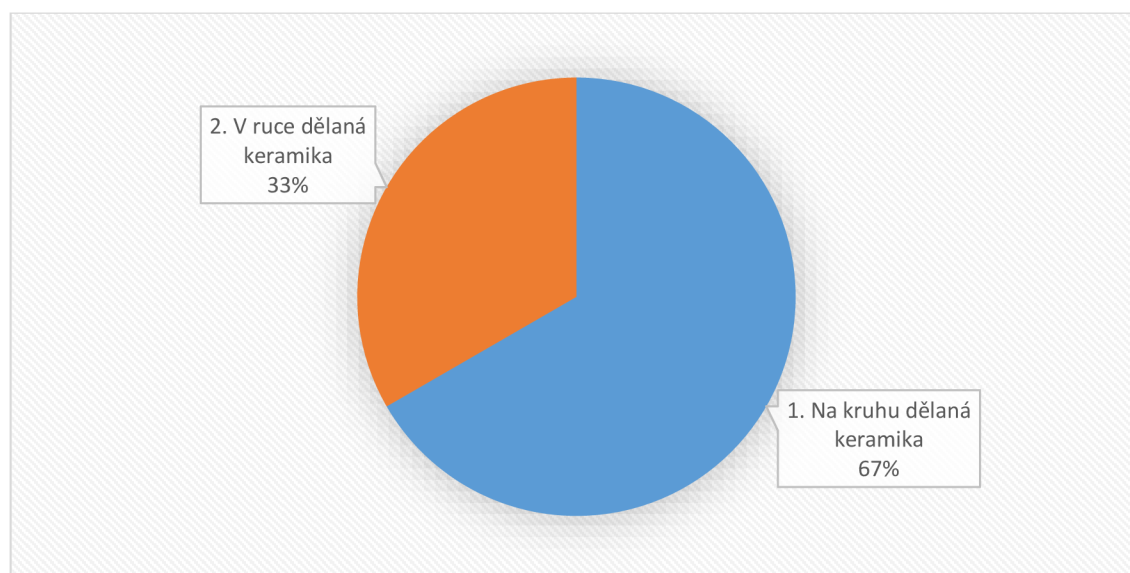
Nálezy z moravských lokalit lze rozdělit do následujících základních kategorií. Převážně se vyskytují mísovité nádoby nejrůznějších tvarů a velikostí, od nízkých, ostrých nebo kulatě profilovaných hlubokých mís až po mezitvary (mísovité teriny, vázovité mísy aj.). Dále džbány s kruhovým ústím nebo s okrajem s výlevkou a pohárky.

Zvláštní skupinu představují tvary velkých hrnců, které se pravděpodobně využívaly jako zásobnice pro uchovávání jídla (Vachůtová 2011, 312–313).

Jiříkovická keramika je výrazem místní svébské kultury na Moravě, západního Slovenska a na severu Dolního Rakouska (Tejral 1985b, 105).

V moravském prostoru se jiříkovická keramika datuje do pokročilého stupně C2, kdy začátek moravské produkce lze klást do druhé poloviny, či konce 3. století, a byla používána až do začátku 5. století (Tejral 1985b, 112–116; Vachůtová 2011, 314; Zeman 2017, 42).

Na pohřebišti ve Zborovicích bylo nalezeno celkem 54 střepů této germánské, na kruhu vytáčené keramiky, což je celkem 49,54 % z celého souboru keramických střepů z této lokality a celkem 66 % z celkového počtu germánské keramiky.

Graf 3: Poměr zastoupení druhů germánské keramiky na zborovickém pohřebišti, dle způsobu výroby.

Z těchto 54 střepů jsou celkem 4 fragmenty nezdobených okrajů (tab. 1:1–3, 4:4), z nichž jeden nese stopy po reparaci nádoby v podobě dvou reparačních otvorů, kdy jeden je dochován celý (tab. 4:4). Všechny okraje pochází pravděpodobně z nádob mísovitého tvaru, kdy pouze v příp. fragmentu okraje č. 3 (tab. 1:3) lze usuzovat, že se jednalo o mísu s oblým profilem (Tejral 1985b, 106, Abb. 2:2–3, 3:3–4, 4:3, 5).

Jak již bylo uvedeno, jeden z uvedených okrajů nese stopy po reparaci, která je obecně vnímána jako oprava poškozené nádoby. Opravy keramiky jsou pravděpodobně stejně staré jako keramika sama. I proto se nejstarší doklady reparací objevují na našem

území už v neolitu. Poté je lze s větší či menší intenzitou sledovat po celý pravěk, a bez větších změn se s nimi setkáváme i na raně a vrcholně středověkých nálezích keramiky (Novák 2011, 91). Vzhledem k tomu, že se na střepu nachází dva otvory, vrtané po vypálení, přichází v úvahu tři možnosti jejich využití, a to buď oprava keramiky rozbité na více kusů, umístění ucha z jiného materiálu nebo mohou být pozůstatkem závěsu nádoby (Novák 2011, 91–96).

Poměrně dobře je dochován okraj s hrdlem a částečně výdutí mělké mísy, členěné v její horní části dvěma žlábkami, typ Pernička A 14 (Pernička 1985, 88, 90–91, obr. 3:A14), (tab. 1:5), jež se hlavními rysy své stavby podobá ostatním nádobám z kolekce jiříkovické keramiky ze zborovického pohřebiště. Odlišuje se však jiným řešením pásového členění horní části, kterého je dosaženo výraznější profilací využívající střídání horizontálně obíhajících kanelur a jejich žebírkovitých rozhraní k ozdobnému efektu. Jedná se o charakteristickou dekorativní profilaci příznačnou pro styl keramických výrobků, vytvářených během pozdní doby římské v různorodém kulturním prostředí mnohých oblastí Římany neobsazené Evropy (Tejral 1985b, 106, Abb. 6:2–5). Nejtypičtějším společným znakem těchto mís je výrazná profilace, členící horní část nádob vodorovně probíhajícími žebry, z nichž nejnižší zdůrazňuje rozhraní se spodkem, na několik většinou žlábkovitě prohnutých nebo plošších pásů. Pravidelné dodržování ustáleného počtu žeber dovoluje rozlišování dvou variant profilovaných mísovitých nádob, členěných v horní části pod vyhnutým okrajem buď dvěma, nebo třemi žebry, vymežujícími vždy shodný počet pásových polí. Zachování tohoto neměnného schématu nijak nevyklučuje vytváření četných obměn základního tvaru, jehož vzhled se mění např. odchylnou modelací jednotlivých částí, různou výškou a sklonem žebrovitě profilované stěny a nestejným provedením reliéfních článků odlišujících se tvarem, plastickou výrazností, rozměry a vzájemnými odstupy. Žebrovitá profilace je sama o sobě dostatečně dekorativní, takže většina exemplářů zůstává obvykle bez další výzdoby, ale u vybraných forem se širšími a ploššími pásovými poli mezi žebry se v některém, zpravidla v nejnižší položeném pásmu, někdy opět objevuje obligátní hřebenem rytá vlnovka (Peškař 1988, 117).

Tímto způsobem zdobené mísy, tedy žebrovitou profilací, lze nalézt např. v souboru keramiky mísovitých tvarů z okolí hrnčířských pecí u Jiřkovic (Peškař 1988, 117, obr. 7), na pohřebišti v Šaraticích (Trnáčková 1960, obr. 10: 4,6,8; 14:4; 16:7) či z pohřebiště v Očkově na Slovensku (Kolník 1971, obr. 23:10).

Nejčastěji aplikovanou výzdobou na keramice jiříkovického typu ze zkoumané lokality je rytá vlnice v kombinaci s plasticky vystupujícími žebry. V 19 případech se jedná o vícenásobnou rytou vlnici (tab. 1:4, 7, 11–12, 2:1–3, 5–8, 3:4, 6–7, 9, 4:1–2, 5–6) a v jednom případě je výduť zdobena jednoduchou vlnicí pod plasticky vystupujícím žebrem (tab. 1:8). Vzhledem k tomu, že nebyl nalezen ani jeden střep s touto výzdobou ve více polích nad sebou, jednalo se zřejmě o nádoby s vlnicemi umístěné pouze v jednom poli. Jednoduchá nebo hřebenovitým nástrojem vícenásobně rytá vlnovka je hlavním okrasným prvkem tohoto druhu germánské keramiky. Jednotvárnost motivu vyvažuje rozmanitost ornamentu daná bohatou variabilitou tvaru, velikosti, četnosti a výraznosti jednotlivých křivek. Vlnovka, vedená vždy vodorovně, zdobí zpravidla některé části horní poloviny nádob, výjimečně se však objevuje i na jejich spodku. Vystupuje buď samostatně, nebo v kombinaci s jednotlivými nebo do svazku sdruženými žlábkovitými rýhami, s nimiž často vytváří horizontálně obíhající okrasné pásy. Analogie tohoto okrasného prvku lze nalézt téměř na všech pohřebištích mladší či pozdní doby římské ve středoevropském barbariku. V případě vícenásobných vlnic v jednom poli např. v hrobě 33 na pohřebištích ve Velaticích (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 272, tab. XI:1), v hrobě 26 na pohřebišti v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 124, Taf. 8:26/1), v hrobech 40, 43, 44, 52 ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 100–102, obr. 11:5–8), v hrobech 89, 201, 386, 415 na nekropoli v Kostelci na Hané (Zeman 1961, 47, obr. 18:A/a, 94, obr. 44:B/a, 152, obr. 72:A/a, 166, obr. 80:A/b) a z nezařaditelného inventáře z pohřebiště v Hrubčicích (Marešová 1966, 46–48, obr. 2:1,4). Na Slovensku pak v hrobě 20 na pohřebišti v Čiernom Brodě (Kolník 1975, 347, obr. 6:20). V příp. jednoduché vlnovky pak např. na nádobě z hrobu 31 z Velkých Hostěrádek (Peškař–Ludikovský 1978, 97, obr. 10:1).

Jiným druhem výzdoby jiříkovické keramiky ze zkoumaného souboru keramiky jsou ve dvou případech vodorovné ryté linie ve třech liniích nad sebou (tab. 3:1–2) a ve dvou případech plasticky vystupující vodorovná žebra (tab. 1:6, 3:8). Vzhledem ke značné fragmentálnosti však u střepu (tab. 3:8) nelze určit zda se nad plastickým žebrem nenacházelo např. pole s vícenásobnou vlnicí, tak jako např. na míse s vyhnutým okrajem z hrobu 23 na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 93, obr. 8:9). Tato varianta výzdoby, myšleny ryté linie a plasticky vystupující žebra, se na jiříkovické keramice objevuje také často. Obvykle ohraničuje a zdůrazňuje předěly mezi jednotlivými částmi nádob. Záměrné bohaté členění stavby přispívá ke zvýšení dekorativního vzhledu určitých keramických tvarů (Peškař 1988, 117). S tímto typem

výzdoby se můžeme též setkat na výše popisovaných lokalitách, ve variantách s plasticky vystupujícími žebry, konkrétně na nádobách z hrobů 24 a 41 ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 96, obr. 8:6, 100, obr. 11:1) či na nádobě z velatického pohřebiště z hrobu 24 (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 271, tab. IX:2) a s vodorovnými rytými liniemi např. na větší nádobě vázovitého tvaru z hrobu 55 na pohřebišti v Šaraticích (Trnáčková 1960, 568, obr. 14:3).

Z popisované lokality též pochází 2 střepy zdobené nevýrazným kosočtvercovým rytím pod drobným plasticky vystupujícím vodorovným žebrem (tab. 1:10, 2:4), které pravděpodobně pochází z nízké mísy se šikmo mřížkovaným vzorem mezi dvěma vodorovnými žebry (Tejral 1985b, 106, Abb. 3:6). Tuto variantu zdobení lze analogicky nalézt na míse z hrobu 172 z pohřebiště v Kostelci na Hané (Zeman 1961, 80, obr. 35:C/g).

Pouze 4 výdutě jiříkovické keramiky ze zkoumané lokality jsou nezdobené (tab. 1:7, 3:3,5, 4:3).

Vzhledem ke značné fragmentálnosti jednotlivých keramických střepů přesné vyhodnocení a zařazení není možné. U některých jedinců alespoň základní tvar určit lze. Kónické, ostře profilované mísovité nádoby (Tejral 1985b, 106, Abb. 2:1, 4–6, 3:1–2) jsou zastoupeny sedmi fragmenty (tab. 1:3, 2:1, 6, 3:6–7, 4:2, 5) z mísovitých nádob s oblým profilem (Tejral 1985b, 106, Abb. 2:2–3, 3:3–4) pak pochází čtyři fragmenty (tab. 1:11, 2:2, 3:3, 4:1).

Mezi nádobami jiného než mísovitého tvaru zaujímaly ve výrobním programu dílen produkující jiříkovickou keramiku významné místo džbány. Podle tvaru okraje lze rozlišovat dvě varianty džbánů. K první variantě se hlásí nádoby, jejichž prohnuté hrdlo se nahoru lehce zužovalo k mírně vyčnívajícimu žebírku, nad nímž se nálevkovitě rozšiřovalo k vyhnutému okraji s kruhovým ústím. Z okraje vybíhalo šikmo dolů skloněné páskové ucho. Džbány druhé varianty měly hrdlo podobného tvaru jako předchozí typ, shodně profilovaný okraj však byl v jednom místě zvýšen a rozšířen v zobákovitou hubičku. Ucho na protilehlé straně bylo připojeno k okraji asi obdobným způsobem jako u typu s okrouhlým ústím. Tyto džbány představují výtvořiny místních hrnčírů, kteří se při tvorbě džbánů nemohli opírat o domácí tradici tohoto keramického tvaru, a proto byli nuceni čerpat podněty v jiné sféře. I když nejde o věrný tvarový přepis, celkové pojetí stavby a některé detaily nevyvolávají žádnou pochybnost o tom, že předlohou byly džbány, produkované dílnami na území římských provincií (Peškař 1988, 126).

V souboru jiříkovické keramiky ze zborovického pohřebiště se nachází jeden fragment džbánu, a to páskového ucha (tab. 4:7), kdy však nelze blíže určit, o jakou variantu džbánu se jedná.

Fragmenty na kruhu točených džbánů byly nalezeny v okolí hrnčířských pecí z doby římské u Jiříkovic (Peškař 1988, obr. 13) či v okolí hrnčířských pecí v Olomouci-Slavoníně (Kalábek–Šrámek 2006, 228, obr. 13:03/2001–10389–1, 15:A 104691). Na pohřebišti pak např. na Slovensku ze sondy VI v Čiernom Brodě (Kolník 1975, 354).

Ze souboru germánské na kruhu vytáčené keramiky pochází též 18 den různých průměrů. Vnější průměry den se pohybují v rozmezí od 70 do 120 mm u větších nádob a v rozmezí od 35 do 50 mm u menších nádob. Jak již bylo vícekrát uvedeno, značná fragmentárnost střepů znemožňuje přesnější zařazení, ale i v případě den lze u některých položek alespoň základní tvar nádoby určit. Zdá se, že většina zlomků pochází spíše z vyšších mísovitých nádob (tab. 5:1–3, 5, 7, 9–10, 12, 6:1, 3–5), kdy o nižší, mělčí nádoby se jednalo v příp. dvou střepů (tab. 5:4, 6:2). Rozměrově menší dna (tab. 5:6, 8, 11, 13) pak zřejmě náležela menším hlubokým miskám nebo pohárkům.

5.1.2.2 Keramika vyráběná v ruce

Na sledované lokalitě bylo sesbíráno celkem 27 střepů germánské v ruce dělané keramiky, což je 33,33% z celkového počtu germánské keramiky a 24,77% z celkového souboru keramiky. Jedná se o 3 fragmenty okrajů, 16 fragmentů výdutí a 8 fragmentů den. Jejich značná fragmentárnost však ztěžuje typologickou analýzu a dovoluje rozpoznat jen velmi omezený okruh typů nádob, neboť např. přechod mezi mísovitými a hrncovitými tvary je téměř plynulý a rozhraní mezi nimi mnohdy splývá a hranici nelze přesně vymezit. Vodítkem pro určování hrncovitých forem by měla být větší výška nádoby než maximální průměr nádoby (Kolník 1961, 260), což ve zkoumaném materiálu nelze určit.

Vyhodnocením keramiky zhotovené v ruce lze konstatovat, že se jedná a o jemnou keramiku, neboť dle klasifikace E. Droberjara (1997, 30) neobsahuje v těstě příměs zrn písku větších než 1 mm, ani jiných menších či větších kamínků.

Předpokládané průměry nádob se dle dochovaných fragmentů okrajů a výdutí pohybují v rozmezí od 130–350 mm. Průměry den se pohybují v rozmezí od 36–130 mm.

5.1.2.2.1 Hrncovité tvary

Základním tvarem germánské keramické produkce od počátku doby římské jsou esovité hrnce, velké nádoby s ven vyhnutým okrajem a baňatou maximální výdutí v horní části, v polovině těla či v jejich spodní třetině, což vytváří jejich charakteristickou esovitou profilaci (Zeman 2017, 33).

V souboru keramických střepů z pohřebiště ve Zborovicích se nachází jeden fragment nezdobeného, ven vyhnutého okraje (tab. 8:5), který pochází z esovitého hrnce, jenž je klasifikován jako typ 1100–1500 (Droberjar 1997, 43, Abb. 28–30) a Varsikova forma IV (2011, 69–71, obr. 35) a nezdobený fragment výdutě (tab. 7:10), jenž typově odpovídá variantě 1300–1500 (Droberjar 1997, 43, Abb. 46).

Dalším fragmentem, jenž pochází buď z hrnce s esovitou profilací, nebo z esovitě profilované terinovité nádoby formy III (Varsik 2011, 60–65, obr. 32), je zdobený vodorovnou drážkou a zavěšovanými rytými trojúhelníky bez výplně (tab. 8: 4). Totožná výzdoba, tedy zavěšované ryté trojúhelníky bez výplně se nachází i na dalších dvou fragmentech (tab. 7:12, 8:1). S přihlédnutím ke stejným makroskopickým a morfologickým znakům předešlého fragmentu lze tyto dva střepy zařadit do stejné kategorie.

Esovité profilované hrnce patří k natolik univerzálním tvarům s výskytem po celou dobu římskou, že snad jen některé formy výzdoby dovolují bližší časové zařazení (Zeman 2017, 33–34). S přihlédnutím k tomu, že je okraj (tab. 8:5) nezdobený, lze střep zařadit spíše do mladší až pozdní doby římské, kdy výzdoba postupně z těla nádoby mizí.

Analogicky se s esovité profilovanými hrncovitými nádobami můžeme setkat v hrobech 19, 20, 26, 42 a 54 na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 53–54) nebo na Slovensku na pohřebišti v Bešenové, v případě hrncovitých tvarů s výdutí posunutou nad polovinou nádoby v hrobech 25, 27, 57, 67, 68, 71, 73, 76, 84, 90 a 96 a v případě umístění zaoblení nížeji v hrobech 24, 33, 34, 38, 40, 81, 91, 93, 98 (Kolník 1961, 260).

5.1.2.2.2 Mísovité tvary

Stejně jako hrnce patří mísy a misky k základním tvarům germánské užitkové, ale i stolní keramiky (poměr hrnců a mís je zhruba 2:1) (Zeman 2017, 34). Mezi keramickými střepy ze zkoumané lokality pochází jeden, který lze typologicky zařadit do této

kategorie. Jedná se o střep odpovídající fragmentu z mísy s jemnými šikmými žlábkami na výduti (tab. 8:2) typologicky náležící do Droberjarovy skupiny 2700 (1997, 104–105, Abb. 40). Dle V. Varsika jde o jeho III. variantu (2011, 60, obr. 33:15). Je datovaná do 2. poloviny 2. století, tedy stupňů B2/C1 (Varsik 2011, 67). Analogii k těmto mísám lze nalézt např. na pohřebišti u Velatic, kde byly nalezeny v počtu 6 kusů. Tyto nádoby se mohou vyskytovat v různých tvarových variacích. Známý jsou exempláře s průměrem ústí větším než výška a exempláře s výškou větší než průměr ústí. Tyto odlišnosti však nemají chronologický význam (Tejral 1982, 26–27, tab. I:2; Jílek–Kuča–Sojková 2011, 245, tab. XI:5, XII:2, XIV:2,4, XX:4, XXI:4). Dále se lze s tímto typem nádob setkat na pohřebišti v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 127–128, Taf. 9:36/1), na pohřebišti v Šaraticích (Trňáčková 1960, 580,593, obr. 11:4), ale též i na pohřebišti v Kostelci na Hané (Zeman 1961, 235). S počátky používání tohoto typu keramiky se lze setkat ve 3. stol. a největší obliby dosahuje ve 4. stol., s dožíváním v 5. století (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 246). Jako dna blíže neurčitelných mísovitých nádob byly dále vyhodnoceny 2 fragmenty (tab. 6:9,13). Obecně lze analogie k mísovitým tvarům keramiky na pohřebištech nalézt např. ve Velkých Hostěrádkách, kde se lze konkrétně setkat s vázovitými mísami (Peškař–Ludíkovský 1978, 35–38) a esovitě profilovanými hlubokými mísami (Peškař–Ludíkovský 1978, 43–47).

5.1.2.2.3 Teriny

Charakteristickým tvarem germánské keramiky jsou tzv. teriny. Jedná se o nádoby, které mají vyčleněny tři základní části, okraj, hrdo, výdutě (Droberjar 2002, 334). Teriny představují specifickou kategorii nádob, jakýsi mezitvar mezi nižším hrncem a vyšší mísou. Někdy bývají označovány také jako baňaté nebo hluboké mísy (Zeman 2017, 34).

Jako střep pocházející z teriny byl vyhodnocen fragment zdobený dvoustopým radélkem pod plastickým vodorovným žebrem (tab. 7:8). Dle typologie E. Droberjara (1997, 107, Abb. 43) by se dalo uvažovat o skupině 3600.

Analogii k tomuto typu výzdoby na terinové míse lze nalézt v hrobě 14 na pohřebišti v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 115, Taf. 4:14/1) nebo tvarově i výzdobně na terině na sídlišti z počátku doby římské v Mlékojedech, okr. Mělník (Beneš 2017, 200, obr. 5:1) či na slovenských pohřebištech v Kostolné pri Dunaji v hrobech

A, B, 23, 25 (Kováčsová–Rajtár 2017, 223–226, obr. 1–3) a v hrobech H, 27, 32, 36 v Sekulích (Kováčsová–Rajtár 2017, 226–231, obr. 4–5). Urny z prvně zmiňované lokality jsou datovány do stupňů B1b–B1c, a urny z druhé lokality do stupně B2/C1 (Kováčsová–Rajtár 2017, 232).

K tomuto typu keramických nádob zřejmě dále náleží fragmenty (tab. 7:2, 11, 13, 8:3) zařaditelné k typu Droberjar 3200 (Droberjar 1997, 106, Abb. 42), varianty Varsik III (Varsik 2011, 60–64, obr. 28–32), které jsou zdobeny dvěma horizontálními drážkami a svislými (tab. 7:11) nebo šikmými (tab. 8:3) žlábkami. Hlavní doba používání těchto nádob je v období od sklonku stupně B2 přes horizont markomanských válek s nepřerušným pokračováním do stupně C1, tedy od konce 2. století do poloviny 3. století. Na sídlištích se s nimi lze setkat i později (Varsik 2011, 64; Zeman 2017, 34).

I s tímto typem nádob s téměř totožnou výzdobou se lze setkat v hrobě 6 a 8 na pohřebišti v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 107, Taf. 2:6/1, 110, Taf. 3:8/1) a dále např. v objektech z doby římské v Blučině a Křepicích (Droberjar 1997, 106).

Jako dna blíže neurčitelných terin byly dále vyhodnoceny 4 fragmenty (tab. 6:6–7,11).

5.1.2.2.4 Pohárky

Jako fragment kónického poháru variant 4300 (Droberjar 1997, 108, Abb. 44) byl vyhodnocen okraj tenkostěnné nádoby plošně zdobený vodorovnými tenkými plastickými přesekávanými lištami (tab. 8:6). Dle V. Varsika jeho varianta IB (2011, 55–56, obr. 23). Tento typ pohárků zřejmě svou výzdobou a částečně i tvarem napodoboval římské skleněné poháry typu E 187 s vybrušovanými ovály (Droberjar 1993, 47). Jednodílné nečleněné germánské nádoby, včetně kónických tvarů, patří k oblíbeným a dlouho užívaným tvarům, a proto jsou chronologicky citlivé jen v kombinaci s výzdobou (Varsik 2011, 56), což je v případě tohoto zlomku období od 3. století s přežíváním do konce doby římské (Varsik 2011, 161–162, obr. 86), tzn. stupně C1–C3/D1.

Nádoby tohoto tvaru byly nalezeny např. v germánských sídlištních objektech v Horních Věstonicích, Blučině, Hruškách, Ladné, Rakvicích a Křepicích (Droberjar 1993, 46–48; týž 1997, 108) či na Slovensku na lokalitách Bratislava-Trnávka, Veľký Meder a Mojzesová (Varsik 2011, 55–56, obr. 23:1,2,3). Menší kónická nádoba byla též nalezena v hrobě 198 na pohřebišti v Kostelci na Hané (Zeman 1961, 92, obr. 43:B/a).

S přihlédnutím ke tvaru, velikosti a kvalitě zpracování se lze domnívat, že fragment obtáčeného dna (tab. 6:12) pochází též z pohárku. V tomto případě pak z pohárku s dutou nožkou pravděpodobně Varsikovy II. varianty (2011, 60, tab. 59:12).

Analogie k tomuto poháru lze nalézt např. na Slovensku na sídlišti Bratislava-Trnávka „Silničné“ (Varsik 2011, 60, tab. 59:12).

Jako dna blíže neurčitelných pohárků byly dále vyhodnoceny 2 fragmenty (tab. 6:10,12).

Ostatní střepy ze souboru ručně vyráběného keramického materiálu (tab. 7:1,3–7,9) nebylo možné blíže typologicky přiřadit.

5.1.2.2.5 Zdobené zlomky keramiky

Z celkem 19 kusů fragmentů okrajů a výdutí, germánské v ruce dělané keramiky, je 16 z nich zdobených, což je celkem 84% z celého souboru.

Fragment (tab. 7:8) je vyzdoben pomocí dvouřadého ozubeného kolečka (radélkováním). Motiv a kompozice nejsou úplně zřejmé, zdá se však, že by se mohlo jednat o rameno svastiky či klikatku a další méně výrazné neidentifikovatelné čáry. Keramika zdobená radélkovanou výzdobou tvoří jednu z hlavních charakteristik labskogermánského kulturního okruhu ve starší době římské, resp. ve stupních B1 a B2. Tato specifická výzdoba se vyskytuje zejména na jemné v ruce tvarované keramice s tuhým povrchem, a to především na terinách. Kromě žárových hrobů, kde radélkovaná keramika byla používána jako urny, se s ní setkáváme ve střepovém materiálu rovněž na sídlištích. Datace výzdoby na tomto značně fragmentárním střepu je dosti široká, v rozmezí fáze B1c až stupně C1 (Varsik 2011, 74–75; Droberjar–Knápek 2017, 207, obr. 6).

Fragment výdutě nádoby (tab. 7:4) je vyzdoben prstovými důlky s nehtovými vrypy, kdy nehtové vrypy nejsou zřetelné. Jedná se o velmi často užívaný typ výzdoby, se kterým se lze setkat téměř na každé lokalitě doby římské (Varsik 2011, 86; Zeman 2017, 39). Datace výzdoby na tomto konkrétním střepu je opět komplikovaná. Nedá se určit zda výzdoba pokrývala kobercově celý povrch či byla vytvořena jen v několika řadách. Z tohoto důvodu lze fragment datovat do stupňů B2–C2. Později, ve zlechovském horizontu, v závěru doby římské se tato výzdoba téměř vytratila (Varsik 2011, 86–87).

Jeden fragment výdutě (tab. 7:6) je pak zdoben třemi svislými nehtovými vrypy. Většinou jsou nehtové vrypy orientovány svisle nebo šikmo, vzácně se objevují řady horizontálních vrypů (Zeman 2017, 39).

Soubor zdobených fragmentů ze zkoumaného pohřebiště dále obsahuje 3 zdobené střepey brázdováním (rýhováním v polích). Ve dvou případech (tab. 7:3, 7) se jedná o šikmé, kolmo na sebe směřující mělké žlábkové a v jednom případě (tab. 7:5) svislé plošné rýhování. Technika zdobení rýhováním v polích lze datovat do pokročilé fáze stupně B2 a dále stupně B2/C1 s přesahem do stupně C1 (Varsik 2011, 79–80).

Rytými zavěšenými trojúhelníky bez výplně jsou zdobeny další 3 fragmenty nádob (tab. 7:12, 8:1, 4). Aplikaci této výzdoby lze datovat do stupně B2/C1 (Droberjar 1997, 66, Abb. 19:241). Zavěšené trojúhelníky vyplněné vrypy/důlky se udržely v oblibě až do poloviny 4. století (Varsik 2011, 86).

Dalším výzdobným motivem zachyceným na zborovickém pohřebišti jsou jemné, svislé, široké žlábkové na výduti (tab. 8:2). Tato technika se na sídlišti objevuje již v polovině 2. století. Teriny s tímto výzdobným motivem pak často sloužily jako urny na nekropolích, kde se pohřbívalo ve 3. století. Na pohřebišti se s tímto typem výzdoby ale lze setkat až od závěru doby římské stupně C3 (Varsik 2011, 159–160, obr. 84).

Úzké žlábkové – brázdové jsou aplikovány na dvou střepech (tab. 7:11, 8:3). Ornament plošně aplikovaných tenkých rýh nebo širších brázd, který se na germánských nádobách vyskytoval ve 2. a na začátku 3. století, od začátku mladší doby římské ustupuje, a ve stupních C2 až C3 se už nevyskytuje. Namísto toho se od 3. století objevují skupiny svislých a šikmých brázd, které člení tělo nádob do několika zón, což je případ popisovaných střepech. Vzhledem k uvedenému lze tuto výzdobnou techniku datovat do stupňů C1–C2/C3 (Varsik 2011, 157–158, obr. 83).

Výzdobná technika přesekávaná plastická lišta je využita na dvou keramických střepech. V prvním případě na výduti v kombinaci se šikmými záseky (tab. 7:1), ve druhém případě na okraji (tab. 8:6), kde je přesekávaná lišta nanášena plošně. Tento výzdobný motiv není příliš chronologicky citlivý, lze se s ním setkat již na terinách v prvním století. S plošně nanášenou výzdobou přesekávanými plastickými lištami, což je případ právě popisovaných střepech, připustíme-li, že v příp. výdutě výzdoba pokračovala v dalších liniích nad sebou, se však setkáváme v nálezových celcích mladší až pozdní doby římské (Varsik 2011, 101).

Do skupiny fragmentů s výzdobou pak lze zahrnout střep s dvěma vodorovnými žlábkami (tab. 7:13) a střep s plastickým vodorovným žebrem (tab. 7:2). S těmito typy výzdoby – členění nádoby je možné se setkat po celou dobu římskou.

5.1.2.2.6 Nezdobené zlomky

Mezi nezdobené zlomky patří okraj (tab. 8:5) a dva střepy výdutí (tab. 7:9–10). Dále je možné do této kategorie zařadit celkem 8 den různě velkých, germánských, ručně dělaných nádob (tab. 6: 6–13), kdy 3 z nich jsou finálně obtáčené (tab. 6: 7–8, 12).

5.1.3 Ostatní keramické a hliněné předměty

Z ostatního keramického materiálu bylo na zborovickém pohřebišti nalezeno 19 přeslenů a jeden keramický korálek.

5.1.3.1 Přesleny

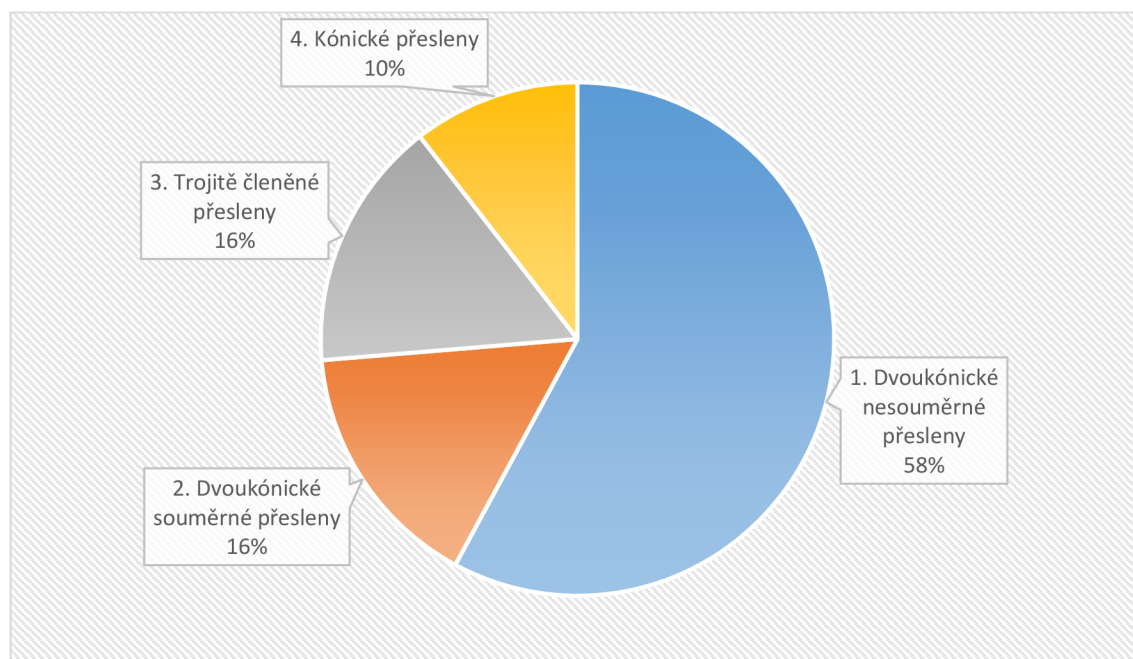
Přesleny z doby římské známe z pohřebišť i sídlišť, vyráběny byly v drtivé většině z hlíny, ojediněle z jantaru (Soběsuky, okr. Chomutov) či kamene (Prosmky, I okr. Litoměřice). Mohou mít nejrůznější tvary, symetrické, asymetrické, dvojkónické, kónické nebo jiné tvarové modifikace. Někdy bývají fasetované, zdobené rytými zářezy či různě vykrajované nebo promačkávané (Droberjar 2002, 270–271; Chytrá 2005, 10).

Na zborovické lokalitě bylo shromážděno celkem 19 ks přeslenů nebo jejich částí (tab. 10–11). Nejčastěji se mezi nimi objevují dvojkónické nesouměrné, v počtu 11 kusů. Z tohoto počtu jich je 6 kusů s ostrým lomem typu Chytrá 1a (tab. 10:1–6) a 5 kusů s oblým lomem typu Chytrá 1b (tab. 10:7–11). Dalším typem ze sledované lokality je dvojkónický souměrný přeslen, kdy se v jednom případě jedná o dvojkónický souměrný přeslen s ostrým lomem, typ Chytrá 2a (tab. 11:1), v dalším případě o dvojkónický souměrný přeslen s oblým lomem, typ Chytrá 2b (tab. 11:2) a o dvojkónický souměrný přeslen s válcovým středem, typ Chytrá 2c (tab. 11:3). Dvojkónické tvary přeslenů, a to jak nesouměrné, tak souměrné, lze dohledat v souboru přeslenů z pohřebišť v Kostelci na Hané, kde se jedná o naprosto převládající tvary přeslenů (Zeman 1961, 261–262), dále např. na pohřebišti z Hrubčic (Marešová 1966, 46, obr. 1:14–15) či na pohřebišti v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 138, Taf. 12:29–36). V souboru ze

zborovického pohřebiště se též nachází 3 kusy méně často se vyskytujících trojitě členěných přeslenů (nesouměrné dvoukónické se středovou částí), typ Chytrá 3 (tab. 11:4–6), jejichž analogii lze nalézt na pohřebišti v Kostelci na Hané (Zeman 1961, 262) a 2 kusy kónických přeslenů typu Chytrá 4 (tab. 11:7–8), jenž lze typologicky nalézt též v souboru přeslenů z pohřebiště v Kostelci na Hané (Zeman 1961, 261) nebo na slovenských pohřebištích v Abrahámu (Chytrá 2005, příl. B, 37, příl. A, obr. XIV:6) nebo v Kostolné pri Dunaji (Chytrá 2005, příl. B, 39, příl. A, obr. XV:7).

Soubor ze Zborovic obsahuje pouze jeden zdobený přeslen, zdobený plastickými svislými žebry s kruhem vpichů na spodní základně (tab. 11:1). Tvarově a zdobením obdobný typ lze nalézt mezi přesleny zadokumentovanými na pohřebišti v Šaraticích (Trnáčková 1960, 574, obr. 4:3a,b).

Převládajícím typem tvaru přeslenů na zborovickém pohřebišti je dvoukónický přeslen s ostrým či oblým lomem (58% ze všech nalezených), tedy tvar, který se objevuje prakticky průběžně od neolitu až po středověk (Chytrá 2011, 393). Pro bližší datování se přesleny nehodí (Droberjar, 2002, 271). H. Chytrá (2005, 41–42) však na základě rozboru přeslenů, uváděných jako součást výbavy hrobů doby římské v Čechách, na Moravě a jihozápadním Slovensku, došla k závěru, že 80% výskytu přeslenů v hrobové výbavě je v mladší době římské, C1–C3.

Graf 4.: Poměr tvarů přeslenů ze zborovického pohřebiště.

5.1.3.2 Korálek

Keramické korálky (skupina LVI). Ve srovnání se skleněnými a jantarovými korálky jsou keramické korálky poměrně vzácné (Tempelmann-Mączyńska 1985, 87). Jediný exemplář zastupující keramické korálky ze zborovického pohřebiště je fragment typu T-M 489b (tab. 12:25). Jedná se o typ vroubkovaného korálku, jenž je imitací podobně zdobených skleněných korálků. Nejpočetnější je právě varianta „b“, která je protějškem skleněných melounovitých korálků, a vyskytuje se ve stupni B1. Obecně se vroubkované korálky typu T-M 489 objevují dále ve fázi C1a a ojedinele se vyskytovaly i v pozdní fázi doby římské (Tempelmann-Mączyńska 1985, 87–88).

Keramický korálek typu T-M 395b byl nalezen na germánském sídlišti v Držovicích (Konečný 2019, 69, tab. 1:7, 12:7) či blíže neurčený na lokalitě Jevičko IV (Droberjar–Jarůšková 2017, 63:47). Nálezy hliněných korálků z oblasti Moravy nejsou časté, přesto lze zmínit exempláře získané při povrchových sběrech ve Vlčnově-Dolním Němčí, v Horním Němčí a Vlčnově (Konečný 2019, 69).

5.2 Kovové předměty

5.2.1 Spony

Spony jsou jednou z nejdůležitějších artefaktových kategorií protohistorické archeologie a jejich role je v procesu poznání barbarských komunit často nezastupitelná. Římské či germánské spony jsou nápadnými, kvantitativně reprezentativními a morfologicky rozmanitými nálezy, jejichž rozsáhlá škála vypovídajících možností mnohdy převyšuje potenciál ostatních hmotných pramenů. Jsou jedním z opěrných pilířů relativně-chronologických systémů a výrazně mohou přispívat k bližšímu poznání celé řady aspektů minulých kultur, včetně výrobních procesů, obchodu a jiných forem interakcí, společenské diferenciaci či regionálních proměn módních vln (Droberjar–Komoróczy 2017, 11).

Ze zkoumané lokality se podařilo zajistit celkem 9 spon či jejich fragmentů a jedna kompletní bronzová opasková přezka. Mezi spony římskoprovinciální lze zařadit celkem 2 spony, ostatní jsou tedy spony domácí, germánské proveniencí. Co se týká použitého materiálu, 7 spon je bronzových a dvě železné.

Římskoprovinciální spony

Bronzová římskoprovinciální kolínkovitá spona typu A 247, varianty Jobst 13C (tab. 13:2). Průřez lučíku je oválný. Záhlavní destička polokruhového tvaru je nezdobená. Z vinutí je zachován pouze háček k uchycení osky. Vysoký štíhlý obdélníkovitý zachycovač má uražené lůžko jehly. Jedná se o druhý nejrozšířenější typ římskoprovinciálních spon v barbariku (Zeman 2017, 78). Časově je tento typ spon řazen do fází B2b–C1a (Jobst 1975, 65–66; Droberjar 2014a, 65). Kolínkovité spony obecně jsou jedny z nejcharakterističtějších typů římskoprovinciálních spon. Jedná se o dvojdílné bronzové spony s masivním litým kolínkovitě ohnutým lučíkem, polokruhovitou nebo obdélníkovou záhlavní destičkou s rovně seříznutou nožkou a vyšším úzkým zachycovačem. Jsou rozšířeny po všech římských provinciích od Britských ostrovů po černomořské pobřeží, a v souvislosti s římskými vojenskými operacemi v druhé polovině 2. století jsou také hojně zastoupeny ve středoevropském i sarmatském barbariku (Zeman 2017, 78).

Analogie tohoto typu spony můžeme nalézt např. na pohřebištích v Šitbořicích z hrobu 20 (Droberjar–Kazdová 1993, 120–121, Taf. 7:2) a detektorovým průzkumem zjištěnou v Jevíčku-Předměstí (Droberjar–Vích 2011, 466, obr. 5:19). 5 kusů pak bylo povrchovou prospekci nalezeno na pohřebišti Petrov I (Zeman 2017, 78, tab. 80:17–21). Ze sídlišť pak např. z Chornic (Vích 2010, 717, obr.3:10).

Bronzová římskoprovinciální spona s vidlicovitým lučíkem bez záhlavní destičky varianty Böhme 27d či Jobst 16C (tab. 13:7). Lučík je tvořen dvěma širokými rameny s plastickou přesekávanou lištou. Hlavice je zakončena zvednutým plastickým knoflíkem nad zapínacím mechanismem, který je dochován, jehla odlomena. Nožka je ve spodní části zdobena plastickým žebrem, konec se zachycovačem je odlomen. Patří k méně častým římským vojenským sponám konce 2. století až první poloviny 3. století, tedy stupňů B2/C1–C1a, využívaných v germánsko-rétském prostoru (Böhme 1972, 26; Zeman 2017, 87). J. Jobst (1975, 74–75) jejich dataci posouvá spíše až do 3. století, tedy C1–C2. V prostoru středoevropského barbarika se jedná o poměrně vzácně se vyskytující sponu. Analogii můžeme nalézt ve dvou případech, a to ze sídliště v Hroznové Lhotě II a Ostrožské Nové Vsi IV (Zeman 2017, 87, obr. 18:25–26; tab. 151:2–3).

Germánské spony

Bronzová germánská kolínkovitá spona s hraněným lučíkem a polokruhovitou záhlavní destičkou (tab. 13:1). Jedná se o derivát mezi sponami s válcovitou hlavicí

a kolínkovitými, typu A 132. Dle třídění E. Droberjara (2012, 239–240, Obr. 3:7) lze tento exemplář přiřadit k jeho skupině bronzových germánských kolínkovitých spon se záhlavní destičkou (BGKF) typ A. Přechodné formy mezi labsko-germánskými a římskými kolínkovitými sponami mají výrazně trojúhelníkový průřez lučíku, a lučík je pravoúhle zalomen. To je odlišuje od klasických římsko-provinciálních spon, přestože i u římských kolínkovitých spínadel se ojediněle objeví pravoúhlé zalomení. Rovněž celkové provedení je poněkud hrubší než u římských výrobků. Záhlavní destičky jsou menší. Je tedy velmi pravděpodobné, že většina těchto spon byla vyráběna na území barbarika, patrně samotnými Germány ve druhé polovině 2. století (Droberjar 2012, 239–240). Lze ji datovat především do pozdní fáze stupně B2 (fáze B2b) a do přechodného stupně B2/C1, tedy hlavně do období markomanských válek (Droberjar 2012, 242). Analogie této varianty spony známe ze sídlištních nálezů na území středních Čech a Dolního Rakouska, jako např. na lokalitě Sány, okr. Nymburk či Drösing v Rakousku (Droberjar 2012, 240, obr. 3:7). Z novějších nálezů pak spona s lichoběžníkovitě rozšířenou nožkou s vyšším zachycovačem a výraznou polokruhovitou destičkou chránící vinutí s horní třetivou ze sídliště v Hroznové Lhotě II (Zeman 2017, 107, obr. 26:12; tab. 154:10).

Bronzová germánská kolínkovitá spona s kruhovým průřezem lučíku typu A 144. Dle třídění O. Gupte (2004, 44, Taf. 16:2) lze tento exemplář přiřadit k jeho I. výzdobné skupině, formě 9 (tab. 13:3). Horní část lučíku je zdobená dvěma úzkými plastickými žebry a jedním dolů směřujícím tenkým profilovaným knoflíkem. Zachováno je kompletní vinutí s jedenácti závity, spodní třetivou a jehlou. Zachycovač je vysoký, obdélný s dochovaným lůžkem jehly. Největší koncentrace těchto spon je jižně od dolního Labe a v Altmarku (regionu na severu německé spolkové země Sasko-Anhaltsko). Menší koncentraci nálezů lze nalézt v oblasti středního Polabí a z jižního Dolního Porýní (Gupte 2004, 106). Tento typ kolínkovité spony je typický pro stupně B2–C1 (Gupte 2004, 123).

Bronzová pozdní vendická spona typu A 41, varianta X1 dle typologie J. Schustera (2006, 105, 107–108, Ryc 5.), zdobená třemi vodorovnými žlábkami v horní části lučíku a dvěma úzkými plastickými středovými žebry (tab. 13:4). Zapínací mechanismus spolu s jehlou chybí. Dle J. Schustera (2006, 111) se tento typ spon objevuje převážně v przeworské a wielbarské kultuře. Pozdní vendické spony jsou datovány do stupňů B2/C1–C1a (Schuster 2006, 101). Spony formy A 41 patří k mladším variantám pozdních vendických spon, označují se někdy jako mladší vendické spony.

Jejich rozšíření se soustřeďuje především na dolnooderskou a dolnoviselskou oblast. Některé exempláře se odtud ojediněle dostali přes Poznaňsko a Slezsko i jižněji, až ke střednímu Dunaji (Kolník 1965, 183). S tímto derivátem spon se lze setkat např. na sídlišti v Chrlčicích (Peškař 1972a, 107, Tf. 3:3) či v hrobě 59 na pohřebišti v Očkově (Kolník 1965, obr. 1:4; Tejral 1971a, 58) a z novějších nálezů po jednom kuse např. na sídlišti Věteřov I, na sídlišti a rozrušeném pohřebišti v Blatnici pod Svatým Antonínkem I či na sídlišti v Ostrožské Nové Vsi (Zeman 2017, 99, obr. 22:9,15,17).

Železná germánská spona s válcovitou hlavici (tab. 13:5), s ostře zakončenými hranami půlkruhové hlavice, širokým vícenásobně hráněným lučíkem a střechovitě utvářenou nožkou lichoběžníkovitého tvaru. Obdélníkový zachycovač je ulomen. Zapínací mechanismus pravděpodobně s horním vinutím, počet závitů kvůli korozi nejistý. Tento typ spon, které Oscar Almgren zařadil do své V. skupiny, 8. série (typy A 120–131), představují výraznou skupinu spínadel východogermánské provenience. Charakteristická je pro ně masivní litá konstrukce, výrazná válcovitá hlavice (hřeben) a esovitě oble nebo ostře profilovaný lučík. Nutno konstatovat, že v odborné literatuře se tyto spony – s výjimkou typu A 129 – detailněji při vyhodnocení typologicky nezařazují, většinou jsou popsány obecně jako spony s válcovitou hlavici (Zeman 2017, 105). Jelikož se popisovaná spona, vzhledem k použitému materiálu, nedochovala do takové míry, aby šlo určit konkrétní typ, je proto určena rozmezím typů A 126–128 nebo 130–131). Dle novější klasifikace H. Machajewského (1998, Abb. 2) lze tento typ spony zařadit do jeho skupiny 5a či spíše, podle materiálu, do skupiny 5b. Rozšíření spon Machajewski 5a je zejména v prostoru Pomořanska, severovýchodního Meklenburska a v severovýchodním Mazovsku. Datace těchto spon je od fáze B2b do stupně B2/C1 (Machajewski 1998, 192). Rozšíření spon varianty Machajewski 5b je pak spíše v jižní části barbarika (na území dnešního Polska) s datací stejně jako předchozí varianta od fáze B2b do stupně B2/C1. Železné spony s válcovitou hlavici z prostoru středního Podunají známe jak z pohřebišť, tak ze sídlišť, kde je nacházíme v objektech, které zanikly v průběhu markomanských válek a jsou dokladem úzkého kontaktu s przeworským kulturním okruhem (Tejral 1971a, 72; Jílek–Kuča–Sojková 2011, 250).

Analogii derivátů spon Machajewski 5a–5b se ve středodunajském barbariku nalézt nepodařilo. Tvarově velmi podobná varianta této spony, typu Almgren 128, Machajewski 6 byla nalezena na sídlišti a rozrušeném pohřebišti v Blatnici pod Svatým Antonínkem I (Zeman 2017, 104, obr. 23:17). Dvě železné spony s válcovitou hlavici typu Machajewski 3b byly nalezeny v hrobě 1 na pohřebišti ve Velaticích (Jílek–Kuča–

Sojková 2011, 250, tab. I:5–6). Obecně pak železné spony s válcovitou hlavicí Almgrenovy V. skupiny, 8. série byly nalezeny např. na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách v hrobě 1 (Peškař–Ludikovský 1978, 16–18, obr. 4:2), v hrobě 4 na pohřebišti v Mikulově (Říhovsky 1951, 39, obr. 39–40), na slovenských pohřebištech v Bešeňově v hrobě H (Kolník 1961, 246, tab. I:Hb, b1), v hrobech 182, 193 v Abrahámu (Kolník 1980, 65, 68, Taf. LII:182/b1–b2, LV:193/b1–b3) a Sekulích ve hrobech C, 6 (Iván–Kováčsová–Rajtár 2019, 293, 309, Taf. 2:C/1–3, 7:6/1) nebo na sídlišti u Ladné (Tejral 1971b, 20; Machajewski 1998, Abb. 2:19).

Bronzová germánská spona s vysokým zachycovačem se spodní třetivou (tab. 13:8). Jedná se zřejmě o sponu s ostře odsazenou nožkou a úzkou patkou zakončenou knoflíkem, varianty Schulte A VII 2, Form 30a, které jsou společně s Schulteho variantou A VII 2, Form 30b typické pro dolnorakouské a moravské Pomoraví, s přesahem směrem k severu i jihu (Schulte 2011, 131–133, Abb. 88:1–3; Zeman 2017, 112). U spony je zachován lučík s trojúhelníkovitým průřezem a hlavice spony bez zapínacího mechanismu a jehly. Nožka se zachycovačem též schází. Datování těchto spon není přesně specifikováno, datují se do 2. až 3. století (Schulte 2011, 170). Spony této varianty byly v minulosti nalezeny např. na sídlišti v Kobeřicích, okr. Vyškov (Peškař 1972a, 14, Tf. 20:4), na sídlišti v Uherském Brodě (Peškař 1972a, 49, Tf. 20:5) či novější nálezy ze sídliště a rozrušeného pohřebiště v Blatnici pod Svatým Antonínkem I (Zeman 2017, 213, tab. 8:3), na sídlišti Strážnice II (Zeman 2017, 301, tab. 104:12) nebo ze sídliště v Uherském Ostrohu II (Zeman 2017, 321, tab. 118:13).

Bronzová germánská spona s obdélníkovitou nožkou, jednodílná varianta s horním vinutím (tab. 13:9). I přesto, že se v podstatě jedná o torzo spony, kdy je dochován pouze lučík kosočtvercového průřezu s náběhem na vinutí, lze sponu zařadit k typu A 169. Jedná se o početně se vyskytující sponu ve středoevropském barbariku, v germánských sídelních oblastech, kde se zřejmě vyvinula pod vlivem římskoprovinciálních forem. Mimo uvedený prostor se s nimi lze setkat též ve východním Německu, jižním Polsku a Maďarsku (Jobst 1975, 81). Časové vystoupení spon s obdélníkovitou nožkou lze klást do konce 3. století a setkat se s nimi lze až do konce 4. století, tedy stupňů C2/C3–D1 (Zeman 1961, 203–204; Jobst 1975, 82). Jedná se o poměrně běžný typ spony v prostoru středodunajského barbarika, je to např. druhý nejčastěji se vyskytující typ z pohřebiště v Kostelci na Hané, kde jich bylo v hrobech nalezeno 35 kusů (Zeman 1961, 200). Setkat se s nimi dále lze i na pohřebišti v Šitbořicích v hrobě 37 (Droberjar–Kazdová 1993, 128, Taf. 10:37/2). O sponu

s obdélníkovitou nožkou jde zřejmě i v případě exempláře z hrobu 3 z pohřebiště z Hrubčic, okr. Prostějov (Marešová 1966, 44, obr. 1:9). V novějších nálezech se pak např. nachází ze sídliště v Ostrožské Nové Vsi IV (Zeman 2017, 265, tab. 65:18–19).

Železné drátěné vinutí s vnitřní horní tětivou a jehlou, z blíže neurčitelné železné germánské spony (tab. 13:6).

5.2.2 Přezky

Opasková přezka (tab. 13:10). Jedná se dvoudílnou bronzovou přezku s půlkruhovým rámečkem (tvaru písmene D) a krátkou obdélníkovitou přichytnou destičkou se dvěma nýty umístěnými v rozích, typu Madyda-Legutko D 17. Tento typ zahrnuje přezky s půlkulatým dvoudílným rámečkem, kruhového, trojúhelníkovitého nebo čtvercového průřezu s rovným trnem a pravouhlou přichytnou destičkou s otvory pro dva, tři nebo čtyři nýty. Základny rámečku bývají často zdobeny fasetováním nebo zářezy (Madyda-Legutko 1986, 29). S nálezy přezek typu D 17 se lze v našich zemích setkat např. v Lounech (Madyda-Legutko 1986, 128) či na pohřebišti v hrobě G 4 ve Stehelčevsi (Motyková 1981, 359, Abb. 12:9), poblíž zborovického pohřebiště pak částečně poškozenou přezku stejného typu lze nalézt v souboru artefaktů zajištěných v hrobě 23 na pohřebišti v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 123, Taf. 8:23:5).

Pro polabskou oblast jsou známy ve fázi C1a, v przeworské kultuře ve fázích C1a–C1b. Ve wielbarské kultuře se tento typ přezek objevuje v úrovni B2/C1, příp. C1. (Madyda-Legutko 1986, 29–30, Taf. 9).

5.2.3 Bronzové nádoby

Významnou skupinu římského importovaného zboží na území středodunajského barbarika představují bronzové nádoby.

Ze zkoumané lokality pochází celkem 39 kusů bronzových plechů, které nepochybně pocházejí z nádob/y (tab. 15: 1–23, 16:1–16). S přihlédnutím k prostorovému rozložení bude drtivá většina fragmentů pocházet z jedné bronzové nádoby. Z bronzových nádob budou jistě též pocházet i některé slitky popsané níže. I přesto, že se na uvedeném souboru bronzových plechů nevyskytuje žádný markant, který by umožnil přesné typologické zařazení, lze se přiklonit k domněnce, že by se mohlo jednat o některé ze soudkovitých věder typu E 39, 40–42, neboť soudkovitá vědra

představují jeden z nejčastějších typů římských bronzových nádob známých z prostředí barbarika (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 258). S bronzovými nádobami se můžeme v moravském a naddunajsko-dolnorakouském prostoru setkat v žárových i kostrových hrobech, v depotech a rovněž v sídlištním materiálu. Většina bronzových nádob však z tohoto prostředí pochází ze žárových hrobů (Jílek 2012, 17–22). I časové zařazení těchto nádob B2–C1 (Eggers 1951, 163) odpovídá chronologickému zařazení ostatních artefaktů na sledované lokalitě. Bronzové vědro typů E 37–43 bylo např. zachyceno na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách v hrobě 1 (Peškař–Ludikovský 1978, 31, obr. 4:10) a Velaticích v hrobě 9 (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 257–258, Tab. VI:18, 20). Vědro typu E 39–40 bylo též obsaženo v inventáři knížecího hrobu v Zohoru na Slovensku (Elschek 2014, 116). Na Slovensku je vědro typu E 40 též evidováno v hrobě A na pohřebišti v Bešeňově (Kolník 1961, 257, tab. I:A/b) a Kostolné pri Dunaji, kde bylo vědro typu E 39 v hrobě 27 dokonce použito jako urna (Kolník 1980, 107, Taf. XCV:27/a). Dále je možno se s vědrem setkat v žárovém hrobě z Pustiměře, kde bylo kvalifikováno jako typ blízký se typům E 41 (Jílek a kol. 2020, 272, obr. 4) či se záměrně deformovanými vědry östlanského typu na pohřebišti v Modřicích (Kos 2004, 184). Jako nádoba pro uložení železného depotu bylo pak použito opravované vědro östlanského typu v Blučině (Droberjar 1994, 181, 186, Abb. 6).

Soubor také obsahuje 4 fragmenty okrajů bronzových nádob. V jednom případě se jedná o fragment odsazeného rovného okraje zdobeného vodorovnou drážkou u ústí (tab. 15:2), dále o fragment kyjovitého okraje zdobený vodorovným plastickým žebírkem a jemnými šikmými záseky pod ní (tab. 15:3), dále o fragment rovného okraje zdobený jemnými vodorovnými drážkami u ústí vně i uvnitř (tab. 15:4) a nakonec o fragment ven vytaženého okraje zdobeného vodorovnou drážkou (tab. 17:2).

Dále se v souboru nachází dva fragmenty zdobené rýhami (tab. 16:12,15) a jeden zdobený dvěma plastickými žebry (tab. 16:13). Za zmínku pak stojí fragment bronzového plechu se zachovaným železným nýtem (tab. 15:1) a fragment bronzového plechu zdobeného vně třemi vodorovnými žlábkami a vypichovanými ornamenty uvnitř (tab. 16:16), který je evidentně dokladem sekundární, individuální výzdoby. Tloušťka plechových fragmentů ze zborovické lokality se pohybuje mezi 0,5–6 mm, kdy nejčastěji je mezi 1–2 mm. Zlomky z blíže neurčitelných bronzových nádob se na pohřebištech doby římské nacházejí poměrně často, jako např. na pohřebišti v Jevíčku (Droberjar–Vích 2011, 471) či na Slovensku na pohřebišti v Očkově (Kolník 1956, 260).

Mimo bronzové plechy se jako součást nádoby v souboru ze zborovické nekropole nachází fragment litého bronzového držadla kruhového průřezu o průměru 8 mm, zdobený jemnými příčnými drážkami (tab. 17:1), pochází z některého ze žlábkovaných věder E 44–49.

Masivní koncentrace dovážené bronzové toreutiky (žlábkovaných věder) ve fázi B2/C1 objevující se na levém břehu Dunaje naznačuje, že většina tohoto zboží byla distribuována přímo z římských podunajských provincií cestou Carnunta a Brigetia, a to směrem k regionům przeworského a wielbarského kulturního okruhu do prostoru dnešního Polska (Tejral 2015, 73).

Analogiemi k tomuto typu nádob je nález fragmentů žlábkovaného vědra typu E 44 na pohřebišti v Šitbořicích v hrobě 6 (Droberjar–Kazdová 1993, 107, 146, Taf. 2:9), v žárovém hrobě v Bučovicích (Tejral 1971a, 74–75, obr. 18:5) či z novějších povrchových prospekci ze žárového pohřebiště v Jevíčku, kde se jednalo o typ nádoby, E 44 nebo 47 (Droberjar–Vích 2011, 463, obr. 3). V Čechách pak bylo žlábkované vědro nalezeno např. na žárovém pohřebišti v Třebusicích v hrobě XXIX/62 (Karasová 1998, 20).

Žlábkovaná vědra z jihomoravských lokalit jsou jedním z hlavních artefaktů pro přechodný stupeň B2/C1 (Tejral 1983, 108–109; týž 2015, 73; Droberjar–Vích 2011, 463).

Obecně se však bronzové nádoby v hrobech v oblastech barbarika k datování příliš nehodí. Setkáváme se zde s nádobami, které mají zřetelně starší charakter než ostatní hrobový inventář. Tuto skutečnost lze interpretovat dvěma způsoby. První přístup by ukazoval na dlouhou dobu výroby pojednávaného kusu, a podle druhé hypotézy by nádoba byla po delší dobu užívána v barbarském prostředí (Jílek 2012, 100–101).

5.2.4 Kopí

Kopí byla hlavní germánskou zbraní. Nejčastěji se s nimi setkáváme v hrobech. Měly různé tvary listu a násad, a sloužila k boji zblízka. Některé menší kusy s užší tulejkou by bylo možno považovat za dálkové zbraně (oštěpy). Pro detailní chronologii můžeme využít jen některé typy (Droberjar 2002, 133–134).

Soubor kovové industrie ze žárového pohřebiště ve Zborovicích obsahuje jeden mírně esovitě prohnutý železný hrot kopí kosočtvercového průřezu (tab. 14:3). I když

nejdou hroty kopí příliš chronologicky citlivým materiálem pro datování, byl tento hrot, podle formálních znaků, zařazen do systému Piotra Kaczanowského (1995), vypracovaného pro przeworskou kulturu. Hrot kopí ze Zborovic lze ustanovit jako typ Kaczanowski III (Kaczanowski 1995, 15, Tabl. VI:2). Tato varianta reprezentuje hroty kopí przeworské kultury synchronizovanou s chronologickým stupněm B1 s přesahem do starší fáze stupně B2 (Kaczanowski 1995, 37, Tabl. XX).

Hroty kopí, bez určení konkrétního typu, celkem 6 kusů, lze v pohřební výbavě nalézt např. na pohřebišti v Šitbořicích v hrobech 10, 15, 19–20, 31, 36 (Droberjar–Kazdová 1993, 145, Taf. 4:10/3, 15/1, 6:19/5, 7:20/3, 9:31:3, 36/7). Hrot kopí byl též nalezen na birituálním pohřebišti u Velatic v hrobě 7, jedná se o zbraň blízká k typu Kaczanowski 4 (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 257, tab. IV:7). Na pohřebišti v Kostelci na Hané byly též nalezeny hroty kopí. 7 kusů z tohoto souboru je podobných zborovickému exempláři, byly nalezeny v hrobech 160–161, 172, 200. J. Zeman je však klasifikuje ne jako kopí, ale jako oštěpy, tedy zbraně vrhací (Zeman 1961, 263, obr. 32:A/a, B/d, 35:C/f, 36:A/b-d, 44:A/b). Stejně klasifikuje 3 hroty nalezené na žárovém pohřebišti v Hrubčicích K. Marešová v hrobě 2 (1966, 44, obr. 1:1–3). Tři hroty kopí, bez bližšího určení, byly též nalezeny na slovenském pohřebišti v Bešeňově, v hrobech 69, 85, kdy je autor chronologicky řadí do starší doby římské, což odpovídá hrotu ze zborovického pohřebiště (Kolník 1961, 256–257, tab. IX:69b1,b2, XIII:85b).

5.2.5 Nože

Nože byly v době římské předměty praktického využití, které byly používány každodenně během množství činností a bezpochyby měly i svou náboženskou funkci. Z těchto důvodů bylo běžné jejich vkládání do hrobu jako milodar zemřelému. Nože se objevují v hrobech obou pohlaví a u jedinců všech věkových kategorií s převahou u dospělých. Objevují se jak v chudých tak v bohatých hrobech, kde se jedná většinou o bronzové artefakty (Szabová 2018, 76).

Vzhledem k minimální chronologické citlivosti, nestratifikovaných nálezových okolností těchto artefaktů, provedu pouze rámcové typologické rozlišení podle A. von Müllera (1957, 45–48).

Ze zborovického pohřebiště je známo celkem 6 železných nožů v různém stavu dochování. Nejčastěji se vyskytující varianta z tohoto souboru, celkem 4 kusy, má

trojúhelníkový průřez s oboustranně odsazenou čepelí. Z této skupiny mají 3 nože obdélníkový průřez trnu pro nasazení organické rukojeti (tab. 13:11,14, 14:1) a jeden kruhový průřez trnu (tab. 13:12). Mezi noži ze zborovického pohřebiště se nachází jeden, který má trojúhelníkový průřez čepele se shora odsazeným trnem pro nasazení organické rukojeti obdélníkovitého průřezu (tab. 14:2) a jeden kus nože s obdélníkovým průřezem čepele se zesponu odsazeným trnem čokkovitého průřezu (tab. 13:13).

Všechny tyto varianty lze typologicky zařadit do skupiny nožů s rovnou čepelí varianty Müller A. Jedná se o nože, které byly rozšířeny v celém germánském barbariku, vyskytující se jak v mužských, tak ženských hrobových celcích ve stupních B1–B2 (von Müller 1957, 45).

Se všemi těmito typy nožů se lze setkat na kosteleckém pohřebišti, kde bylo nalezeno celkem 60 nožů. Převažují zde tvary s oboustranně odsazeným řapem, ale též tvary s řapem odsazeným pouze od ostří, či pouze od týlu (Zeman 1961, 258), tedy všechny varianty nalezené na zborovické lokalitě. Tyto 3 typy nožů byly také nalezeny na pohřebišti v Šitbořicích, s oboustranně odsazenou čepelí např. v hrobě 1 (Droberjar–Kazdová 1993, 104, Taf. 1:1:5), se zesponu odsazenou čepelí např. v hrobě 18 (Droberjar–Kazdová 1993, 116–117, Taf. 5:18/3) a se shora odsazenou čepelí, např. z rozrušeného hrobu bez čísla (Droberjar–Kazdová 1993, 137, Taf. 12:20). Na slovenských pohřebištech pak s noži s oboustranně odsazenou čepelí v hrobech 72, 77, 82, 85, 174 (Kolník 1980, 37–39, 41,62, Taf. XXIV:72/c, 77/c, XXV:82/e, XXVII:85/d, L:174/c,f), se shora odsazenou čepelí v hrobě 164 (Kolník 1980, 60, Taf. XLVII:164/b) a ze sponu odsazenou čepelí v hrobech 16, 26 na pohřebišti v Abrahámu (Kolník 1980, 26, 28 Taf. XV:16/c, XVII: 26/e). Na pohřebišti v Kostolné pri Dunaji pak nože s oboustranně odsazenou čepelí v hrobech 32, 37, 45 (Kolník 1980, 109, 112, 114, Taf. XCVII:32/g, CII:37/k, CVI: 45/b) a ze sponu odsazenou čepelí v hrobě 62 (Kolník 1980, 119, Taf. CXII:62/d) a na pohřebišti ve Sládkovičovu nože s oboustranně odsazenou čepelí v hrobech 15, 23, 38 (Kolník 1980, 134, 136, 142, Taf. CXXXII:15/b, 23/b, CXLIV:38/c) a ze sponu odsazenou čepelí v hrobě 65 (Kolník 1980, 152 Taf. CLIV:65/m).

Jak již bylo uvedeno, pro tento druh artefaktů je typická nízká chronologická citlivost, a to z toho důvodu, protože se stejné tvary objevují během celé doby římské, a podobné formy se dokonce používaly v následujících obdobích. Studie A. Szabové (2018,) však ukázala, že většina nožů je na základě hrobového inventáře datována do

starší doby římské. Tato fáze je z hlediska hrobových inventářů všeobecně bohatší než mladší období (Szabová 2018, 76), což ve vztahu ke všem milodarům konstatuje i T. Kolník (1971, 510), který uvádí, že po markomanských válkách dochází k jakési racionalizaci pohřebního ritu projevujícím se ve značném úbytku milodarů.

5.2.6 Ostatní

Ze zkoumané lokality pochází celkem 11 kusů neurčitelných kovových artefaktů.

Konkrétně se jedná o ohnutý bronzový drátek (tab. 17:29), snad původně jehla spony. Dále bronzový fragment (tab. 17:30), ohnutý bronzový masivní plech (tab. 17:31), mírně ohnutý bronzový kroužek čočkovitého průřezu (tab. 17:32), fragment snad bronzového závěsku (tab. 17:33), bronzová puklička s vyraženým křížem na pupku (tab. 17:34), bronzovo-železný artefakt (tab. 17:35), bronzový plochý fragment (tab. 17:36), bronzový plochý fragment zdobený rytými trojúhelníčky s náběhem do ohnuté špičky (tab. 17:37), bronzový ohnutý plochý fragment se dvěma nýtky a jedním otvorem pro nýt (tab. 17:38) a fragment bronzového kroužku kruhového průřezu (tab. 17:39).

Bohužel neurčitelné kovové, hlavně bronzové předměty jsou jedním z nejčastějších předmětů nacházených na pohřebištích doby římské, tak jak je tomu např. na pohřebišti v Jevíčku, kde jich doposud byly nalezeny stovky kusů (Droberjar–Vích 2011, 471).

5.2.7 Slitky

Na zborovickém pohřebišti se podařilo nalézt celkem 26 kusů kovových slitků. Naprostá většina z nich je bronzových, přesněji ze slitiny mědi, dohromady 25 kusů (tab. 17: 3–15, 17–28), Spolu se železem patřily slitiny mědi (mosaz a bronz) v době římské k nejčastěji používaným kovovým surovinám pro výrobu různých předmětů, např. nástrojů, součástí oděvu, nádob, kování picích rohů atd. (Droberjar 2002, 30).

Jeden slitek pak byl pomocí metalografické analýzy, blíže viz kapitola „metalografická analýza vybraných vzorků“, určen jako stříbrný (tab: 17:16). Žádné doklady o dolování stříbra v našich zemích dosud nejsou pro dobu římskou prokázány. Je velmi pravděpodobné, že Germáni získávali tuto surovinu jiným způsobem, např. z římských mincí. V době římské bylo stříbro v Čechách a na Moravě používáno častěji

než zlato. Stříbro se používalo zejména ve šperkařství např. na stříbření, filigrán, plátování, i pro výrobu celostříbrných předmětů např. některé typy spon, náramky, prsteny, jehlice, nádoby atd. V hrobech patří tyto stříbrné předměty zpravidla mezi atributy ženské elity, v případě spon také mužské elity (Droberjar 2002, 316–318; týž 2014b, 133).

V poměrně hojném počtu byly stříbrné slitky zachyceny např. na žárovém pohřebišti z doby římské v Jevíčku. Dosud je jich z této lokality evidováno 71 kusů. Toto množství slitků předpokládá vysoký stupeň kremačního žáru na tomto pohřebišti, což bylo nejčastěji kolem 600–700 °C (Droberjar 2014b, 141–142). Vzhledem k tomu, že zborovické pohřebiště není v tomto ohledu výjimkou (viz kapitola „antropologický rozbor spálených lidských kostí“), a vzhledem k tomu, že se mince na pohřebištech doby římské nacházejí výjimečně, lze se domnívat, že tento slitek stříbra pochází nejspíše ze šperku, nejpravděpodobněji spony zdeformované žárem pohřební hranice.

Vzhledem k tomu, že zkoumaná lokalita není sídlištním ani výrobním areálem, lze konstatovat, že i ostatní – bronzové slitky jsou zbytky pohřebních milodarů zdeformované ohněm pohřební hranice. Stejně jako neurčitelné kovové předměty, v tomto případě bronzové slitky, jsou jedním z nejčastěji se vyskytujících předmětů na žárových pohřebištech. To opět dokládá pohřebiště v Jevíčku, kde byly do současné doby nalezeny v řádu stovek kusů (Droberjar–Vích 2011, 471).

5.3 Skleněné předměty

Na našem území není v průběhu prvních šesti století prokázána žádná sklářská výroba. Z nálezů známe jen hotové výrobky, tj. importované skleněné nádoby a korále. Pokud bychom chtěli v barbariku střední Evropy připustit doklady sklářské činnosti, pak rozhodně pouze u korálků, ale nic pro jejich produkci zatím nesvědčí (Droberjar 2002, 295). Nalézané skleněné artefakty jsou beze sporu jedním z nejzajímavějších importů v době římské na našem území. Jedná se o nálezy, které nám pomáhají při utváření představy o tehdejší kultuře, sociálním statusu jednotlivých skupin či jedinců a v neposlední řadě též o ekonomických možnostech a obchodních kontaktech germánské společnosti (Venclová 2005, 32).

Na zborovickém pohřebišti doby římské bylo nalezen celkem 62 kusů skleněných artefaktů, z toho 8 kusů fragmentů nádob, 21 kusů korálků a 33 kusů skleněných slitků.

Při popisu korálek byla použita typologie podle M. Tempelmann-Mączyńskiej (Tempelmann-Mączyńska 1985). Při popisu ostatního skleněného materiálu byla použita typologie podle H. J. Eggerse (Eggers 1951) a L. Barkóczyho (Barkóczy 1988).

5.3.1 Korálky

Pod pojmem „korálky“ se v podstatě rozumí šperky, které byly řazeny vodorovně za sebou, tzn. otvor a tím i závěs prochází korálkem vodorovně. Všechny ostatní visle zavěšené šperky často využívající drátěný prsten nebo očko je nutné zahrnout mezi přívěsky (Tempelmann-Mączyńska 1985, 1).

Vzhledem k tomu, že neexistuje terénní dokumentace ze zkoumané lokality, nelze rozlišovat, zda se jedná o korálek nebo závěsek, a bude tedy pro účely této práce použito obecné pojmenování „korálek“.

Vycházíme-li z již uvedeného předpokladu, tzn. že se jedná o importy z území Římské říše, jsou ve středoevropském barbariku hned po mincích nejpočetnějším typem nálezů římskoprovinciálních artefaktů (Tempelmann-Mączyńska 1985, 1).

Kulovité korálky (skupina I). Kulovité korálky jsou v době římské nejběžněji se vyskytujícími korálky. Jejich chronologický rámeček je velmi široký. Jsou známé z celé římské říše včetně doby stěhování národů. Ze souboru korálek na zkoumané lokalitě do této kategorie zapadá celkem 5 korálek (tab. 12:9–13), kdy všechny jsou, dle velikosti, řazeny mezi korálky střední velikosti (průměr 5–10 mm). Dle barevného provedení převažuje tmavě modrá barva typ T-M 2a/7 (tab. 12:10–13) a v jednom případě potom světle zelená barva typ T-M 4a (tab. 12:9). Tento typ korálek se časově řadí do stupňů B2–C3/D1. Lze se s nimi však setkat i v nálezových kontextech již ve stupni B1 (Tempelmann-Mączyńska 1985, 27–29; Zeman 2017, 128). Korálky tohoto typu byly nalezeny na pohřebišti v Kostelci na Hané v hrobech 68, 135, 144, 148, 403, 427 (Zeman 1961, 41, 64, 66, 68, 162, 172, obr. 15:B/b, 26:A/b, 28:D/a, 29:B/f-h, 78:A/b, 83:A/b). Skleněný korálek náležící pravděpodobně mezi korálky této skupiny byl nalezen v hrobě 12 na pohřebišti u Velatic (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 255, tab. V:6).

Zploštělé kulovité korálky (skupina II). Do této skupiny lze zařadit jeden korálek z hnědého neprůsvitného skla (tab. 12:14). V tomto případě se jedná o typ T-M 42a–45. Korálky tohoto typu se vyskytují téměř stejně často jako korálky patřící do skupiny I. Datace těchto korálek je velmi podobná jako ve skupině I. S korálky typů T-M 43–44 se

lze setkat v nálezových kontextech již od stupně B1 až do úrovně C3–D (Tempelmann-Mączyńska 1985, 29–31). Mezi tyto tvary lze analogicky zařadit korálky z hrobů 135, 377, 394 z kosteleckého pohřebiště (Zeman 1961, 64, 150, 157, obr. 26:A/f, 69:A/c, 74:A/b) či z hrobu 33 z Velkých Hostěrádek (Peškař–Ludikovský 1978, 23, obr. 9:3) a 2 kusy z kostrového hrobu z Křenovic (Vaculíková 2012, 37, tab. 13).

Kroužkové korálky (skupina III). Do této skupiny náleží jeden korálek z tmavě modrého průsvitného skla (tab. 12:15). S průměrem do 10 mm se řadí spíše k menším variantám typu T-M 47. Ani tento typ korálku není příliš chronologicky citlivý, začíná se objevovat v úrovni B2–B2/C1 až do celé úrovně D (Tempelmann-Mączyńska 1985, 31). Tento typ korálku byl zachycen z rozrušených žárových hrobů v Určicích (Vaculíková 2012, 42, tab. 18).

Dvoukónické korálky (skupina IV). Také pouze jedním korálkem náležící do této skupiny je ze zkoumaného souboru korálek z cihlově červeného neprůhledného skla typu T-M 71 (tab. 12:16). Tento typ korálku se začíná objevovat ve fázi C1a až do stupně D (Tempelmann-Mączyńska 1985, 31–32). Modrý dvoukónický korálek byl nalezen na pohřebišti v Kostelci na Hané v hrobě 153 (Zeman 1961, 68, obr. 30:A/c) a zřejmě i na pohřebišti v Hrubčicích, v hrobě 3 (Marešová 1966, 44, obr. 1:13). 2 kusy byly nalezeny v kostrovém hrobě v Křenovicích (Vaculíková 2012, 37, tab. 13).

Tyčinkovité korálky šestiúhelníkovitého průřezu (skupina XII). Do této skupiny by mohly patřit čtyři kusy žarem zdeformovaných světle modrých průsvitných korálek (tab. 12:26–29). Mohlo by se jednat o typy T-M 108/113/118. Výskyt těchto typů korálek začíná od úrovně B2/C1, kulminující ve stupních C1–C2, a pokračují dále ve stupni D, ale i později (Tempelmann-Mączyńska 1985, 35). Tyčinkovité korálky šestiúhelníkového průřezu jsou na Moravě známe pouze ze sídlišť. Tři exempláře pocházejí z Ostrožské Nové Vsi, po jednom ze Strážnice I a II (Zeman 2017, 128) a jeden z Hrubé Vrbky (Vaculíková 2012, 54, tab. 22).

Polyedrické korálky (skupina XIV). Třemi poměrně dobře zachovanými korálky, ve dvou případech (tab. 12:17,19) ze světle modrého průsvitného skla a v jednom případě z tmavě modrého průsvitného skla (tab. 12:18), je zastoupen typ T-M 126. Jde o nejpočetnější skupinu skleněných korálek nalézající se v moravských nálezech. M. Tempelmann-Mączyńska (1985, 37–38) uvádí, že se tento typ korálek začíná objevovat od fáze C1a/C1b, s vrcholem výskytu a začátkem poklesu ve stupni C2, s dožíváním ve stupni D. Současné výzkumy však ukazují, že chronologický rámec výskytu polyedrických korálek ve středodunajském barbariku bude daleko širší, a to již

od stupně B2 až do poloviny 6. století (Zeman 2017, 129). I s tímto druhem korálků se lze setkat na pohřebišti v Kostelci na Hané, a to v hrobech 154, 259, 396, 406 (Zeman 1961, 70, 117, 157, 164, obr. 30:B/b, 56:A/a, 74:C/c, 78:C/c), dále na pohřebišti v Hrubčicích v hrobě 3 (Marešová 1966, 44, obr. 1:11) a z povrchových sběrů ze sídlišť v Hrubé Vrbce „Za Bařinou“, „Sedliště“ (Vaculíková 2012, 51, 56, tab. 22–23).

Podlouhlé válcovité korálky (skupina XV). Do této skupiny by mohly patřit čtyři kusy žárem zdeformovaných světle modrých průsvitných korálků (tab. 12:26–29). Mohlo by se jednat o typ T-M 135. Výskyt těchto typů korálků začíná od úrovně B1/B2 s využíváním ještě ve stupních C3–D (Tempelmann-Mączyńska 1985, 38).

Žebrované korálky (skupina XVIII). Velmi oblíbená skupina skleněných korálků doby římské se vyznačuje svíslými plastickými žebry po celém obvodu těla. V masovém měřítku byly v módě u germánských žen kulovité až mírně soudkovité formy, označované jako melounovité korálky (Zeman 2017, 129). Na lokalitě u Zborovic byly, jako korálky spadají typově do této skupiny, jistě identifikovány 4 kusy (tab. 12:20–23). Konkrétně se jedná o typ T-M 155, který byl vyráběn z průzračného světle zelenkavého skla. I tato skupina korálků se vyznačuje dlouhou dobou užívání. Objevují se již ve stupni B2 a pokračují až do stupně D (Tempelmann-Mączyńska 1985, 39–45). Analogie těchto oblíbených korálků lze nalézt též na kostelecké nekropoli, a to v počtu celkem 13 kusů, např. v hrobech 12, 47, 49, 53b, 61, 70, 73 (Zeman 1961, 19, 28, 30, 32, 36, 41, tab. 5:B/c, 8:A/b, B/c, 10:A/d, h, 13:B/c, 16:A/c), dále ve dvou případech v kostrovém hrobu z Křenovic (Vaculíková 2012, 37, tab. 13). Na slovenských pohřebištech pak např. ze Sládkovičova v hrobech 4, 6 (Kolník 1980, 131, Taf. CXXVII:4/a, CXXIX:6/b).

Nelze vyloučit, že se na zborovickém pohřebišti nacházelo mnohem více kusů těchto typů korálků. Nasvědčují tomu skleněné slitky, ze stejného, tedy světle zeleného průsvitného skla, které i svou velikostí tyto žebrované korálky připomínají.

Korálky zdobené pruhy a vlnicemi (skupina XXII). Jde o velmi variabilní skupinu korálků mladších fází doby římské zdobených malovanými pruhy či malovanými, vhloubenými nebo plastickými vlnicemi (Zeman 2017, 131). Ze zkoumané lokality byl získán pouze jeden fragment korálku zřejmě typu T-M 299a (tab. 12:24). Výskyt různých typů těchto korálků je možné sledovat od starší doby římské až do doby stěhování národů (Tempelmann-Mączyńska 1985, 52–58). Korálky zdobené pruhy nebo vlnicemi byly zadokumentovány na kosteleckém pohřebišti v hrobech 47, 53b, 120, 146, 328, 402, 431 (Zeman 1961, 28, 32, 56, 66, 138, 162, 174, obr. 8:A/d, 10:A/e-g, 23:A/b, 29:A/a, 65:C/a, 77:B/e, c, 83:E/b), dále např. ve Velkých Hostěrádkách, kde byl z rozrušených hrobů

zadokumentován korálek s bílou vlnovkou (Peškař–Ludikovský 1978, 23, obr. 14:7; Vaculíková 2012, 42, tab. 19).

5.3.2 Nádoby

Do germánských osad severně od Dunaje se v 1.–4. století dostávaly výrobky ze sklářských dílen z území římských provincií. Vzhledem k tomu, že se skleněné nádoby u Germánů vyskytují v daleko menším měřítku než keramické, i v porovnání např. s nejluxusnějšími římskoprovinciálními importy terry sigillaty, byly zřejmě využívány jen v zámožnějších rodinách nebo při slavnostních příležitostech. Vzácny výskyt římského skla souvisí pravděpodobně nejen s jeho vysokou cenou, ale i s jeho křehkostí a s ní spojenými problémy při delších transportech (Varsik 2009, 133, 135).

Z popisované lokality pochází celkem osm fragmentů skleněných nádob, které se dají interpretovat jako nádoby náležející do doby římské. Jedná se o fragment dna skleněné lahve vyrobené ze světle zeleného skla, zřejmě typu Barkóczi 106 (tab. 12:1), tzn. lahve s přečnívajícím okrajem, dlouhým válcovitým hrdlem a nepravidelným, nízkým válcovitým tělem s hustými svislými zářezy. Tento typ lahve je datován do konce 1. a počátku 2. století, tedy fázi B1c–B2a, analogie k těmto typům lahví lze nalézt spíše jižněji, např. v kolekci nálezů z maďarské lokality u města Veszprém a v jižní části tehdejší římské provincie Panonie a severní části provincie Dalmácie (Barkóczi 1988, 133, Taf. XXI:272). Další fragment skleněné nádoby (tab. 12:5), který lze identifikovat jako okraj pohárku vyrobený ze světle zeleného skla, se šikmým okrajem a kónickou mírně klenutou výdutí, blížíci se typu Barkóczi 31, je datován též do konce 1. a počátku 2. století, tedy fázi B1c–B2a, i analogie k těmto nádobám je třeba hledat v tehdejší římské provincii Panonie a jižněji (Barkóczi 1988, 71, Taf. VI:64). Třetím, ale posledním určitelným fragmentem je skleněné žebro polokulovité mísy s plasticky žebrovanými stěnami, vyrobené ze světle zeleného skla, o celkové délce 33 mm (tab. 12:7). Jedná se o některý z typů E 181–183 (Eggers 1951, 178, Taf. 14). V prostoru středodunajského barbarika se jednalo o velmi oblíbený typ mísy, charakteristický pro horizont druhé poloviny 1. století, tedy fázi B1c (Hrnčiarik 2009, 152; Zeman 2017, 64). Natavené zlomky a slitky žebrované mísky typu E 181 nebo E 183 z mozaikového skla byly nalezeny na birituálním pohřebišti ve Velaticích v hrobě 9 (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 260, tab. VI:13). O významu těchto nádob svědčí i přítomnost dvou celých misek v knížecím hrobu z roku 2010 v Zohoru (Elschek 2014, 116, obr. 8:1–2) a jedné

v Kostolné pri Dunaji v hrobě 24 (Kolník 1980, 105, Taf. XCI:24/p). Dvě misky byly též nalezeny v kostrovém hrobě v Neu Ruppersdorfu v Dolním Rakousku (Tejral 1983, 90, Abb. 8:3–4).

U fragmentu ven vytaženého okraje nádoby z bílého průhledného skla (tab. 12:2) lze snad uvažovat o pohárku, láhvi, lahvičce na parfémy nebo i džbánku (Varsik 2009, 141, obr. 2:7, 9, 10, 25, 28). Kresebně se ze střepů nalezených na pohřebišti v Kostelci na Hané v hrobě 422 podařilo rekonstruovat kalichovitý pohár na nožce typu E 195 s kónicky rozevřenými stěnami a s plastickými ovály nebo pohár s vybrušovanými ovály (Zeman 1961, 248, obr. 81D/a; Droberjar 2019a, 60).

Další 4 fragmenty pocházející ze skleněných nádob nebylo možné blíže určit. Jedná se o fragment výdutě nádoby s horizontálním plasticky vystupujícím žebrem, vyrobené z průhledného světle zeleného skla (tab. 12:3), fragment zřejmě výdutě nádoby vyrobené ze světle zeleného skla, zdeformovaný žárem (tab. 12:4), fragment z těla skleněné nádoby vyrobené ze světle žlutého skla (tab. 12:6) a fragment z těla skleněné nádoby vyrobené ze světle zeleného skla, zdeformovaný žárem (tab. 12:8).

Analogie k fragmentům skleněných nádob z germánských pohřebišť lze nalézt např. v souboru artefaktů v Šitbořicích (Droberjar–Kazdová 1993, 142), v Kostelci na Hané (Zeman 1961, 247) či Velaticích (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 260). Na germánských sídlišťích pak např. na jihozápadním Slovensku ve Velkém Mederu, Branči, Bratislave-Trnávce či Beckove (Varsik 2009, 135, 137–139, obr. 2).

5.3.3 Slitky

Soubor skleněných artefaktů ze zborovického pohřebiště dále obsahuje 33 kusů skleněných slitků, kdy se konkrétně jedná o 6 slitků z neprůsvitného hnědého skla (tab. 12:30–35), 18 slitků z průsvitného skla různých odstínů (tab. 12:36–53) a 9 slitků z neprůsvitného tmavého skla (tab. 12:54–62). U těchto slitků nelze určit, zda se jednalo o ozdoby či nádoby.

Skleněné slitky jsou též poměrně často nalézányi předměty na žárových pohřebišťích doby římské. Lze se s nimi setkat např. na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 22–23), v hrobě z Pustiměře (Jílek a kol. 2020, 273, obr. 3:2), na pohřebišti v Hrubčicích (Marešová 1966, 46) nebo na pohřebišťích na Slovensku v Čiernom Brodě (Kolník 1975, 368) nebo Očkově (Kolník 1956, 260).

5.4 Kostěná a parohová industrie

Nedílnou součástí germánské kultury jsou tvarově poněkud méně nápadné, při bližším pohledu však funkčně rozmanité i esteticky vydařené předměty z kosti a parohu. Jejich archeologická nápadnost závisí nejen na stavu jejich zachovalosti, nálezových okolnostech či způsobu používání, ale především na uměleckém zpracování artefaktu samotného (Zeman 2001, 1). Zpracování kosti a parohu patřilo v době římské k rozšířeným činnostem. Jako výchozí materiál sloužily kosti a zuby zvířat různých druhů, parohovina (jelení a srnčí) a duté rohy hovězího dobytka. K nejčastěji vyráběným předmětům patřily jehlice, šídla, proplétačky, hřebeny, střenky nožů, tzv. brusle, event. některé další specifické nástroje jako např. tkací destičky (Droberjar 2002, 134).

5.4.1 Hřebeny

Mezi památkami hmotné kultury z doby římské, které byly zhotoveny z kostí, parohů a rohoviny, mají významné místo hřebeny. Jakkoliv tyto předměty vzhledově odpovídají dnešním hřebenům, bylo jejich tehdejší použití poněkud širší, neboť některé tvary pravděpodobně sloužily přímo jako okrasa účesu a hlavy (Pernička 1967a, 63).

Hřebeny, vyráběné především z parohů, představují mistrovskou práci a jistě patřily v osobní výbavě k prestižním předmětům. V našem prostředí představují hřebeny poměrně vzácné nálezy. V žárových hrobech se dochovávají pouze zřídka, ve stupni B2 jsou četnější. Jejich tvar i výzdoba se měnily v čase, takže mohou sloužit i jako datovací pomůcka (Salač 2008, 89). Na pohřebištích se hřebeny vyskytují jak v ženských, tak v mužských hrobech (Zeman 1961, 267).

Při popisu kostěné a parohové industrie – hřebenů ze zkoumané lokality byla použita typologie podle S. Thomasové (Thomas 1960).

Jako části hřebenů byly ze zborovického pohřebiště určeny čtyři fragmenty (tab. 13:15,17,19–20). Z těchto čtyř fragmentů lze v případě dvou položek (tab. 13:15,17) konstatovat, že s ohledem na tloušťku materiálu a stupeň opracování se jedná o hřeben, který byl vyroben z více obvodových destiček. Vzhledem k výzdobě, složení souboru a datace ostatních předmětů z pohřebiště se zřejmě jedná o třívrstvou variantu hřebene s polokruhovitým držadlem Thomas I, která byla vyráběna a nejčastěji používána během celé mladší doby římské tedy stupně C1–C3 (Thomas 1960, 92–94) a je jedním ze znaků mladší doby římské. Potlačil úplně jednoduché tvary ze staršího období (Zeman 1961,

267). Tento typ hřebenu se ale udržel ve střední Evropě i jinde až do 5. století. Třívrstvé hřebeny s obloukovitým hřbetem držadla byly používány v celém barbariku od Porýní po severní Černomoří, od jižní Skandinávie až po Podunají, kde se vyskytují i v římskoprovinciálním prostředí (Pernička 1967a, 72; Zeman 2001, 114).

Analogii ke zborovickým parohovým fragmentům lze nalézt např. na pohřebišti u Velatic v hrobě 5 (Jílek–Kuča–Sojtková 2011, 267, tab. IV:5/2) nebo na pohřebišti v Kostelci na Hané, kde byly v hrobech 192, 297, 363, 365, 398, 403 nalezeny zbytky vícedílných kostěných hřebenu (Zeman 1961, 266–267, obr. 41:A/h-1, 60:B/c, 67:F/a, 75:B/b-f, 78:A/f).

Zbývající dva artefakty pocházející z parohových hřebenu (tab. 13:19–20) blíže určit nelze. Bezpochyby se ale jedná o hřeben/y vícedílné, které byly vyrobeny z více obvodových destiček.

5.4.2 Ostatní

Posledními položkami ze souboru kostěné a parohové industrie je snad hrací kostka? Knoflík? (tab. 13:16) a artefakt tvarově připomínající jednoduchý parohový hřeben s půlkruhovým držadlem zdobený dvěma horizontálními drážkami ve spodní části artefaktu (tab. 13:18). Tvarově i rozměrově odpovídá typu hřebene Thomas A I (Thomas 1960, 56–57). Mikroskopickou analýzou pracovních stop na těle artefaktu však A. Nováčková z Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Brně zjistila, že celkový tvar, ani zaoblení a sklon hran, včetně absence jakéhokoliv náznaku zubů v místech, kde by se již v obvyklém případě měly nacházet, popisovanému hřebenu a celkově hřebenu jako artefaktu neodpovídá.

6. Přírodovědné analýzy

6.1. Metalografická analýza vybraných kovových artefaktů

Vzhledem k tomu, že se v souboru kovových artefaktů – slitků vyskytly 3, u kterých vznikla pochybnost o jejich materiálovém složení, byla na Katedře geologie

Přírodovědné fakulty Univerzity Palackého v Oloumouci Mgr. Martinem Moníkem Ph.D na přístroji X-ray fluorescence spectroscopy (pXRF), konkrétně přenosném zařízení Olympus Innov-X DELTA, v režimu Analytický plus provedena jejich analýza. Zkoumání bylo zaměřeno na plochu přibližně 10 mm. Každý vzorek byl zkoumán pouze jednou, při napětí 40 a 10 kV po dobu 240 sekund s těmito výsledky: V jednom případě se jednalo o slitek hliníku (86,558%), ve druhém případě o slitek zinku (82,380%). Vzhledem k tomu, že se v době římské tyto kovy v tak čisté formě nevyskytovaly, byly ze souboru vyřazeny. U třetího vzorku (tab. 17:16) analýza ukázala tyto hodnoty:

Ti	Fe	Cu	Ag	Sn	Au	Pb	Bi
0,1260	1,8614	1,1948	93,3267	1,2499	1,8240	0,3305	0,0867

Tab. 19: Přehled zastoupení vybraných prvků v materiálovém složení zkoumaného slitku (hodnoty jsou udávány v procentech).

Z uvedených hodnot je zřejmé, že vzorek vykazuje poměrně vysokou ryzost stříbra a lze tedy konstatovat, že se jedná o žarem zdeformovanou ozdobu nebo minci.

6.2. Antropologický rozbor spálených lidských kostí (Jana Šínová)

Jak již bylo uvedeno, po většinu doby římské převažovalo jak u Římanů, tak i Germánů kremace, tzv. žárové pohřbívání. Tato skutečnost značně omezuje rozsáhlejší antropologické rozborů vzhledu, zdravotního stavu a dalších aspektů tehdejších lidských komunit, přesto moderní věda dokáže i z fragmentárních, spálených kostí vyvozovat četné závěry. Na žárovém pohřebišti u Zborovic byly zajištěny celkem 3 fragmenty spálených lidských kostí.

Metodika

Antropologické posouzení bylo provedeno podle obecně platných zásad a postupů při zpracování žárových hrobů (Chochol, 1958). Posouzení probíhalo aspektivně, bez použití destruktivních metod.

Nejdříve bylo posouzeno, zda se jedná o lidské nebo zvířecí kosti, a následně byly zlomky anatomicky určeny. Dále byly sledovány dvě charakteristiky: velikost a barva zlomků.

Vzhledem k nízkému počtu zlomků (3 ks) nebylo posuzováno množství ani na úrovni objemu, ani na úrovni hmotnosti.

Velikost kosterních zlomků byla posuzována podle Chochola (Chochol, 1961), který rozřazuje zlomky spálených kostí do tří skupin podle průměrného lineárního rozměru, a to na malé (do 10 mm), střední (11–50 mm) a velké (nad 50 mm).

Na základě barvy zlomků byl stanoven stupeň spálení, a podle něj učiněn odhad teploty žáru. Bylo použito pětistupňové schéma (Tabulka 20), které v roce 1961 navrhnul Jaromír Chochol, v roce 1981 modifikoval Wahl a mírně doplnil Dokládál (1999).

Stupeň spálení	Zbarvení	Charakteristické znaky	Teplota žáru
I, Nedokonalý	Žlutobílé	Vzhled téměř jako nespálená kost	Do 200 °C
	Hnědošedé	První svrašnění ztrátou vody (asi o 1 %)	Kolem 250 °C
II, Zčásti nedokonalý	Tmavohnědé	Zuhelnatění organické kostní substance	Kolem 300 °C
	Černé		Kolem 400 °C
III, Dokonalý	Šedé, modrošedé (mléčně světlešedé)	Vnitřní plocha kompakty v některých případech ještě černá	Kolem 550 °C
IV, Dokonalý až křídovitý	Mléčně bílá, matně křídovitá	Křídovitý povrch, kost mechanicky málo odolná	650–700 °C
V, Křídovitý	Sytě bílá i na lomu	Hladký povrch, kost tvrdá a křehká, vznik parabolicky probíhajících puklin	750–800 °C
		Maximální zmenšení cca o 10–20 %	Nad 800 °C

Tabulka 20: Stupně spálení s vizuálním hodnocením a teplotou žáru (podle Dokládál, 1999).

Ze zlomků nebylo možné provést odhad demografických charakteristik (odhad pohlaví, věku, výpočet výšky postavy).

Výsledky antropologické analýzy

Osteologické posouzení podle charakteru kompakty: zřejmě fragmenty lidských kostí. Anatomické zařazení: všechny tři zlomky z diafýz dlouhých kostí končetin (stylopodium a zeugopodium), jeden zlomek z diafýzy holenní kosti – bez určení strany (foto 7). Velikost kosterních zlomků: střední velikost (11–50 mm). Stupeň spálení a teplota žáru: stupeň IV, 650–700 °C. Věk, pohlaví, výška postavy: nelze odhadnout. Anatomické variety a paleopatologické ukazatele: nepozorovány.

Foto 7: Tři hodnocené fragmenty spálených kostí končetin, vlevo fragment z diafýzy holenní kosti (foto Jana Šínová).

Shrnutí

Na základě antropologické analýzy tří zlomků spálených kostí střední velikosti (11–50 mm) bylo zjištěno, že se zřejmě jedná o lidské kosterní pozůstatky, charakter kompakty nevykazuje znaky zvířecí kostní tkáně. Podle terénního záznamu byly kosti z jednoho hrobu (původně zřejmě uloženy v nádobě), avšak není možné konstatovat, zda tyto tři zlomky náležely jednomu nebo více jedincům. Všechny tři zlomky pocházejí z diafýz dlouhých kostí končetin (stylopodium a zeugopodium), jeden zlomek pak byl určen blíže, a to jako část diafýzy holenní kosti (bez stranového určení). Ze zlomků nebylo možné odhadnout žádné demografické charakteristiky (věk, pohlaví, výška postavy). Na zlomcích nebyly pozorovány žádné variety, ani paleopatologické ukazatele. Všechny tři fragmenty mají mléčně bílou barvu a jsou bílé i v oblastech lomu, tomu odpovídá teplota žáru v rozmezí zhruba 650–700 °C. Vzhledem k tomu, že z velkého množství fragmentů byly v terénu vyzvednuty pouze tyto tři, je odhad teploty velmi orientační, protože křemáční hranice nemusí mít ve všech místech stejnou teplotu žáru (Florkowski 1972) a vyzvednuté zlomky nepředstavují reprezentativní zastoupení celé kremace.

7. Závěr

Pohřebiště jsou vedle sídlišť druhou velkou kategorií archeologických nalezišť poskytující důležitý pramenný materiál pro studium pravěkých a protohistorických dějin. Vlastní náleзовý materiál, chronologicky fixovaný, přispívá k poznání náplně hmotné kultury a přináší cenné poznatky, i k otázkám hospodářského a společenského vývojového stadia, obchodním stykům či etnické problematice. Studium získaného materiálu a poznatků i jejich analogií odjinud vede posléze k zjišťování geografického rozšíření jednotlivých jevů, jejich kvantitativního výskytu a typičnosti pro určité prostředí, neboť předpokládáme, že se nám tak podaří odkrýt některé příznačné rysy společné pro určité území, ať již v nich budeme spatřovat projev společenského celku jakéhokoliv charakteru nebo společnost ovládanou týmiž názory, zvyklostmi apod. Zkoumat se samozřejmě dají vztahy, v nichž se na pohřebišťích materiál nachází, tj. hrobové celky i pohřebiště sama a vztahy mezi nimi, odráží jako nedílná součást života dávného obyvatelstva našich zemí společensko-ekonomický vývoj dané společnosti, její ideje, zvyky a náboženské představy (Pernička 1965, 155).

Tato bakalářská práce představuje výsledky chronologicko-typologické analýzy archeologických nálezů získaných povrchovým sběrem v letech 2012–2021 na ploše dosud neznámého žárového pohřebiště z doby římské ve Zborovicích, okr. Kroměříž, zničeného intenzivní zemědělskou činností.

Torzovitost informací vyplývající z absence jakýchkoli náleзовých okolností na pohřebišti u Zborovic nedovoluje vyvozování detailních závěrů týkající se germánské společnosti, která využívala toto pohřebiště. Stejně tak absence informací o přesném rozmístění hrobových celků znemožňuje kritické studium prostorových vztahů. Antropologická analýza kosterních pozůstatků též nepřinesla žádné zásadní informace o počtu, pohlaví nebo stáří pohřbených jedinců.

Nicméně i přes tyto komplikace můžeme soubor nálezů interpretovat a zhodnotit. Pro účely tohoto zhodnocení bylo k dispozici celkem 291 artefaktů. Z toho 95 kovových, 61 skleněných, 109 keramických, 6 kostěných a parohových a 3 kusy spálených lidských kostí. Pro získání potřebných závěrů, tzn. identifikaci jednotlivých artefaktů a zároveň jejich datování, byly tyto předměty seřazeny s jejich podrobným popisem do souhrnného katalogu přiloženého k této práci.

Rozbor nejpočetnějšího, keramického, souboru poskytl, kromě datovacích možností, také zajímavé poznatky v souvislosti s poměrem zastoupení jednotlivých druhů

keramických produkcí, poukazující na preference, kulturní zvyklosti nebo ekonomické možnosti germánské komunity využívající pohřební areál u Zborovic (graf 1–3).

Tato kolekce je tvořena poměrně obsáhlým souborem římskoprovinciální keramiky (26% z celkového počtu keramických střepů). Tento materiál pomáhá lokalitu datovat pouze rámcově. Konkrétně u terry sigillaty nelze ze tří vyhodnocovaných střepů (tab. 9:7–9) určit konkrétního výrobce nebo oblast výroby, a tedy přesně datovat. Rozpoznat ale ve dvou případech lze konkrétní tvar této keramiky, a to reliéfně zdobenou mísu typu Drag. 37 (tab. 9:7, 9), která se na území Čech a Moravy dovážela nejčastěji v období od poloviny 2. do poloviny 3. století (Halama 2007, 224–226; týž 2017, 22, 25), tedy od fáze B2b do stupně C1. Ani další druh římskoprovinciální keramiky - žlutooranžová keramika se pro dataci využívání zborovického pohřebiště příliš nehodí. Z šesti nalezených fragmentů (tab. 9:11, 13–17) vyvodit konkrétní tvar nádoby nelze. Podobně však jako předešlé zboží lze jako vrchol produkce a exportu do barbarika vysledovat v období od poloviny 2. do poloviny 3. století (Krekovič 1981, 363; Zeman 2017, 30), tedy opět od fáze B2b do stupně C1.

Nejpočetněji zastoupenými římskoprovinciálními keramickými importy na lokalitě je glazovaná keramika. Ve dvanácti případech jde o fragmenty třecích misek – mortarií (tab. 8:7–13, 9:1–5), ve čtyřech o mísovité a kantaroidní tvary nádob zdobené svíslými rýhami či záseky (tab. 9:18–21) a tři fragmenty jsou neurčitelné (tab. 9:6, 10, 12). S glazovanými třecími miskami se na Moravě setkáváme ve 3.– 4. století (Krekovič 1981, 356; Droberjar 1989, 85), tedy až v mladší a pozdní době římské. O trochu lépe lze datovat glazované nádoby zdobené svíslými rýhami či záseky. Tento typ keramických nádob je charakteristický pro 4. století, resp. pro sklonek doby římské (Tejral 1985a, 332, týž 1999, 229; Droberjar 1989, 71), tedy pozdní dobu římskou.

Z výše uvedeného vyplývá, že keramický římskoprovinciální import do prostoru dnešního Zborovicka proudil od sklonku starší doby římské až do pozdní doby římské, nejčastěji však v mladší a pozdní době římské.

Větší zastoupení v kolekci keramiky sesbírané na zborovickém pohřebišti má místní - germánská produkce (graf 3). V případě na kruhu točené tzv. jiříkovické keramiky se jedná o 54 střepů převážně mísovitých tvarů keramiky, což je téměř přesně polovina všech nálezů keramiky z lokality (tab. 1:1–12, 2:1–8, 3:1–9, 4:1–7, 5:1–13, 6:1–5). Převaha výskytu této produkce může svědčit buď o oblíbě, ekonomických schopnostech místní germánské komunity a zřejmě též o dobré dostupnosti tohoto typu keramiky. V úvahu je však nutno vzít i preferenci výběru artefaktů při sběru nálezem

lokality. Pravděpodobně se bude jednat o souhrn všech tří možností, pro což svědčí velikost a zchovalost střepů, ideální poloha pohřebiště mezi keramickými dílnami produkující toto zboží, tedy prostorem u Brna a centrem v Olomouci, a zřejmě i preference nálezce.

Díky datovacím možnostem však tento soubor keramiky poukazuje na dobu intenzivního využívání tohoto pohřebiště v průběhu 4. století, a to i s vědomím toho, že začátek moravské produkce tohoto typu keramiky lze klást do druhé poloviny, či konce 3. století a s jejím používáním až do začátku 5. století (Tejral 1985b, 112–116; Vachůtová 2011, 314; Zeman 2017, 42).

V případě v ruce vyráběné keramiky se jedná o 27 fragmentů (tab. 6:6–13, 7:1–13, 8:1–6). Zastoupeny jsou jak hrncovité, tak mísovité tvary, teriny a pohárky. Datace dle tvarů i zdobení jednotlivých keramických produktů je komplikovaná. Jedná se o tvary, i na nich užitá zdobení, používaná po celou dobu římskou. U nezdobeného fragmentu esovitěho hrnce (tab. 8:5) lze uvažovat o jeho zařazení spíše do mladší, příp. pozdní doby římské. U mísovitých tvarů stojí za povšimnutí fragment mísovité nádoby se šikmými žlábkami na výduti (tab. 8:2), kterou lze v prostředí středodunajského barbarika datovat do 3. století a největší oblibou ve 4. století s dožíváním v 5. století (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 246). Teriny jsou též dlouhodobě používaný tvar. U fragmentů vyhodnocených jako náležící do této skupiny nádob (tab. 7:2, 11, 13, 8:3) lze jejich hlavní dobu používání sledovat v období od sklonku stupně B2 přes horizont markomanských válek s nepřerušným pokračováním do stupně C1, tedy od konce 2. století do poloviny 3. století. Na sídlištích se s nimi lze setkat i později (Varsik 2011, 64; Zeman 2017, 34). Zdobení dvoustopým radélkem na těle teriny (tab. 7:8) tvoří jednu z hlavních charakteristik labskogermánského kulturního okruhu ve starší době římské, resp. ve stupních B1 a B2. Tato specifická výzdoba se vyskytuje zejména na jemné v ruce tvarované keramice s tuhovaným povrchem. Kromě žárových hrobů, kde radélkovaná keramika byla používána jako urny, se s ní setkáváme ve střepovém materiálu rovněž na sídlištích. Datace výzdoby na tomto značně fragmentárním střepu je dosti široká, v rozmezí fáze B1c až stupně C1 (Varsik 2011, 74–75; Droberjar–Knápek 2017, 207). Fragment pohárku (tab. 8:6) je pak možné, díky zdobení, datovat do období od 3. století s přežíváním do konce doby římské (Varsik 2011, 161–162), tzn. stupně C1–C3/D1.

Zaměříme-li se pouze na další použitou výzdobu na zborovické, v ruce dělané, germánské keramice, dostáváme se do rozmezí stupňů B2 až C3.

Jak již bylo naznačeno, výpovědní hodnotu poměru keramiky, tak jak je znázorněn v grafech 1–3, v souvislosti s preferencemi a ekonomickými možnostmi místních obyvatel, značně snižuje preference sběru některých střepů a zřejmě i nekompletní materiál, který měl zpracovatel této práce k dispozici. Nálezce lokality totiž ve svém článku uvádí, že: „z keramických nálezů převládá v naprosté většině hrubá a nezdobená v ruce tvarovaná keramika. Množství na kruhu vyráběné jemné jiřikovické keramiky odhaduji na asi 3 až 4%“ a dále píše: „počet keramických střepů římskoprovinciální keramiky odhaduji do 2% celkového množství nalezeného materiálu“ (Vrbíček 2012, 94). Při srovnání obdobně datovaných pohřebišť se např. na pohřebišti ve Velkých Hostěrádkách keramika vyráběná v ruce nachází v poměru dvou třetin k jedné třetině nádob vyráběných na kruhu (Peškař–Ludíkovský 1978, 35).

Z dalšího keramického materiálu je ze zkoumané lokality k dispozici 19 přeslenů (tab. 10:1–11, 11:1–8) a jeden keramický korálek (tab. 12:25). Přesleny nejsou příliš chronologicky citlivé. Z prostoru Čech, Moravy a jihovýchodního Slovenska je však 80% výskytu přeslenů v hrobové výbavě v mladší době římské (Chytrá 2011, 392), což se shoduje s datací většiny ostatních artefaktů na lokalitě. Antropologické určení jedinců, u nichž byly přesleny uloženy, není možné. Lze se však ztotožnit s názorem, že byly častěji ukládány v ženských hrobech (Chytrá 2011, 392).

Poměrně výjimečný je nález fragmentu keramického korálku (tab. 12:21). S variantou zborovického vroubkovaného exempláře se lze v době římské setkat již ve stupni B1 přes mladší dobu římskou až do její pozdní fáze (Tempelmann-Mączyńska 1985, 87–88).

Zajímavá zjištění přineslo vyhodnocení spon či jejich fragmentů, kterých bylo nalezeno celkem 9. Z římskoprovinciálních spon se jedná o kolínkovitou sponu typu A 247, varianty Jobst 13C (tab. 13:2) datovanou do fází B2b–C1a (Jobst 1975, 65–66; Droberjar 2014aTab 1.; 65). Jedná se o častou sponu v prostoru středodunajského barbarika, a to v souvislosti s římskými vojenskými operacemi v druhé polovině 2. století. Zřejmě i druhá nalezená římskoprovinciální spona (tab. 13:7) má souvislost s římskými vojenskými operacemi v prostoru na sever od Dunaje. Jedná se o méně častou vojenskou sponu s vidlicovým lučíkem bez záhlavní destičky varianty Böhme 27d, či Jobst 16C, datovanou do stupňů B2/C–C1a využívanou v germánsko-rétském prostoru (Böhme 1972, 26; Zeman 2017, 87). J. Jobst (1975, 74–75) jejich dataci posouvá spíše až do 3. století, tedy C1–C2.

Ostatních 7 spon, v jednom případě pouze železné drátěné vinutí s vnitřní horní třetivou a jehlou (tab. 13:6), jsou germánské provenience. U některých těchto spon stojí za povšimnutí jejich původ. Bronzová germánská spona s kruhovým průřezem lučíku typu A 144 (tab. 13:3) pochází z prostoru jižně od dolního Labe a z Altmarku (regionu na severu německé spolkové země Sasko-Anhaltsko). Menší koncentraci nálezů lze nalézt v oblasti středního Polabí a z jižního Dolního Porýní (Gupte 2004, 106). Tento typ kolínkovité spony je typický pro stupně B2–C1 (Gupte 2004, 123). Bronzová germánská pozdní vendická spona typu A 41 (tab. 13:4) se pak objevuje převážně v przeworské a wielbarské kultuře a je typická pro dolnooderskou a dolnoviselskou oblast (Kolník 1965, 183; Schuster 2006, 110–113). Pozdní vendické spony jsou datovány do stupňů B2/C1–C1a (Schuster 2006, 101). Další „exportovanou“ germánskou sponou je železná germánská spona s válcovitou hlavicí typů A 120–131, (tab. 13:5). Tyto spony představují výraznou skupinu spínadel východogermánské provenience. Dle novější klasifikace H. Machajewského (1998, Abb. 2) lze tento typ spony zařadit do jeho skupiny 5a či spíše, podle materiálu, do skupiny 5b. Rozšíření spon Machajewski 5a je zejména v prostoru Pomořanska, severovýchodního Meklenburska a v severovýchodním Mazovsku. Datace těchto spon od fáze B2b do stupně B2/C1. Rozšíření spon varianty Machajewski 5b je pak spíše v jižní části barbarika (na území dnešního Polska) s datací stejně jako předchozí varianta od fáze B2b do stupně B2/C1 (Machajewski 1998, 192).

Všechny tyto 3 typy spon dokládají úzké propojení, a zřejmě i kooperaci místního germánského obyvatelstva se svými severními sousedy z przeworského a wielbarského kulturního okruhu v dobách markomanských válek.

Soubor germánských spon doplňuje bronzová germánská kolínkovitá spona s hráněným lučíkem a polokruhovitou záhlavní destičkou (tab. 13:1), typu A 132. Většina těchto spon byla vyráběna na území barbarika, patrně samotnými Germány ve druhé polovině 2. století (Droberjar 2012, 239–240). Lze ji datovat především do pozdní fáze stupně B2 (fáze B2b) a do přechodného stupně B2/C1, tedy hlavně do období markomanských válek (Droberjar 2012, 242). Dále bronzová germánská spona s vysokým zachycovačem se spodní třetivou (tab. 13:8), varianty Schulte A VII 2, Form 30a. Tyto spony jsou typické pro dolnorakouské a moravské Pomoraví, s přesahem směrem k severu i jihu (Schulte 2011, 131–133, Abb. 88:1–3; Zeman 2017, 112). Datování těchto spon není přesně specifikováno, datují se rámcově do 2. až 3. století (Schulte 2011, 170). A nakonec bronzová germánská spona s obdélníkovitou nožkou, jednodílná varianta s horním vinutím (tab. 13:9), typu A 169. Jedná se o početně se

vyskytující sponu ve středoevropském barbariku, v germánských sídelních oblastech, kde se zřejmě vyvinula pod vlivem římskoprovinciálních forem. Mimo uvedený prostor se s nimi lze setkat též ve východním Německu, jižním Polsku a Maďarsku (Jobst 1975, 81). Časové vystoupení spon s obdélníkovitou nožkou lze klást do konce 3. století a setkat se s nimi lze až do konce 4. století, tedy stupňů C2–C3/D1 (Zeman 1961, 203–204; Jobst 1975, 82). Jedná se o poměrně běžný typ spony v prostoru středodunajského barbarika.

Kontakt s przeworskou a wielbarskou kulturou, pravděpodobně ve stejném časovém horizontu jako tři popisované spony výše, dále dokládá kompletní bronzová opasková přezka (tab. 13:10), typu Madyda-Legutko D 17 (Madyda-Legutko 1986, 29, Taf. 9). Pro polabskou oblast jsou známy ve fázi C1a, v przeworské kultuře ve fázích C1a–C1b. Ve wielbarské kultuře se tento typ přezek objevuje v úrovni B2/C1, příp. C1. (Madyda-Legutko 1986, 29–30, Taf. 9).

Naopak kontakty s římskými provinciemi dokládají, mimo již zmíněnou keramickou produkci a spony, nálezy částí bronzových nádob, ve dvou případech věder, a to minimálně dvou kusů. V jednom případě (tab. 15: 1–23, 16:1–16) se jedná pravděpodobně o některé ze soudkovitých věder typu E 39, 40–42, neboť soudkovitá vědra představují jeden z nejčastějších typů římských bronzových nádob známých z prostředí barbarika (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 258). I časové zařazení těchto nádob do stupňů B2–C1 (Eggers 1951, 163) odpovídá chronologickému zařazení části ostatních artefaktů na sledované lokalitě. Fragment litého bronzového držadla kruhového průřezu o průměru 8 mm, zdobený jemnými příčnými drážkami (tab. 17:1), pak pochází z některého ze žlábkovaných věder E 44–49. Žlábkovaná vědra z jihomoravských lokalit jsou jedním z hlavních artefaktů pro přechodný stupeň B2/C1 (Tejral 1983, týž 2015, 73; 108–109; Droberjar–Vích 2011, 463). V souvislosti s touto kategorií artefaktů není bez zajímavosti fragment bronzového plechu zdobeného vně třemi vodorovnými žlábkami a vypichovanými ornamenty uvnitř (tab. 16:16), který je evidentně dokladem sekundární, individuální výzdoby nebo jakéhosi označení nádoby či podpisu.

Na zborovické nekropoli byl též nalezen jeden hrot železného kopí (tab. 14:3), který byl ustanoven jako typ Kaczanowski III (Kaczanowski 1995, 15, Tabl. VI:2). Tato varianta reprezentuje hroty kopí przeworské kultury synchronizovanou s chronologickým stupněm B1 s přesahem do starší fáze stupně B2 (Kaczanowski 1995, 37, Tabl. XX). Otázka deformace železného kopí nemůže být uspokojivě zodpovězena. Mohlo být úmyslně zdeformováno jako součást pohřebního rituálu nebo následně poškozeno těžkou zemědělskou technikou.

Ze železné industrie bylo dále zajištěno 6 nožů s rovnou čepelí (tab. 13:11–14, 14:1–2), které však nejsou příliš chronologicky citlivé. Dle A. von Müllera (1957, 45) se jedná o varianty, které byly rozšířeny v celém germánském barbariku, vyskytující se jak v mužských, tak ženských hrobových celcích ve stupních B1–B2 (1957, 45). Stejně tvary nožů se však objevují během celé doby římské a podobné formy se dokonce používaly i v následujících obdobích. Studie A. Szabové (2018) ukázala, že většina nožů je na základě hrobového inventáře datována do starší doby římské. Tato fáze je z hlediska hrobových inventářů všeobecně bohatší než mladší období (Szabová 2018, 76).

Z kovových artefaktů bylo dále z lokality zajištěno celkem 11 kusů neurčitelných kovových, převážně bronzových artefaktů (tab: 17:29–39) a 25 bronzových (tab: 17:3–15, 17–28) a 1, metalografickou analýzou vyhodnocený, stříbrný slitek (tab: 17:16). Vzhledem k tomu, že zkoumaná lokalita není sídlištním ani výrobním areálem, lze konstatovat, že jak bronzové, tak stříbrný slitek jsou zbytky pohřebních milodarů zdeformovaných ohněm pohřební hranice.

Další kategorií římskoprovinciálních importů na zborovickém pohřebišti jsou skleněné artefakty. I přesto, že i v tomto případě se jedná o velmi fragmentarizovaný a často žárem deformovaný materiál, podařilo se identifikovat celkem 3 nádoby. Jedná se o fragment dna skleněné lahve, zřejmě typu Barkóczi 106 (tab. 12:1), tzn. lahve s přečnávajícím okrajem, dlouhým válcovitým hrdlem a nepravidelným, nízkým válcovitým tělem s hustými svislými zářezy. Tento typ lahve je datován do konce 1. a počátku 2. století, tedy fázi B1c–B2a (Barkóczi 1988, 133, Taf. XXI:272). Další fragment skleněné nádoby (tab. 12:5), který lze identifikovat jako okraj pohárku, blížíci se typu Barkóczi 31, je datován též do konce 1. a počátku 2. století, tedy fázi B1c–B2a (Barkóczi 1988, 71, Taf. VI:64). Obě tyto nádoby byly do prostoru střední Moravy zřejmě dovezeny z prostoru jižní části tehdejší římské provincie Panonie. Třetím určeným fragmentem je skleněné žebro polokulovité mísy s plasticky žebrovanými stěnami (tab. 12:7). Jedná se o některý z typů mís E 181–183 (Eggers 1951, 178, Taf. 14). V prostoru středodunajského barbarika se jednalo o velmi oblíbený typ mísy, charakteristický pro horizont druhé poloviny 1. století, tedy fázi B1c (Hrnčiarik 2009, 152; Zeman 2017, 64).

Ze skleněných artefaktů je k dispozici dále celkem 20 kusů, ve většině případů poměrně dobře dochovaných a určitelných korálek (tab. 12:9–24, 26–29). S datací všech těchto korálek se pohybujeme v rozmezí stupňů B1a–C3/D1. Tzn., že na konkrétnější dataci využívání pohřebiště u Zborovic nemají vliv. Stejně jako u kategorie kovových

artefaktů se i u skleněných nachází na lokalitě žárem zdeformované slitky, a to v počtu 33 kusů (tab. 12:30–62). Určit jednalo-li se o korálky nebo nádoby nebylo možné.

Jako milodary byly na zkoumaném pohřebišti do pohřební výbavy zemřelým přikládány i předměty kostěné a parohové industrie. Celkem je k dispozici 6 fragmentů těchto artefaktů, kdy však nelze úplně přesně identifikovat žádný z nich. Jako části hřebenů byly určeny čtyři fragmenty (tab. 13:15,17,19–20). Z těchto čtyř fragmentů lze v případě dvou položek (tab. 13:15,17) konstatovat, že s ohledem na tloušťku materiálu a stupeň opracování se jedná o hřeben, který byl vyroben z více obvodových destiček. Vzhledem k výzdobě, složení souboru a datace ostatních předmětů z pohřebiště se zřejmě jedná o třívrstvou variantu hřebene s polokruhovitým držadlem Thomas I, která byla vyráběna a nejčastěji používána během celé mladší doby římské, tedy stupně C1–C3 (Thomas 1960, 92–94). Zbývající dva artefakty pocházející z parohových hřebenů (tab. 13:19–20) blíže určit nelze. Bezpochyby se ale jedná o hřeben/y, které byly též vyrobeny z více obvodových destiček. Posledními položkami z tohoto souboru je snad hrací kostka nebo knoflík (tab. 13:16) a artefakt tvarově připomínající jednoduchý parohový hřeben s půlkruhovitým držadlem (tab. 13:18).

Z výsledků uvedených chronologicko-typologických analýz se domnívám (tab. 18), že nekropole u Zborovic byla využívána již v období přelomu starší a mladší doby římské, tedy přechodného stupně B2/C1 s těžištěm pohřbívání v mladší době římské s koncem využívání až v pozdní době římské, tedy stupně C3/D1.

Všechny importy, ať už se jedná o římskoprovinciální importy - keramiku, sklo, spony, nebo nálezy artefaktů naopak typických pro dolní Polabí, przeworský či wielbarský kulturní okruh, tak i množství místní na kruhu točené keramiky, která se též musela přinášet, svědčí o mimořádně kulturně propojené lokalitě na sklonku starší a hlavně mladší a pozdní doby římské. Toto propojení bylo zřejmě způsobené ideální geografickou polohou v blízkosti Jantarové stezky a v prostoru mocenských zájmů Římské říše, což dokládají nejen obě římskoprovinciální bronzové spony, ale též germánské spony, které sem byly exportovány, nebo byly přineseny svými majiteli v období markomanských válek. Tuto propojenost ilustruje i samotná geografická poloha v centru germánského osídlení, mocenských zájmů římské říše a přítomnost dálkových tras, jako např. Jantarové stezky (mapa 5–7).

Velikost pohřebního areálu, tzn. počet hrobů zjistit nelze. Nálezce lokality uvádí: *„pohřebiště je umístěno celkem do pravidelných řad ve tvaru obdélníku o stranách cca*

40 m × 90 m“, což by znamenalo plochu 3600 m². Pro srovnání plocha pohřebiště v Šaraticích je cca 368 m² (výpočet dle Pernička 1965, 167, obr. 6) s asi 163 zjištěnými hroby (Pernička 1965, 168), současná známá rozloha pohřebiště u Velatic činí cca 2 400 m² (výpočet dle Jílek–Kuča–Sojková 2011, 238, obr. 3) s celkem 49 hrobovými celky (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 238) a plocha kosteleckého pohřebiště činí cca 6400 m² (výpočet podle Pernička 1965, 166, obr. 5).

Přibližná plocha a tvar zborovického pohřebiště se podařily zrekonstruovat propojením nejzazších bodů kovových artefaktů zaměřených pomocí GPS souřadnic (mapa č. 4). Celková plocha takto zaměřených artefaktů byla spočítána na 8.046 m². Vzhledem k tomu, že se jedná o intenzivně obdělávanou lokalitu, jsou tudíž nálezy orbou rozvlečeny na tak velkou plochu a samotná plocha pohřebiště byla jistě menší. Zajímavou úvahou o počtu hrobových celků na zkoumané lokalitě je i závěr výzkumu H. Chytré (2011, 392), která se zabývala přesleny jako součástí výbavy hrobů doby římské, kdy uvádí, že v moravském prostředí 11,3% hrobů obsahuje přeslen. To by podle tohoto výzkumu znamenalo cca 168 hrobových celků na zborovickém pohřebišti. Amatéřský archeolog R. Vrbíček ve své zprávě v souvislosti s počtem hrobových celků uvádí, že napočítal asi 55 žárových hrobů, z nichž většinu, přibližně 45, tvořily jednoduché jamkové hroby bez jakýchkoli nálezů (Vrbíček 2012, 93).

Z výše uvedených skutečností a úvah pak lze podle Uslarovy kvantitativní klasifikace pohřebišť dělených na 5 skupin (Pernička 1965, 169) o zborovickém pohřebišti mluvit jako o středně velkém, tzn. do 100 hrobů, nebo i velkém, tzn. nad 100 hrobů.

Je jisté, že některé hroby byly žárové urnové, (foto 3–6) a jistě v některých z nich byla pohřební výbava pokládána na kremaci, která byla uložena na dně popelnice, tak jako např. u hrobů 4, 7, 9 na velatickém pohřebišti (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 239), neboť některé předměty ze zborovického pohřebiště vyrobené z barevných kovů, železa a skla nejsou poškozeny žárem pohřební hranice. Naopak předměty z barevných kovů a skla, které jsou zdeformované žárem ohně, dokládají, že byly uloženy na pohřební hranici společně se zemřelým. Jako popelnice byly na zborovické nekropoli používány jak nádoby germánské proveniencie, a to jak v ruce dělané, tak i dělané na kruhu, ale zřejmě též i importovaná římskoprovinciální keramika. Je možné, že jako popelnice byla použita i min. 2 bronzová vědra, jejichž pozůstatky též z lokality pocházejí.

Zda a kolik se na zkoumané lokalitě nacházelo žárových hrobů jámových již určit nelze, pravděpodobně však určité procento ano, stejně jako na pohřebišti doby římské

ve Velaticích (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 239), Velkých Hostěrádkách (Peškař–Ludikovský 1978, 10), Kostelci na Hané (Zeman 1961, 179) nebo na slovenských pohřebištích doby římské v Ivance pri Dunaji (Kraskovská 1965, 167) či v Čiernom Brodě (Kolník 1975, 352). To ostatně konstatuje i nálezce lokality, který uvádí, že těchto hrobů byla na pohřebišti většina (Vrbíček 2012, 93).

Lokalizace žárového pohřebiště u Zborovic v mírném svahu na návrší v mírně jihovýchodním směru odpovídá většině zakládaných pohřebišť doby římské na Moravě, tzn. na mírném svahu situovaném nejčastěji na jih nebo východ, např. pohřebiště v Mikulově na jižním svahu, Rebešovicích na jižním svahu, Velkých Hostěrádkách na jihozápadním svahu či Velatic na východním svahu (Vlach 2010, 66). Téměř stejnou strategii při zakládání pohřebišť lze sledovat i na území Slovenska. Tam se většina pohřebišť z doby římské nachází na svazích menších údolí, méně častěji pak na rovných vyvýšeninách nebo dunách (Kolník 1961a, 835).

V perimetru do 45 km od zborovického pohřebiště bylo do současné chvíle objeveno celkem 52 lokalit s pohřebišti nebo hrobovými celky datovaných do doby římské. Umístění pohřebišť v krajině v podstatě kopíruje dnešní infrastrukturu a komunikační koridory, viz mapa č. 7.

Zborovická nekropole se dobou svého využívání prolíná se skupinou pohřebišť, jako jsou Hrubčice, jehož hroby jsou datovány do doby kolem roku 300 (Marešová 1966, 49), Jarohněvice datované do 4. století (Bláha 1973, 50–51), Šaratice, kde je počátek pohřbívání kladen do konce 3. století s většinou hrobů ze 4. století a zánikem pohřebiště na počátku 5. století (Trňáčková 1960, 605). Šitbořice, kde se pohřbívalo od poloviny 2. do přelomu 3.–4. století (Droberjar–Kazdová 1993, 97–98) či pohřebním areálem u Velatic, který byl využíván již na sklonku 1. století do přelomu 3.–4. století. (Jílek–Kuča–Sojková 2011, 236–237). I pohřební areál ve Velkých Hostěrádkách, kde se pohřbívalo od první poloviny 2. století až do počátku 5. století (Peškař–Ludikovský 1978, 79), se prolíná se zborovickou lokalitou. Také na největším moravském pohřebišti doby římské v Kostelci na Hané, datovaném do první poloviny 3. století až druhé poloviny 4. století (Zeman 1961, 276–277), se v určité fázi doby římské pohřbívalo současně.

Zborovické pohřebiště se nachází v centru germánského osídlení regionu. Sídliště, jenž pohřebiště využívalo je zatím neznámé. V nejbližším okolí jsou však sídliště doložena z katastrů obcí Litenčice, Roštín, Jarohněvice (Chybová 1998, 97) a ze starší literatury pak Zlobic, Tetětic, Bezměrova a Tištína (Pernička 1967b, 226–227), viz. mapa č. 7.

Žádné další překvapivé závěry lokalita zřejmě neposkytne. Tak jako např. u velatického pohřebiště stav bádání ovlivnila intenzivní zemědělská činnost, zejména hluboká orba. Jejím soustavným monitorováním by však jistě bylo možné upřesnit alespoň velikost pohřebiště. Sledováním okolí pohřebního areálu u Zborovic by pak mohlo přispět k nalezení sídlištního celku germánského obyvatelstva, jenž tento areál využívalo.

8 Summary

In my bachelor's thesis I deal with the chronological and typological analysis of archaeological findings obtained by surface collection from 2006-2021 on the area of a hitherto unknown Cemetery from Roman Period in Zborovice, district Kroměříž, destroyed by intensive agricultural activities. For this analysis I had a total of 291 artefacts at my disposal, out of which 109 pieces of ceramic material, 95 pieces of metal objects, 58 of which were located using GPS coordinates, 61 pieces of glass objects, 6 pieces of bone and antler artefacts and 3 pieces of burnt human bone fragments, coming from the diaphyses of long limb bones.

All the archaeological material found at the investigated site was macroscopically and morphologically described and chronologically and typologically classified in the context of the Middle European barbaricum, using specialized literature. I particularly used chronologically sensitive objects such as metal artefacts, e.g., brooches, ceramic, and glass collections and, last but not least, bone and antler industry to date the entire burial site. A comprehensive catalogue inventory, not only of these artefacts but of all the findings from the site, is appended to this thesis. The inventory gives a detailed description of the artefacts, including their metric data, which is arranged by inventory numbers. All the found artefacts are also documented in drawings and photographs, and the resulting depictions are arranged in tables, which are also appended to my thesis. The results of natural science analyses were also incorporated into the work, with metallographic analysis of selected metal artefacts and anthropological analysis of skeletal remains from the burial ground near Zborovice.

The aim of the work was, on the basis of the above-mentioned research, to evaluate the position of the Zborovice necropolis within the Germanic settlement of Central Moravia, to place the cremation burial ground at Zborovice, at least in outline, in the context of the Germanic settlement of Central Moravia, and to point out the intensity of the influence of the local population on the Roman provincial civilisation. The findings could thus contribute to the understanding of the settlement strategy of the region.

The results of the aforementioned chronological and typological analyses have shown that the necropolis at Zborovice was already in use at the turn of the Early and Late Roman Period, i.e., the transitional stage B2/C1, with the centre of burying in the Late Roman Period and the end of use in the Final Roman Period and at the beginning of

the Migration Period, i.e., the C3/D1 stage. The analysis of imported goods has, in my opinion, sufficiently demonstrated the influence not only of the Roman-provincial civilization, but also of the Wielbark and Przeworsk cultural circle on the domestic Germanic population, especially during the period of the Marcomannic Wars.

The enclosed map documentation, indicating the favourable geographical location of the site, i.e., in the centre of the Germanic settlement and within the sphere of power interests of the Roman Empire, as well as the presence of long-distance routes, e.g., the Amber Road, present the Zborovice necropolis as a burial site in an extremely culturally connected locality at the end of the Early and especially Late and the Final Roman Period.

9 Katalog

Katalog je koncipován jako kompletní verbální soupis hodnocených nálezů z popisované lokality. U všech artefaktů, ať už se jedná o zdokumentované kresebně nebo fotograficky, je uveden odkaz na jejich vyobrazení.

Římskoprovincionální keramika

Terra sigillata

1. Fragment terra sigillaty, z dna mísy typu Drag. 37 s prstencem nožky (hladká terra sigillata). Materiál: homogenní, oranžové barvy, povrch červenohnědý, matně lesklý. Průměr podstavy 70 mm (tab. 9:7).
2. Fragment terra sigillaty, z dna mísy typu Drag. 37 s prstencem nožky (hladká terra sigillata). Materiál: homogenní, oranžové barvy, povrch červenohnědý, matně lesklý. Průměr podstavy 70 mm (tab. 9:9).
3. Fragment terra sigillaty z těla neurčitelné tenkostěnné nádoby (hladká terra sigillata). Materiál: homogenní, oranžové barvy, povrch červenohnědý, matně lesklý. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny 6 mm (tab. 9:8).

Glazovaná keramika

4. Fragment okraje glazované mísovité nádoby s válcovitou výdutí se svislými rýhami, okraj doplněný dvěma horizontálními drážkami. Keramika uvnitř barvy žluté, přecházející do oranžové, vně lesklá šedá s lesklou žlutou glazurou uvnitř prohlubní. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Přibližný průměr nádoby 170 mm, tloušťka stěny 5 mm (tab. 9:20).
5. Fragment okraje glazované mísovité nádoby s válcovitou výdutí se svislými rýhami, okraj doplněný dvěma horizontálními drážkami. Keramika uvnitř barvy žluté, přecházející do oranžové, vně lesklá šedá s lesklou žlutou glazurou uvnitř prohlubní. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Přibližný průměr nádoby 170 mm, tloušťka stěny 5 mm (tab. 9:19).

6. Fragment výdutě glazované mísovité nádoby s válcovitou výdutí se svislými záseky, která je dále zdobena dvěma horizontálními drážkami mezi svislými rýhami, a to ve dvou řadách. Keramika uvnitř barvy žluté, přecházející do oranžové, vně lesklá šedá se zbytky lesklé žluté glazury uvnitř prohlubní. Těsto uvnitř střepu šedé. Materiál: jemně plavená hlína s mírnou příměsí slídy. Přibližný průměr nádoby 180 mm, tloušťka stěny 5 mm (tab. 9:21).

7. Fragment výdutě glazované mísovité nádoby s válcovitou výdutí se svislými záseky, která je dále zdobena jednou horizontální drážkou. Keramika barvy světle oranžové uvnitř i vně. Vně dále zbytky žluté glazury. Materiál: jemně plavená hlína s mírnou příměsí slídy. Přibližný průměr nádoby mezi 150–180 mm, tloušťka stěny 6 mm (tab. 9:18).

8. Fragment nezdobené výdutě glazované nádoby. Vně lesklá žlutozelená glazura, uvnitř neglazovaná, barvy oranžové se stopami po vytáčení v podobě 0,5 mm hlubokých drážek. Těsto uvnitř střepu šedé. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Přibližný průměr nádoby 140 mm, tloušťka stěny 5–8 mm (tab. 9:6).

9. Fragment nezdobené výdutě glazované nádoby. Vně lesklá žlutozelená glazura, uvnitř neglazovaná, barvy oranžové. Těsto uvnitř střepu šedé. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Přibližný průměr nádoby 140 mm, tloušťka stěny 6–8 mm (tab. 9:12).

10. Fragment nezdobené výdutě glazované nádoby. Vně lesklá žlutozelená glazura, uvnitř neglazovaná, barvy oranžové. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny 5 mm (tab. 9:10).

Mortaria

11. Fragment výdutě mortaria římskoprovinciální glazované keramiky se zdrsňenou vnitřní stěnou, vystupujícími kamínky a žlutou glazurou na vnitřní straně. Vnější povrch je oranžový, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí velmi drobných kousků slídy. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny 8 mm (tab. 8:8).

12. Fragment výdutě mortaria římskoprovinciální glazované keramiky se zdrsňenou vnitřní stěnou, vystupujícími kamínky a relikty žluté glazury na vnitřní straně. Vnější

povrch je oranžový, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny 7 mm (tab. 8:11).

13. Fragment výdutě mortaria římskoprovinciální glazované keramiky se zdrsňenou vnitřní stěnou, vystupujícími kamínky a relikty žlutozelené glazury na vnitřní straně. Vnější povrch je oranžový, hlazený. Těsto uvnitř střepu šedo-oranžové. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny 8 mm (tab. 8:9).

14. Fragment výdutě mortaria římskoprovinciální glazované keramiky se zdrsňenou vnitřní stěnou, vystupujícími kamínky a relikty zelené glazury na vnitřní straně. Vnější povrch je světle šedý, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí velmi drobných kousků slídy. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny 10 mm (tab. 8:12).

15. Fragment výdutě mortaria římskoprovinciální glazované keramiky se zdrsňenou vnitřní stěnou, vystupujícími kamínky a relikty žluté glazury na vnitřní straně. Vnější povrch je žluto-oranžový, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny 10 mm (tab. 8:13).

16. Fragment dna mortaria římskoprovinciální glazované keramiky se zdrsňenou vnitřní stěnou, vystupujícími kamínky a tmavě zelenou glazurou na vnitřní straně. Vnější povrch je světle šedý, přecházející do žluté barvy, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr dna nádoby v rozmezí 80–100 mm (tab. 8:10).

17. Fragment dna mortaria římskoprovinciální glazované keramiky se zdrsňenou vnitřní stěnou, vystupujícími kamínky a nedochovanou glazurou na vnitřní straně. Vnější povrch je oranžový, hrubě hlazený. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí drobných kousků slídy a písku. Průměr dna nádoby nejistý (tab. 8:7).

18. Fragment límcovitě ven vytaženého uraženého okraje mortaria římskoprovinciální glazované keramiky s relikty žluté matné glazury na vnitřní straně. Vnější povrch žluto-okrový, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr nádoby nejistý (tab. 9:1).

19. Fragment límcovitě ven vytaženého okraje mortaria římskoprovinciální glazované keramiky s relikty žluté matné glazury na vnitřní straně. Vnější povrch žluto-okrový, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr okraje nádoby cca 250 mm (tab. 9:2).

20. Fragment límcovitě ven vytaženého okraje s částí výlevky mortaria římskoprovinciální glazované keramiky. Vnější povrch oranžový, hlazený bez glazury. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku. Průměr okraje nádoby 300 mm (tab. 9:3).

21. Fragment límcovitě ven vytaženého okraje mortaria římskoprovinciální glazované keramiky s relikty žluté matné glazury na vnitřní straně. Vnější povrch žluto-okrový, hlazený. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr okraje nádoby cca 250 mm (tab. 9:4).

22. Fragment límcovitě ven vytaženého okraje s částí výlevky mortaria římskoprovinciální glazované keramiky. Vnější povrch okrový, hlazený bez glazury. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr okraje nádoby 200 mm (tab. 9:5).

Žlutooranžová keramika

23. Fragment hlazeného okraje nádoby římskoprovinciální žlutooranžové keramiky s dovnitř zataženým okrajem. Hladce hlazená keramika žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku. Horní průměr nádoby v rozmezí 190–210 mm (tab. 9:17).

24. Fragment hlazeného okraje nádoby římskoprovinciální žlutooranžové keramiky s ven vytaženým okrajem. Hladce hlazená keramika žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Horní průměr nádoby v rozmezí 190–210 mm (tab. 9:14).

25. Fragment hlazené výdutě nádoby římskoprovinciální žlutooranžové keramiky zdobený vodorovným plastickým žebrem. Hladce hlazená keramika oranžového odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Horní průměr nádoby v rozmezí 220–250 mm (tab. 9:16).

26. Fragment nezdobené výdutě římskoprovincionální žlutooranžové nádoby. Hladce hlazená keramika oranžového odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Průměr nádoby nejistý, tloušťka stěny střepu 8 mm (tab. 9:15).

27. Fragment nezdobeného dna nádoby římskoprovincionální žlutooranžové keramiky. Hladce hlazená keramika oranžového odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku. Průměr dna nádoby 35 mm (tab. 9:13).

28. Dno nádoby římskoprovincionální žlutooranžové keramiky. Nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca až 2 mm hlubokých žlábků. Hladce hlazená keramika oranžového odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí drobných kousků slídy. Průměr dna nádoby 50 mm (tab. 9:11).

Germánská na kruhu točená, tzv. jiříkovická keramika

1. Fragment nezdobeného okraje germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, bez stop po vytáčení. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr okraje 350 mm, tloušťka střepu 7–13 mm (tab. 1:1).

2. Fragment nezdobeného okraje germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, bez stop po vytáčení. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku. Průměr okraje 250 mm, tloušťka střepu 6–8 mm (tab. 1:2).

3. Fragment nezdobeného okraje germánské na kruhu točené mísovité nádoby s oblým profilem. Keramika světle šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř, bez stop po vytáčení. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr okraje 280 mm, tloušťka střepu 5–7 mm (tab. 1:3).

4. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený jemnou vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby 280 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 1:4).

5. Fragment okraje, hrdla a částečně výdutě mělké mísy, zdobený výraznou profilací v podobě dvou horizontálně obíhajících žlábků s žebírkovitými rozhraními. Uvnitř jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr okraje nádoby 160 mm, tloušťka střepu 5 mm (tab. 1:5).
6. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený dvěma vodorovnými plastickými žebry nad sebou. Uvnitř jemné stopy po vytáčení. Keramika šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku. Průměr výdutě nádoby cca 300 mm, tloušťka střepu 4–6 mm (tab. 1:6).
7. Fragment nezdobené výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě až 1 mm hlubokých žlábků. Keramika šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku. Průměr výdutě nádoby cca 180 mm, tloušťka střepu 8–10 mm (tab. 1:7).
8. Fragment hrdla a částečně výdutě nádoby mísovitého tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě až 1,5 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a zrněk písku, v keramickém těstě stopy po spalitelných ostřivech. Průměr nádoby v nejširší části střepu 250 mm, tloušťka střepu 9–10 mm (tab. 1:8).
9. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 270 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 1:9).
10. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený nevýrazným kosočtvercovým rytím pod drobným plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s velmi jemnou příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 230 mm, tloušťka střepu 7 mm (tab. 1:10).

11. Fragment výdutě germánské na kruhu točené mísovité nádoby s oblým profilem, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 270 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 1:11).

12. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitěho tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí. Uvnitř bez stop po vytáčení. Keramika šedého odstínu vně, uvnitř šedožlutého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 250 mm, tloušťka střepu 7 mm (tab. 1:12).

13. Fragment výdutě germánské na kruhu točené, kónické, ostře profilované mísovité nádoby, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí a plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě až 1 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 300 mm, tloušťka střepu 8–11 mm (tab. 2:1).

14. Fragment výdutě germánské na kruhu točené mísovité nádoby s oblým profilem, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Ve vrchní části dále zdobený plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 290 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 2:2).

15. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitěho tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí mezi dvěma plasticky vystupujícími vodorovnými žebry. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení v podobě 0,5 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s velmi jemnou příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 200 mm, tloušťka střepu 7–8 mm (tab. 2:3).

16. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený nevýrazným kosočtvercovým rytím pod drobným plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s velmi jemnou příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 230 mm, tloušťka střepu 7 mm (tab. 2:4).

17. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí nad plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 230 mm, tloušťka střepu 6–7 mm (tab. 2:5).

18. Fragment výdutě germánské na kruhu točené, kónické, ostře profilované mísovité nádoby, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí a plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě 0,5 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 360 mm, tloušťka střepu 10–12 mm (tab. 2:6).

19. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod dvěma plasticky vystupujícími vodorovnými žebry. Uvnitř bez stop po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s velmi jemnou příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 210 mm, tloušťka střepu 4–5 mm (tab. 2:7).

20. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř bez stop po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu s prostupující žlutooranžovou barvou vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s velmi jemnou příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 240 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 2:8).

21. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený třemi vodorovnými drážkami. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého

odstínu vně. Uvnitř nádoby a ve vyštípnuté části šedo-žlutého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepeu cca 320 mm, tloušťka střepeu 7–8 mm (tab. 3:1).

22. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený třemi vodorovnými drážkami. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně. Uvnitř nádoby a ve vyštípnuté části šedo-žlutého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepeu cca 320 mm, tloušťka střepeu 7–8 mm (tab. 3:2).

23. Fragment nezdobené výdutě germánské na kruhu točené mísovité nádoby s oblým profilem. Uvnitř i vně jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedo-žlutého odstínu uvnitř i vně. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepeu cca 230 mm, tloušťka střepeu 6–7 mm (tab. 3:3).

24. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru, zdobený jemnou vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu s prostupující žluto-oranžovou barvou vně. Uvnitř světle šedého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepeu 340 mm, tloušťka střepeu 7 mm (tab. 3:4).

25. Fragment nezdobené výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitého tvaru. Uvnitř jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně, uvnitř šedo-žlutého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepeu cca 270 mm, tloušťka střepeu 9 mm (tab. 3:5).

26. Fragment hrdla a výdutě germánské na kruhu točené, kónické, ostře profilované mísovité nádoby, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr nádoby v nejširší části střepeu 220 mm, tloušťka střepeu 5–6 mm (tab. 3:6).

27. Fragment výdutě germánské na kruhu točené, kónické, ostře profilované mísovité nádoby, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Ve vrchní části dále zdobený plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě 0,5 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepe 320 mm, tloušťka střepe 6 mm (tab. 3:7).

28. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitěho tvaru, zdobený jedním vodorovným plastickým žebrem. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě až 1 mm hlubokých žlábků. Keramika šedo-žlutého odstínu vně, uvnitř světle šedého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepe cca 210 mm, tloušťka střepe 7 mm (tab. 3:8).

29. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitěho tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Ve vrchní části dále zdobený plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě 0,5 mm hlubokých žlábků. Keramika žluto-šedého odstínu vně i uvnitř. Barva těsta uvnitř šedá. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepe cca 200 mm, tloušťka střepe 7–9 mm (tab. 3:9).

30. Fragment výdutě a hrdla germánské na kruhu točené mísovité nádoby s oblým profilem, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí pod plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Ve vrchní části dále zdobený plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř velmi jemné stopy po vytáčení. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr nádoby v nejširší části střepe 350 mm, tloušťka střepe 6–7 mm (tab. 4:1).

31. Fragment výdutě germánské na kruhu točené, kónické, ostře profilované mísovité nádoby, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí a plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě 0,5 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně

plavená hlína s příměsí slídy a písku. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 250 mm, tloušťka střepu 9–12 mm (tab. 4:2).

32. Fragment nezdobené výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitěho tvaru. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě až 1 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedého odstínu uvnitř i vně. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 230 mm, tloušťka střepu 8–12 mm (tab. 4:3).

33. Fragment nezdobeného okraje germánské na kruhu točené nádoby mísovitěho tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, bez stop po vytáčení. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr okraje 390 mm, tloušťka střepu 6–11 mm. V okraji vyvrtány dva reparační otvory, kdy jeden je dochován celý, průměr otvoru 4–5 mm (tab. 4:4).

34. Fragment výdutě germánské na kruhu točené, kónické, ostře profilované mísovitě nádoby, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí a plastickou vodorovnou hranou na přechodu z horní části nádoby do spodní. Uvnitř stopy po vytáčení v podobě 0,5 mm hlubokých žlábků. Keramika světle šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 250 mm, tloušťka střepu 9–12 mm (tab. 4:5).

35. Fragment výdutě germánské na kruhu točené nádoby mísovitěho tvaru, zdobený vícenásobnou rytou hřebenovou vlnicí nad plasticky vystupujícím vodorovným žebrem. Uvnitř bez stop po vytáčení. Keramika světle šedo-žlutého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s velmi jemnou příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 250 mm, tloušťka střepu 8 mm (tab. 4:6).

36. Fragment páskového ucha germánského na kruhu točeného džbánu. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy (tab. 4:7).

37. Fragment dna germánské na kruhu točené, vyšší mísovitě nádoby, keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě až 1 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 120 mm (tab. 5:5).

38. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř i vně stopy po vytáčení v podobě cca 0,5 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 130 mm (tab. 5:7).

39. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca 0,5 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 120 mm (tab. 5:10).

40. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, těsto uvnitř v cca 2 mm pruhu nahnědlé barvy, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca až 2 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 100 mm (tab. 5:12).

41. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, zvenku na povrchu dvě sbíhající se linky, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca 0,5 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 90 mm (tab. 5:3).

42. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Podle velikosti se lze domnívat, že pochází z menší hluboké misky nebo pohárkovité nádoby. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 40 mm (tab. 5:13).

43. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca až 2 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 120 mm (tab. 5:9).

44. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca až 2 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s velmi drobnou příměsí slídy. Vnější průměr dna 90 mm (tab. 5:1).

45. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca až 2 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s velmi drobnou příměsí slídy. Vnější průměr dna 100 mm (tab. 5:2).

46. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Široce se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně nižšího, mělčího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř jemné stopy po vytáčení. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 80 mm (tab. 5:4).

47. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Podle velikosti se lze domnívat, že pochází z menší hluboké misky nebo pohárkovité nádoby. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 39 mm (tab. 5:11).

48. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Podle velikosti se lze domnívat, že pochází z menší hluboké misky nebo pohárkovité nádoby. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s velmi drobnou příměsí slídy. Vnější průměr dna 35 mm (tab. 5:8).

49. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Podle velikosti se lze domnívat, že pochází z menší hluboké misky nebo pohárkovité nádoby. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 50 mm (tab. 5:6).

50. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle

šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca 2 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 110 mm (tab. 6:1).

51. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby s 5 mm vysokou plastickou podstavou. Široce se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně nižšího, mělčího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, bez stop po vytáčení. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 70 mm (tab. 6:2).

52. Fragment dna germánské na kruhu točené nádoby. Do výšky se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně vyššího mísovitého tvaru. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě cca 2 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 120 mm (tab. 6:3).

53. Fragment dna germánské na kruhu točené vyšší mísovité nádoby. Keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch, bez stop po vytáčení. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 110 mm (tab. 6:4).

54. Dno germánské na kruhu točené vyšší mísovité nádoby, keramika světle šedého odstínu vně, žluto-oranžového odstínu uvnitř, nezdobený povrch, uvnitř stopy po vytáčení v podobě až 1 mm hlubokých žlábků. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 125 mm (tab. 6:5).

Germánská ručně dělaná keramika

1. Fragment ven vytaženého okraje germánské ručně dělaného hrnce s esovitou profilací nebo esovitě profilované terinovité nádoby zdobený vodorovnou drážkou a zavěšovanými rytými trojúhelníky pravděpodobně teriny. Keramika s černě leštěným povrchem vně i uvnitř. V místě zdobení povrch žlutošedého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr okraje 170 mm, tloušťka střepu 6–8 mm (tab. 8:4).

2. Fragment ven vyhnutého okraje esovitě profilovaného hrnce germánské ručně dělané keramiky. Jemně hlazená nezdobená keramika žluto-šedého odstínu. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku. Průměr okraje 190 mm, tloušťka střepu 6–7 mm (tab. 8:5).

3. Fragment mírně ven vytaženého okraje germánské ručně dělané tenkostěnného pohárku zdobený vodorovnými tenkými plastickými přesekávanými lištami. Keramika s černě leštěným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku. Průměr okraje cca 130 mm, tloušťka střepu 4 mm (tab. 8:6).

4. Fragment výdutě germánské ručně dělaného hrnce s esovitou profilací nebo esovitě profilované terinovité nádoby zdobený vodorovnou drážkou a zavěšovanými rytými trojúhelníky pravděpodobně teriny. Keramika s černě leštěným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 300 mm, tloušťka střepu 8 mm (tab. 8:1).

5. Fragment výdutě germánského ručně dělané mísy zdobený vodorovnou drážkou a velmi jemnými svislými šikmými žlábkami na výduti. Keramika s černě leštěným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 160 mm, tloušťka střepu 6–7 mm (tab. 8:2).

6. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby, snad teriny, zdobený dvěma vodorovnými žlábkami a dvěma šikmými žlábkami. Keramika s hnědo-šedým hlazeným povrchem vně, s černě hlazeným povrchem uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 300 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 8:3).

7. Fragment výdutě germánské ručně dělané tenkostěnné nádoby zdobený vodorovnými tenkými plastickými přesekávanými lištami a šikmými záseky. Keramika s černě hlazeným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 150 mm, tloušťka střepu 4 mm (tab. 7:1).

8. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby, snad teriny, zdobený plastickým vodorovným žebrem. Keramika s černě leštěným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně

plavená hlína s příměsí písku a slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 160 mm, tloušťka střepu 6–7 mm (tab. 7:2).

9. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby zdobený šikmými kolmo na sebe směřujícími žlábkami. Keramika s hnědo-šedým hlazeným povrchem vně, s šedým hlazeným povrchem uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Průměr výdutě nejistý, tloušťka střepu 8 mm (tab. 7:3).

10. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby zdobený prstovými důlky. Keramika se žluto-oranžovým hlazeným povrchem vně, s černo-šedým hlazeným povrchem uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí drobných kamínků, písku a slídy. Průměr výdutě nejistý, tloušťka střepu 11 mm (tab. 7:4).

11. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby zdobený svislým rýhováním. Keramika se světle šedým hlazeným povrchem vně, s černě hlazeným povrchem uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 300 mm, tloušťka střepu 10 mm (tab. 7:5).

12. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby zdobený svislými záseky. Keramika s černě hlazeným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 270 mm, tloušťka střepu 8 mm (tab. 7:6).

13. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby zdobený šikmými kolmo na sebe směřujícími žlábkami. Keramika s hnědošedým hlazeným povrchem vně, s černě hlazeným povrchem uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 300 mm, tloušťka střepu 6–9 mm (tab. 7:7).

14. Fragment výdutě germánské ručně dělané teriny zdobený dvoustopým radélkem pod plastickým vodorovným žebrem. Keramika s černě leštěným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 310 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 7:8).

15. Fragment nezdobené výdutě germánské ručně dělané nádoby. Hrubě hlazená keramika šedého odstínu vně i uvnitř. Materiál: hlína s příměsí písku a malých kamínků do velikosti 1 mm. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu více než 350 mm, tloušťka střepu 9–12 mm (tab. 7:9).

16. Fragment nezdobené výdutě germánského ručně dělaného esovitého hrnce. Keramika s černě hlazeným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 170 mm, tloušťka střepu 7 mm (tab. 7:10).

17. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby, snad teriny, zdobený dvěma vodorovnými a dvěma svislými žlábkami. Keramika s černě hlazeným povrchem vně, hnědo-šedým hlazeným povrchem uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu cca 300 mm, tloušťka střepu 6 mm (tab. 7:11).

18. Fragment výdutě germánského ručně dělaného hrnce s esovitou profilací nebo esovitě profilované terinovité nádoby zdobený zavěšovanými rytými trojúhelníky. Keramika s černě leštěným povrchem vně i uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 170 mm, tloušťka střepu 8 mm (tab. 7:12).

19. Fragment výdutě germánské ručně dělané nádoby, snad teriny, zdobený dvěma vodorovnými žlábkami. Hrubě hlazená keramika hnědo-šedého odstínu vně, světle šedého uvnitř. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Průměr výdutě nádoby v nejširší části střepu 300 mm, tloušťka střepu 7 mm (tab. 7:13).

20. Fragment dna germánské ručně dělané nádoby, pravděpodobně teriny. Hrubě hlazená keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a malých kamínků. Vnější průměr dna 100 mm (tab. 6:6).

21. Fragment dna germánské ručně dělané nádoby se stopami obtáčení, pravděpodobně teriny, černě hlazeného povrchu, uvnitř šedo-hnědého odstínu, nezdobený povrch. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku. Vnější průměr dna 120 mm (tab. 6:7).

22. Fragment dna germánské ručně dělané nádoby se stopami obtáčení, pravděpodobně vázovité teriny, černě hlazeného povrchu vně i uvnitř, nezdobené. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Vnější průměr dna 120 mm (tab. 6:8).

23. Fragment dna germánské ručně dělané nádoby. Široce se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně mísovitého tvaru. Hrubě hlazená keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí písku a slídy. Vnější průměr dna 100 mm (tab. 6:9).

24. Dno germánské ručně dělané nádoby, pravděpodobně pohárku. Hrubá keramika tmavě šedého odstínu vně, oranžovo-hnědého odstínu uvnitř, nezdobený povrch. Materiál: hlína s příměsí písku. Vnější průměr dna 60 mm (tab. 6:10).

25. Fragment dna germánské ručně dělané nádoby, pravděpodobně teriny. Hrubě hlazená keramika světle šedo-žlutého odstínu vně, tmavě šedého uvnitř, nezdobený povrch. Materiál: hlína s příměsí písku a malých kamínků. Vnější průměr dna 110 mm (tab. 6:11).

26. Nožkovité, důlkovitě vtačené dno se stopami obtáčení, pravděpodobně pohárku. Jemně hlazená keramika světle šedého odstínu vně i uvnitř, nezdobený povrch. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy. Vnější průměr dna 36 mm (tab. 6:12).

27. Fragment dna germánské ručně dělané nádoby. Široce se rozevírající stěna naznačuje, že jde o zbytek pravděpodobně mísovitého tvaru. Hrubě hlazená keramika šedo-hnědého odstínu vně, světle šedého uvnitř, nezdobený povrch. Materiál: hlína s příměsí písku a slídy. Vnější průměr dna 130 mm (tab. 6:13).

Přesleny

1. Dvoukónický (nesouměrný) přeslen s ostrým lomem s rovnou/konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku, jehož zrnka částečně vystupují z těsta, barva hnědošedá. Rozměry: průměr 34 mm, výška 17 mm, průměr otvoru 6 mm, váha 15,7 g (tab. 10:1).

2. Dvoukónický (nesouměrný) přeslen s ostrým lomem s rovnou/rovnou základnou. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku, jehož zrnka částečně vystupují z těsta, barva tmavě šedá. Rozměry: průměr 24 mm, výška 16 mm, průměr otvoru 5 mm, váha 8,3 g (tab. 10:2).

3. Dvoukónický (nesouměrný) přeslen s ostrým lomem s rovnou/rovnou základnou. Materiál: jemně plavená hlína s jemnou příměsí slídy, barva světle šedá. Rozměry: průměr 28 mm, výška 21 mm, průměr otvoru 5 mm, váha 14 g (tab. 10:3).

4. Fragment dvoukónického (nesouměrného) přeslenu s ostrým lomem s rovnou/mírně konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí, barva oranžovo-šedá. Rozměry: průměr 27 mm, výška 20 mm, průměr otvoru 5 mm, váha 7,1 g (tab. 10:4).

5. Fragment dvoukónického (nesouměrného) přeslenu s ostrým lomem s rovnou/mírně konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí, barva oranžovo-šedá, v těstě stopy po spalitelných ostřivech, uvnitř i vně praskliny. Rozměry: průměr 35 mm, výška 17 mm, průměr otvoru cca 6 mm, váha 7,3 g (tab. 10:5).

6. Fragment dvoukónického (nesouměrného) přeslenu s ostrým lomem s nezjištěnou/mírně konkávní základnou, se sedmibocí svisle hraněným pláštěm a spodní hranou ve tvaru sedmiúhelníku. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí, barva světle šedá. Rozměry: průměr cca 30 mm, výška 19 mm, průměr otvoru cca 6 mm, váha 2,6 g (tab. 10:6).

7. Dvoukónický (nesouměrný) přeslen s oblým lomem s rovnou/konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku, jehož zrnka částečně vystupují z těsta, barva šedo-oranžová, se stopami po spalitelných ostřivech na povrchu. Rozměry: průměr 31 mm, výška 24 mm, průměr otvoru 6 mm, váha 20,8 g (tab. 10:7).

8. Dvoukónický (nesouměrný) přeslen s oblým lomem s rovnou/mírně konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s mírnou příměsí slídy, barva šedo-oranžová. Rozměry: průměr 27 mm, výška 17 mm, průměr otvoru 4–5 mm, váha 10,5 g (tab. 10:8).

9. Dvoukónický (nesouměrný) přeslen s oblým lomem s rovnou/mírně konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s mírnou příměsí slídy, barva šedo-okrová, se stopami po spalitelných ostřivech uvnitř i vně. Rozměry: průměr 25 mm, výška 15 mm, průměr otvoru 5 mm, váha 7,3 g (tab. 10:9).

10. Dvoukónický (nesouměrný) přeslen s oblým lomem s rovnou/konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a písku, jehož zrnka částečně vystupují z těsta, barva šedá. Rozměry: průměr 25 mm, výška 10 mm, průměr otvoru 4 mm, váha 5 g (tab. 10:10).

11. Fragment dvoukónického (nesouměrného) přeslenu s oblým lomem s rovnou/konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí, barva světle šedá. Rozměry: průměr cca 25 mm, výška 18 mm, průměr otvoru cca 5 mm, váha 4,1 g (tab. 10:11).

12. Dvoukónický (souměrný) přeslen s ostrým lomem s rovnou/mírně konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína, s mírnou příměsí slídy a drobných zrněk písku, která částečně vystupují z těsta, barva oranžovo-šedá. Výzdoba: plastická svíslá žebra s kruhem vpichů na spodní základně. Rozměry: průměr 33 mm, výška 17 mm, průměr otvoru 5 mm, váha 20,6 g (tab. 11:1).

13. Fragment dvoukónického (souměrného) přeslenu s oblým lomem s nezjištěnými základnami. Materiál: jemně plavená hlína, s mírnou příměsí drobných zrněk písku, která částečně vystupují z těsta, barva okrovo-šedá. Rozměry: průměr cca 32 mm, výška 20 mm, průměr otvoru cca 6 mm, váha 10,6 g (tab. 11:2).

14. Fragment dvoukónického (souměrného) přeslenu s válcovým středem a nezjištěnou/konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína, s mírnou příměsí slídy, barva tmavě šedá až černá, v těstě stopy po spalitelných ostřivech. Rozměry: odhadovaný průměr 30 mm, výška 18 mm, průměr otvoru cca 5 mm, váha 6,2 g (tab. 11:3).

15. Trojitě členěný přeslen s rovnou/konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s příměsí slídy a drobných zrněk písku, která částečně vystupují z těsta, barva okrovo-

šedá. Rozměry: průměr 35 mm, výška 23 mm, průměr otvoru 5 mm, váha 22,9 g (tab. 11:4).

16. Trojitě členěný přeslen s rovnou/mírně konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s mírnou příměsí slídy, barva okrovo-šedá. Rozměry: průměr 30 mm, výška 21 mm, průměr otvoru 7 mm, váha 16 g (tab. 11:5).

17. Fragment trojitě členěného přeslenu s nezjištěno/konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí, barva oranžovo-šedá. Rozměry: průměr nezjištěno, výška 18 mm, průměr otvoru nezjištěno, váha 1,9 g (tab. 11:6).

18. Kónický přeslen s rovnou/mírně konkávní základnou. Materiál: jemně plavená hlína s mírnou příměsí slídy, barva oranžovo-šedá. Rozměry: průměr 35 mm, výška 30 mm, průměr otvoru 6 mm, váha 34,8 g (tab. 11:7).

19. Fragment kónického přeslenu s rovnou/nezjištěno základnou. Materiál: jemně plavená hlína s mírnou příměsí drobných zrněk písku, která částečně vystupující z těsta, barva šedo-oranžová. Rozměry: průměr nezjištěno, výška 20 mm, průměr otvoru cca 4 mm, váha 2,6 g (tab. 11:8).

Skleněné nádoby

1. Dno skleněné lahve typu Barkóczi 106, láhev s přečnívajícím zaobleným okrajem, dlouhým válcovitým hrdlem, nepravidelným, nízkým válcovitým tělem s hustými svislými zářezy. Sklo průhledné, světle zelené, s mírnou barevnou korozí skla, jenž mírně snižuje jeho průhlednost. Rozměry: průměr 33 mm, stěp 21 × 14 mm (tab. 12:1).

2. Fragment ven vytaženého okraje blíže neurčitelné skleněné nádoby, snad pohárku, lahvičky na parfémy nebo i džbánku. Sklo bílé, průhledné s mírnou šedou korozí skla, jenž mírně snižuje jeho průhlednost. Rozměry: průměr okraje 100 mm, stěp 30 × 15 × 1–4,5 mm (tab. 12:2).

3. Fragment výdutě s horizontálním žebrem neurčitelné skleněné nádoby. Sklo průhledné, světle zelené, s výraznou barevnou korozí skla, jež výrazně snižuje jeho průhlednost. Rozměry: průměr výdutě cca 200 mm, střež 37 × 27 × 3–5 mm (tab. 12:3).

4. Fragment neurčitelné skleněné nádoby. Sklo mírně deformované žárem, průhledné, světle zelené. Rozměry: 33 × 20 × 3 mm (tab. 12:4).

5. Fragment okraje skleněné nádoby. Sklo průhledné, světle zelené, s mírnou barevnou korozí skla, jež snižuje jeho průhlednost. Dle velikosti a náznaku profilu by se mohlo jednat o pohárek se šikmým okrajem a kónickou mírně klenutou výdutí, blížíci se typu Barkóczi 31. Rozměry: průměr 50 mm, střež 24 × 18 × 2 mm (tab. 12:5).

6. Fragment neurčitelné skleněné nádoby. Sklo průhledné, světle žluté, s výraznou barevnou korozí skla, jež výrazně snižuje jeho průhlednost. Rozměry: 16 × 13 × 4 mm (tab. 12:6).

7. Fragment skleněného žebra žebrované mísy typu E 181–183. Sklo průhledné, světle zelené, s mírnou barevnou korozí skla, jež mírně snižuje jeho průhlednost. Rozměry: 33 × 12 × 2–3 mm (tab. 12:7).

8. Fragment neurčitelné skleněné nádoby. Sklo mírně deformované žárem, průhledné, světle zelené s výraznou barevnou korozí skla, jež výrazně snižuje jeho průhlednost. Rozměry: 22 × 19 × 2 mm (tab. 12:8).

Korálky

1. Kulovitý průsvitný, světle zelený skleněný korálek typu T-M 4a. Rozměry: průměr 7 mm, výška 5 mm, průměr otvoru 1 mm (tab. 12:9).

2. Žárem mírně zdeformovaný kulovitý průsvitný, tmavě modrý skleněný korálek typu T-M 2a. Rozměry: průměr 7 mm, výška 6 mm, průměr otvoru nezjištěno (tab. 12:10).

3. Žárem zdeformovaný kulovitý průsvitný, tmavě modrý skleněný korálek typu T-M 7. Rozměry: průměr cca 8 mm, výška cca 7 mm, průměr otvoru nezjištěno (tab. 12:11).

4. Žárem mírně zdeformovaný kulovitý průsvitný, tmavě modrý skleněný korálek typu T-M 7. Rozměry: průměr 10 mm, výška 7 mm, průměr otvoru nezjištěno (tab. 12:12).
5. Žárem zdeformovaný kulovitý průsvitný, tmavě modrý skleněný korálek typu T-M 7. Rozměry: průměr 9 mm, výška 6 mm, průměr otvoru nezjištěno (tab. 12:13).
6. Fragment hnědého neprůsvitného kulovitě zploštělého skleněného korálku. Skupina typu T-M 42a–45 v barevné variantě hnědá. Rozměry: průměr cca 20 mm, výška 8 mm, průměr otvoru nezjištěno (tab. 12:14).
7. Plochý průsvitný, tmavě modrý skleněný korálek typu T-M 47. Rozměry: průměr 9 mm, výška 3 mm, průměr otvoru 5 mm (tab. 12:15).
8. Dvou kónický cihlově červený neprůsvitný skleněný korálek typu T-M 71. Rozměry: průměr 8 mm, výška 5 mm, průměr otvoru 1 mm (tab. 12:16).
9. Polyedrický světle modrý průsvitný skleněný korálek typu T-M 126. Rozměry: 6×6 mm, výška 9 mm, průměr otvoru 2 mm (tab. 12:17).
10. Polyedrický tmavě modrý průsvitný skleněný korálek typu T-M 126. Rozměry: 7×7 mm, výška 7 mm, průměr otvoru 2 mm (tab. 12:18).
11. Polyedrický světle modrý průsvitný skleněný korálek typu T-M 126. Rozměry: $7 \times 3,5$ mm, výška 8 mm, průměr otvoru 2 mm (tab. 12:19).
12. Fragment průsvitného, světle zeleného, melounovitého, žebrovaného skleněného korálku, pravděpodobně typu T-M 155. Rozměry: průměr cca 17 mm, výška 19 mm, průměr otvoru 2 mm (tab. 12:20).
13. Fragment průsvitného, světle zeleného, melounovitého, žebrovaného skleněného korálku, pravděpodobně typu T-M 155. Rozměry: průměr cca 16 mm, výška 12 mm, průměr otvoru nezjištěno (tab. 12:21).

14. Fragment melounovitého, žebrovaného korálku z čírého průsvitného skla, pravděpodobně typu T-M 155. Rozměry: průměr 19 mm, výška 12 mm, průměr otvoru 4 mm (tab. 12:22).

15. Světle zelený, skleněný, průsvitný, melounovitý, žebrovaný korálek, zdeformovaný žářem, pravděpodobně typu T-M 155. Rozměry: průměr cca 17 mm, výška 14 mm, průměr otvoru cca 4 mm (tab. 12:23).

16. Fragment černého skleněného neprůsvitného korálku s bílým pruhem a bílou vlnkou typu T-M 299a. Rozměry: průměr 12 mm, výška 10 mm, průměr otvoru 2 mm (tab. 12:24).

17. Fragment hliněného korálku se zelenou glazurou typu T-M 489d. Materiál: jemně plavená hlína bez příměsí. Barva keramického těsta uvnitř korálku světle šedá. Rozměry: průměr nezjištěno, výška 25 mm, průměr otvoru nezjištěno (tab. 12:25).

18. Čtyři kusy žářem zdeformovaných tyčinkovitých světle modrých, průsvitných skleněných korálků, šestiúhelníkového nebo kruhového průřezu typu T-M 113/118 nebo T-M 135. Rozměry: jako korálky neměřitelné, váha všech 1 g (tab. 12:26–29).

Skleněné slitky

1. Skleněné slitky z neprůsvitného hnědého skla. Celková váha slitků 3,6 g (tab. 12:30–35).

2. Skleněné slitky z neprůsvitného tmavého skla. Celková váha slitků 7,7 g (tab. 12:54–62).

3. Skleněné slitky z průsvitného skla různých odstínů. Celková váha slitků 51,2 g (tab. 12:36–53).

Spony

1. Bronzová germánská kolínkovitá spona s hráněným lučíkem a polokruhovitou záhlavní destičkou chránící vinutí. Derivát mezi sponami s válcovitou hlavicí a kolínkovitými, typu A 132, Droberjar BGKF A. Spona dochována bez vinutí a jehly. Rozměry: délka 34 mm, max. šířka 11 mm, výška 18 mm (tab. 13:1).

2. Bronzová římskoprovinciální kolínkovitá spona typu A 247, varianty Jobst 13C. Průřez lučíku je oválný. Záhlavní destička polokruhového tvaru je nezdobená. Z vinutí je zachován pouze háček k uchycení osky a háček na uchycení tětiny. Vysoký štíhlý obdélníkový zachycovač má uražené lůžko jehly. Rozměry: délka 35 mm, max. šířka 13 mm, výška 17 mm (tab. 13:2).

3. Bronzová germánská kolínkovitá spona s kruhovým průřezem lučíku typu A 144. Horní část lučíku je zdobená dvěma úzkými plastickými žebry a jedním dolů směřujícím tenkým profilovaným knoflíkem. Zachováno je kompletní vinutí s jedenácti závitů, spodní tětinou a jehlou. Zachycovač je vysoký obdélný s dochovaným lůžkem jehly. Rozměry: délka 33 mm, max. šířka 18 mm, výška 20 mm (tab. 13:3).

4. Bronzová germánská pozdní vendická spona typu A 41, zdobená třemi vodorovnými žlábkami v horní části lučíku a dvěma úzkými plastickými středovými žebry. Zapínací mechanismus spolu s jehlou chybí. Rozměry: délka 30 mm, max. šířka 18 mm, výška 10 mm (tab. 13:4).

5. Železná germánská spona s válcovitou hlavicí náležící k Almgrenově V. skupině, 8. série, typu A 126–128 nebo 130–131 s ostře zakončenými hranami půlkruhové hlavice, širokým vícenásobně hráněným lučíkem a střechovitě utvářenou nožkou lichoběžníkovitého tvaru. Obdélníkový zachycovač je ulomen. Zapínací mechanismus pravděpodobně s horním vinutím, počet závitů kvůli korozi nejistý. Rozměry: délka 37 mm, max. šířka 26 mm, výška 16 mm (tab. 13:5).

6. Železné drátěné vinutí s vnitřní horní tětinou a jehlou, z blíže neurčitelné, železné germánské spony. Rozměry: délka 33 mm, max. šířka 18 mm, výška 14 mm (tab. 13:6).

7. Bronzová římskoprovincionální spona s vidlicovitým lučíkem bez záhlavní destičky varianty Böhme 27d či Jobst 16C. Lučík je tvořen dvěma širokými rameny s plastickou přesekávanou lištou. Hlavice je zakončena zvednutým plastickým knoflíkem nad zapínacím mechanismem, který je dochován, jehla odlomena. Nožka je ve spodní části zdobena plastickým žebrem a konec se zachycovačem je odlomen. Rozměry: délka 40 mm, max. šířka 17 mm, výška 15 mm (tab. 13:7).

8. Bronzová germánská spona s vysokým zachycovačem se spodní tětivou varianty Schulte A VII 2, Form 30a. Dochován lučík s trojúhelníkovitým průřezem a hlavice spony bez zapínacího mechanismu a jehly. Nožka se zachycovačem též schází. Rozměry: délka 27 mm, max. šířka 8 mm, výška 8 mm (tab. 13:8).

9. Bronzová germánská spona s obdélníkovitou nožkou typu A 169. Dochován pouze lučík kosočtvercového průřezu s náběhem na vinutí. Rozměry: délka 36 mm, max. šířka 5 mm, výška 20 mm (tab. 13:9).

Opaskové přezky

1. Dvoudílná bronzová opasková přezka s půlkruhovým rámečkem ve tvaru písmene D a krátkou obdélníkovitou přichytnou destičkou se dvěma nýty umístěnými v rozích typu Madyda-Legutko D 17. Rozměry: délka 51 mm, max. šířka 41 mm, tloušťka 3–5 mm (tab. 13:10).

Hrot kopí

1. Mírně esovitě prohnutý železný hrot kopí kosočtverečného průřezu se zmáčknutou tulejkou původně oválného nebo kulatého průřezu typu Kaczanowski III. Rozměry: délka 220 mm, max. šířka 41 mm, průměr tuleje cca 20 mm, váha 206 g (Tab. 14:3).

Nože

1. Železný nůž trojúhelníkovitého průřezu s oboustranně ostře odsazenou čepelí s odlomenou špičkou a dlouhým trnem obdélníkovitého průřezu pro nasazení rukojeti. Rozměry: délka 98 mm, max. šířka 19 mm, tloušťka 4 mm, váha 15,6 g (tab. 13:11).

2. Fragment železného nože trojúhelníkovitého průřezu s oboustranně ostře odsazenou čepelí a dlouhým trnem kruhového průřezu pro nasazení rukojeti. Rozměry: délka 57 mm, max. šířka 18 mm, tloušťka 8 mm, váha 8,2g (tab. 13:12).

3. Fragment železného nože obdélníkovitého průřezu zesponu plynule odsazenou čepelí a krátkým trnem čokkovitého průřezu pro nasazení rukojeti. Rozměry: délka 59 mm, max. šířka 19 mm, tloušťka 5 mm, váha 11,4 g (tab. 13:13).

4. Železný nůž trojúhelníkovitého průřezu s oboustranně plynule odsazenou čepelí s odlomenou špičkou a dlouhým trnem obdélníkovitého průřezu pro nasazení rukojeti. Rozměry: délka 104 mm, max. šířka 17 mm, tloušťka 4 mm, váha 15,2 g (tab. 13:14).

5. Fragment železného nože trojúhelníkovitého průřezu s oboustranně ostře odsazenou čepelí a dlouhým trnem obdélníkovitého průřezu pro nasazení rukojeti. Rozměry: délka 58 mm, max. šířka 14 mm, tloušťka 3 mm, váha 5,9g (tab. 14:1).

6. Železný nůž trojúhelníkovitého průřezu seshora plynule odsazenou čepelí a dlouhým dvakrát ohnutým trnem obdélníkovitého průřezu pro nasazení rukojeti. Rozměry: délka 121 mm, max. šířka 17 mm, tloušťka 5 mm, váha 27,1 g (tab. 14:2).

Bronzové nádoby

1. Fragment dvojitého bronzového plechu se zachovaným železným nýtem ze stěny blíže neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 50 × 39 × 2 mm (tab. 15:1).

2. Fragment odsazeného rovného okraje neurčitelné bronzové nádoby zdobený vodorovnou drážkou u ústí. Rozměry: 23 × 14 × 2 mm (tab. 15:2).

3. Fragment kyjovitého okraje neurčitelné bronzové nádoby zdobený vodorovným plastickým žebírkem a jemnými šikmými záseky pod ní. Rozměry: 21 × 8 × 1–5 mm (tab. 15:3).

4. Fragment rovného okraje neurčitelné bronzové nádoby zdobený jemnými vodorovnými drážkami u ústí vně i uvnitř. Rozměry: 32 × 10 × 1 mm (tab. 15:4).

5. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $30 \times 25 \times 1,5$ mm (tab. 15:5).
6. Fragment bronzového plechu z okraje nebo dna neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $16 \times 6 \times 3-6$ mm (tab. 15:6).
7. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $23 \times 26 \times 1$ mm (tab. 15:7).
8. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $23 \times 24 \times 2$ mm (tab. 15:8).
9. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $103 \times 73 \times 1$ mm (tab. 15:9).
10. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $36 \times 22 \times 2$ mm (tab. 15:10).
11. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $13 \times 26 \times 1$ mm (tab. 15:11).
12. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $17 \times 18 \times 1$ mm (tab. 15:12).
13. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $27 \times 24 \times 2$ mm (tab. 15:13).
14. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $35 \times 17 \times 1$ mm (tab. 15:14).
15. Fragment dvojitého bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $16 \times 18 \times 0,5$ mm (tab. 15:15).

16. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 150 × 75 × 1,5 mm (tab. 15:16).
17. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 17 × 22 × 0,5 mm (tab. 15:17).
18. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 25 × 32 × 0,5 mm (tab. 15:18).
19. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 34 × 20 × 2 mm (tab. 15:19).
20. Fragment dvojitého bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 15 × 15 × 2 mm (tab. 15:20).
21. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 27 × 26 × 2 mm (tab. 15:21).
22. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 23 × 38 × 1 mm (tab. 15:22).
23. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 74 × 124 × 1 mm (tab. 15:23).
24. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 39 × 39 × 2 mm (tab. 16:1).
25. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 25 × 38 × 1 mm (tab. 16:2).
26. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: 51 × 44 × 0,5 mm (tab. 16:3).

27. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $29 \times 39 \times 0,5$ mm (tab. 16:4).
28. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $24 \times 36 \times 0,5$ mm (tab. 16:5).
29. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $41 \times 32 \times 0,5$ mm (tab. 16:6).
30. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $65 \times 44 \times 0,5$ mm (tab. 16:7).
31. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $45 \times 38 \times 0,5$ mm (tab. 16:8).
32. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $27 \times 35 \times 0,5$ mm (tab. 16:9).
33. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $26 \times 36 \times 2$ mm (tab. 16:10).
34. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $19 \times 39 \times 1$ mm (tab. 16:11).
35. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Plech zdobený dvěma rýhami. Rozměry: $19 \times 23 \times 1$ mm (tab. 16:12).
36. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby. Plech zdobený dvěma plastickými žebírky. Rozměry: $15 \times 15 \times 1$ mm (tab. 16:13).
37. Fragment bronz z neurčitelné bronzové nádoby. Rozměry: $17 \times 26 \times 6$ mm (tab. 16:14).

38. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby zdobený dvěma vodorovnými rýhami. Rozměry: $15 \times 22 \times 2-3$ mm (tab. 16:15).

39. Fragment bronzového plechu ze stěny neurčitelné bronzové nádoby zdobený vně třemi vodorovnými žlábkami a vypichovanými ornamenty uvnitř. Rozměry: $18 \times 20 \times 2$ mm (tab. 16:16).

40. Fragment litého bronzového držadla kruhového průřezu zdobený jemnými příčnými drážkami, pocházející z některého ze žlábkovaných věder E 44–49. Rozměry: 46×8 mm, poloměr 200 mm (tab. 17:1).

41. Fragment ven vytaženého okraje neurčitelné bronzové nádoby zdobený vodorovnou drážkou. Rozměry: $33 \times 08 \times 1-4,5$ mm (tab. 17:2).

Bronzové slitky

1. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 20×13 mm (tab. 17:3).

2. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 13×25 mm (tab. 17:4).

3. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 24×15 mm (tab. 17:5).

4. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 12×11 mm (tab. 17:6).

5. Bronzový amorfní slitek s třemi jemnými rýhami. Rozměry: 18×24 mm (tab. 17:7).

6. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 31×18 mm (tab. 17:8).

7. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 30×17 mm (tab. 17:9).

8. Bronzový amorfní slitek trojúhelníkovitého průřezu. Rozměry: 33×12 mm (tab. 17:10).

9. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 20 × 15 mm (tab. 17:11).
10. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 18 × 16 mm (tab. 17:12).
11. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 14 × 18 mm (tab. 17:13).
12. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 31 × 17 mm (tab. 17:14).
13. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 20 × 18 mm (tab. 17:15).
14. Stříbrný amorfní slitek tyčinkovitého tvaru. Rozměry: 15 × 6 mm (tab. 17:16).
15. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 19 × 13 mm (tab. 17:17).
16. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 11 × 11 mm (tab. 17:18).
17. Bronzový amorfní slitek trojúhelníkovitého průřezu. Rozměry: 34 × 14 mm (tab. 17:19).
18. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 18 × 10 mm (tab. 17:20).
19. Bronzový amorfní slitek (deformovaná spona?). Rozměry: 30 × 14 mm (tab. 17:21).
20. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 14 × 10 mm (tab. 17:22).
21. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 16 × 23 mm (tab. 17:23).
22. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 19 × 13 mm (tab. 17:24).
23. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 12 × 9 mm (tab. 17:25).
24. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 21 × 25 mm (tab. 17:26).

25. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 15 × 22 mm (tab. 17:27).

26. Bronzový amorfní slitek. Rozměry: 47 × 45 mm (tab. 17:28).

Neurčitelné bronzové artefakty

1. Bronzový drátek (jehla spony?). Rozměry průměr 1–2 mm, délka 16 mm (tab. 17:29).

2. Bronzový fragment. Rozměry: 12 × 9 × 7 mm. (tab. 17:30).

3. Ohnutý bronzový masivní plech. Rozměry: 43 × 11 × 1–3 mm (tab. 17:31).

4. Mírně prohnutý bronzový kroužek čočkovitého průřezu. Rozměry: průměr 22 mm, průměr otvoru 14 mm (tab. 17:32).

5. Fragment snad bronzového závěsku. Rozměry: 37 × 3–10 × 3 mm, průměr otvoru 6 mm (tab. 17:33).

6. Bronzová puklička s pupkem s vyraženým křížem. Rozměry: vnější průměr 16 mm, průměr pupku 7,5 mm, tloušťka 1–4 mm (tab. 17:34).

7. Bronzovo-železný artefakt. Rozměry: 26 × 22 × 18 mm (tab. 17:35).

8. Bronzový plochý fragment. Rozměry: 31 × 15 × 4 mm (tab. 17:36).

9. Bronzový plochý fragment zdobený rytými trojúhelníčky s náběhem do ohnuté špičky. Rozměry: 26 × 6 × 2 mm (tab. 17:37).

10. Bronzový ohnutý plochý fragment s dvěma bronzovými nýtky a jedním otvorem pro nýt. Rozměry: 27 × 6,5 × 1 mm (tab. 17:38).

11. Fragment bronzového kroužku kruhového průřezu. Rozměry: 32 × 23 mm, max. průměr 3 mm (tab. 17:39).

Kostěná a parohová industrie

Hřebeny

1. Fragment parohového hřebenu. Tloušťka materiálu a stupeň opracování naznačuje, že se jednalo o hřeben, který byl vyroben z více obvodových destiček. Vzhledem ke složení souboru a datace ostatních předmětů z pohřebiště se zřejmě jedná o třívrstvou variantu Thomas I. Fragment hřebene je zdoben kruhem se středovým bodem. Rozměry: $10 \times 8 \times 2$ mm (tab. 13:17).

2. Fragment parohového hřebenu kdy tloušťka a částečně dochovaný kruhový otvor, zřejmě pro nýt naznačuje, že i přesto, že nelze jednoznačně určit typ hřebenu, ze kterého pochází, je zřejmé že se jednalo o hřeben, který byl vyroben z více obvodových destiček a řadit se bude tedy k třívrstvým exemplářům, kdy v úvahu připadají všechny třívrstvé varianty. Thomas I–III. Ve spodní části fragmentu stopy po prořezávání zubů. Rozměry: $10 \times 19 \times 2$ mm, průměr otvoru pro nýt 4 mm (tab. 13:19).

3. Fragment parohového hřebenu kdy tloušťka materiálu, stupeň opracování a stopy po korozi železa naznačuje, že i přesto, že nelze jednoznačně určit typ hřebenu, ze kterého pochází, je zřejmé že se jednalo o hřeben, který byl vyroben z více obvodových destiček a řadit se bude tedy k třívrstvým exemplářům, kdy v úvahu připadají všechny třívrstvé varianty Thomas I–III. Pod rží na vnitřní straně dvě drobné vertikální drážky. Rozměry: $20 \times 9 \times 2$ mm (tab. 13:20).

4. Fragment parohového hřebenu kdy tloušťka materiálu a stupeň opracování naznačuje, že se jednalo o hřeben, který byl vyroben z více obvodových destiček. Vzhledem ke složení souboru a datace ostatních předmětů z pohřebiště se zřejmě jedná o třívrstvou variantu Thomas I. Fragment hřebene je zdoben kruhem se středovým bodem. Rozměry: $31 \times 21 \times 2$ mm (tab. 13:15).

Ostatní kostěná a parohová industrie

1. Hrací kostka, žeton? Knoflík? Rozměry: průměr 13,5 mm, tloušťka 2–4 mm (tab. 13:16).

2. Artefakt tvarově připomínající jednoduchý parohový hřeben s půlkruhovým držadlem zdobený dvěma horizontálními drážkami ve spodní části artefaktu. Tvarově i rozměrově odpovídá typu Thomas A I. Rozměry: délka 33 mm, šířka 20 mm, tloušťka 5–6 mm (tab. 13:18).

10 Seznam pramenů, literatury a elektronických zdrojů

10.1 Prameny a literatura

Almgren, O. 1923: Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzial-römischen und südrussischen Formen. Leipzig.

Augustin, J. 2001: Velká encyklopedie měst a obcí ČR. Praha.

Barkóczi, L. 1988: Pannonische Glasfunde in Ungarn. Budapest.

Beneš, Z. 2017: Doklady výzdoby ozubeným kolečkem (radýlkem) na sídlišti z počátku doby římské v Mlékojedech, okr. Mělník, Zborník Slovenského národného múzea CXI – Archeológia 27, 197–204.

Bláha, J. 1973: Mladořímské žárové pohřebiště u Jarohněvic (okr. Kroměříž). Přehled výzkumů 1972, 50–51).

Bónis, É. B. 1991: Glasierte keramik der spätrömerzeit aus Tokod, ActaArchHung 43, 87–150.

Böhme, A. 1972: Die Fibeln der Kastele Saalburg und Zugmantel, Saalburg Jahrbuch XXIX, 5–112.

Cramp, L. J. E. – Evershed, R. P. – Eckardt, H. 2011: What was a mortarium used for? Organic residues and cultural change in Iron Age and Roman Britain. Antiquity 85, 1339–1352.

Červinka, I. L. 1900: Archeologicky výzkum na Prostějovsku, Věstník musejní a průmyslové jednoty v Prostějově za rok 1899, 10–83.

Červinka, I. L. 1902: Morava za pravěku. Vlastivěda Moravská I, 2. Brno.

- Demek, J. – Mackovčín, P. 2006: Zeměpisný lexikon ČR, Hory a nížiny. Brno.
- Dokládál M. 1999. Morfologie spálených kostí. Význam pro identifikaci osob. Sborník prací Lékařské fakulty v Brně 113 (Acta Facultatis Medicae Universitatis Brunensis Masarykianae 113 - Opuscula Anthropologica), Brno. 185 s.
- Droberjar, E. 1993: Germánský sídlištní objekt s římskou emailovanou sponou typu EXNER I 39 z Horních Věstonic, Přehled výzkumů 1990, 39-54.
- Droberjar, E. 1994: Der Niederschlag der Markomannenkriege auf den kaiserzeitlichen Siedlungen in Südmähren und die Frage der Übergangsstufe B2/C1. In: H. Friesinger – J. Tejral – A. Stuppner (eds.): Markomannenkriege: Ursachen und Wirkungen. Brno, 179-201.
- Droberjar, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Fontes Archaeologici Pragenses – Volumen 21. Pragae.
- Droberjar, E. 2002: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- Droberjar, E. 2012: Nová varianta spony typu Almgren 132 z Jevíčka. K přechodným formám Almgrenovy V. skupiny ve stupni B2/C1. In: G. Březinová – V. Varsík (eds.): Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu. Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes – Tomus XIV. Nitra, 235–245.
- Droberjar, E. 2014a: Spony z doby římské, Studijní materiály, Olomouc.
- Droberjar, E. 2014b: Stříbro na žárovém pohřebišti doby římské v Jevíčku. In: B. Komoróczy (ed.): Sociální diferenciace barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011). Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 44. Brno, 133–148.
- Droberjar, E. 2019a: Doba římská v Čechách a na Moravě, Skripta. Hradec Králové.

Droberjar, E. 2019b: Wpływy kultury przeworskiej w Czechach i na Morawach od okresu późnolateńskiego po wczesną fazę okresu wędrówek ludów. In: K. Kot-Legieć – A. Michałowski – M. Olędzki – M. Piotrowska (red.): *Kultura przeworska Procesy przemian i kontakty zewnętrzne* 2019. Łódź, 251–290.

Droberjar, E. 2021: Třebusice 1921–2021. Sto let od zahájení výzkumů na pohřebišti z doby římské, *Archeologie ve středních Čechách* 25, 145–157.

Droberjar, E. – Jarůšková Z. 2017: *Barbaři v pohybu: Jevíčko a Malá Haná v době římské: katalog výstavy 7.12.2017–31.3.2018*, Muzeum regionu Boskovicka. Boskovice: Muzeum regionu Boskovicka.

Droberjar, E. – Kazdová, E. 1993: Das Brandgräberfeld aus der römischen Kaiserzeit von Šitbořice in Mähren, *Acta Musei Moraviae – Scientiae sociales* LXXVIII, 97–149.

Droberjar, E. – Knápek, R. 2017: K labskogermánské radélkované keramice, *Zborník Slovenského národného múzea CXI – Archeológia* 27, 205–212.

Droberjar, E. – Knápek, R. – Jarůšková Z. 2019: The importance of finds from the Migration Period in Malá Haná (Moravia), *Přehled výzkumů* 60/1, 109–141.

Droberjar, E. – Komoróczy, B. (eds): 2017: *Římské a germánské spony ve střední Evropě (Archeologie barbarů 2012)*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 53. Brno.

Droberjar, E. - Vích, D. 2011: *Nové žárové pohřebiště z doby římské v Jevíčku-Předměstí, okr. Svitavy*. In: E. Droberjar (ed.): *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germanů mezi Labem a Dunajem*. *Studia Archaeologica Suebica* 1. Olomouc, 23–38.

Eggers, H. J. 1951: *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg.

Eggers, H. J. 1955: *Zur absoluten Chronologie der römischen Kaiserzeit im Freien Germanien*. *Jahrbuch des römisch-germanischen Zentralmuseums* II, 196–244.

Elschek, K. 2013: Zohor – Ein neues Fürstengrab der „Lübsow-Gruppe“ und Brandgräber mit Edelmetallbeigaben aus Zohor (Westslowakei). In: M. Hardt – O. Heinrich-Tamáska (Hrsg.): *Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donaauraum. Forschungen zu Spätantike und Mittelalter – Band 2.* Weinstadt, 91–123.

Elschek, K. 2014: Zohor v dobe rímskej. Nový germánsky kniežací hrob a žiarové pohrebiská na Záhorí. In: B. Komoróczy (ed.): *Sociální diferenciace barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011).* Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 44. Brno, 113–131.

Florkowski A. 1972. *Badania antropologiczne ciałopalnych szczątków ludzkich cmentarzyska grobów skrzynkowych w Koziej Górze w powiecie Wyrzyskim. Przegląd antropologiczny (38): 209-217.*

Fojtík, A. – Popelka, M. – Zeman, T. 2021: Germanische Reiter aus Roštění. Sporen aus einem neuentdeckten brandgräberfeld im vorfeld der Mährischen pforte (Archeologie barbarů 2016 a 2018). *Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 70, Brno, 253–270.*

Gottwald, A. 1927: Žárové hroby z doby cis. Římského od Kostelce na Hané, *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané IV, 3–32.*

Gottwald, A. 1931: Nové žárové hroby z doby cis. Římského od Kostelce na Hané, *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané VIII, 3–46.*

Gottwald, A. 1932: Archeologický výzkum na Prostějovsku v roku 1931, *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané IX, 5–46.*

Gupte, O. 2004: *Knieförmig gebogene Fibeln der römischen Kaiserzeit. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie – Band 110.* Bonn.

Halama, J. 2007: Nálezy Terry Sigillaty v Čechách. In: E. Droberjar – O. Chvojka (edd.): *Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 3.* České Budějovice, 195–240.

Halama, J. 2017: Terra sigillata. In: Zeman, T.: Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce. Olomouc, 16–29.

Halama, J. 2018: Terra sigillata z Čech v kontextu evropského barbarika. Praha.

Hrnčiarik, E. 2009: Römische Glasgefäße aus der Slowakei, Študijné zvesti 45, 151–174.

Chochol J. 1958. Dosavadní výsledky anthropologického rozboru lužických žárových pohřbů z českých zemí. Památky archeologické (49): 559–582.

Chochol J. 1961. Antropologický rozbor lidských žárových pozůstatků z lužických pohřebišť v Ústí nad Labem – Střekově II a v Žirovicích, okr. Cheb. In: Plesl E. Lužická kultura v severozápadních Čechách. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 195–232.

Chybová, H. 1985: Rettungsgrabung jungburgwallzeitlichen Gräberfeldes in Zborovice (okr. Kroměříž), Přehled výzkumů 1983, 55–58.

Chybová, H. 1998: Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska: průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska. Kroměříž.

Chytrá, H. 2005: Přesleny jako součást výbavy hrobů doby římské v Čechách, na Moravě a jihozápadním Slovensku, rukopis bakalářské práce uložené v Ústavu archeologie a muzeologie, Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Chytrá, H. 2011: Přesleny jako součást výbavy hrobů doby římské v Čechách, na Moravě a na jihozápadním Slovensku. In: E. Droberjar (ed.): Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Studia Archaeologica Suebica 1. Olomouc, 389–394.

Iván, R. – Kováčsová, L. – Rajtár, J. 2019: Das germanische Brandgräberfeld in Sekule und seine Bindungen zur Przeworsk-Kultur. In: K. Kot-Legiec – A. Michałowski –

M. Olędzki – M. Piotrowska (red.): *Kultura przeworska Procesy przemian i kontakty zewnętrzne* 2019. Łódź, 291–326.

Jílek, J. 2008: *Božice (okr. Znojmo), Přehled výzkumů* 49, 337–340.

Jílek, J. 2012: *Bronzové nádoby z doby římské na Moravě a naddunajské části Dolního Rakouska*. Pardubice.

Jílek, J. – Kuča, M. – Sojková, T. 2011: *Pohřebiště z doby římské ve Velaticích*, *Slovenská archeológia* LIX/2, 235–309.

Jílek, J. – Fojtík, P. – Popelka, M. – Kala, J. 2020: *Žárový hrob z doby římské z Pustiměře, okr. Vyškov. Příspěvek k poznání pohřebních výbav ženských hrobů z konce 2. století*, *Študijné zvesti* 67/2, 259–283.

Jobst, W. 1975: *Die römischen Fibeln aus Lauriacum. Forschungen in Lauriacum – Band 10*. Linz.

Kaczanowski, P. 1995: *Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego*. Kraków.

Kalábek, M. 2005: *Germánské hroby na sídlišti v Olomouci-Neředíně*. In: M. Bém – J. Peška (eds): *Ročenka 2004. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace Olomouc*, 206–215.

Kalábek, M. – Šrámek, F. 2006: *Germánské hrnčířské pece v Olomouci-Neředíně a Olomouci-Slavoníně*. In: M. Bém – J. Peška (eds): *Ročenka 2005. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace. Olomouc*, 206–243.

Karasová, Z. 1998: *Die römischen Bronzegefäße in Böhmen. Fontes Archaeologici Pragenses – Volumen 22*. Pragae.

Klanicová, S. 2007: Nové poznatky o importu terry sigillaty na Moravě. In: E. Droberjar – O. Chvojka (edd.): Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 3. České Budějovice, 175–194.

Knápek, R. – Šedo, O. 2019: Depozita identifikovaná v římských příkopech na lokalitě Mušov-Nuerissen a jejich příklady zaznamenané ve vybraných areálech s doklady pobytu římských vojsk, *Přehled výzkumů* 60/1, 77–108.

Kolník, T. 1956: Popolnicové pohrebisko z mladšej doby rímskej a počiatku doby sťahovania národov v Očkove pri Piešťanoch, *Slovenská archeológia* IV/2, 233–289.

Kolník, T. 1961: Pohrebisko v Bešeňove, *Slovenská archeológia* IX/1–2, 219–300.

Kolník, T. 1965: K typológii a chronológii niektorých spón z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku, *Slovenská archeológia* XIII/1, 183–236.

Kolník, T. 1971: Prehľad a stav bádania o dobe rímskej a sťahovaní národov, *Slovenská archeológia* XIX/2, 499–558.

Kolník 1975 – T. Kolník: Žiarové pohrebisko z neskorej doby rímskej a zo začiatku sťahovania národov v Čiernom Brode, *Slovenská archeológia* XXIII/2, 341–378.

Kolník, T. 1980: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Teil I. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Fontes – Tomus XIV*. Bratislava.

Komoróczy, B. – Vlach, M. 2019: Příběhy civilizace a barbarství. Brno.

Konečný, T. 2019: Germánské sídliště s výrobními aktivitami v Držovicích. Nепublikovaný rukopis bakalářské diplomové práce uložený na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Kos, P. 2004: Modřice (okr. Brno-venkov), *Přehled výzkumů* 45, 184–185.

Kováčsová, L. – Rajtár, J. 2017: Urny zdobené ozubeným kolieskom z vybraných hrobov pohrebísk v Kostolnej při Dunaji a Sekuliach, Zborník Slovenského národného múzea CXI – Archeológia 27, 223–233.

Kraskovská, Ľ. 1974: Gerulata-Rusovce. Rímske pohrebisko I, Bratislava.

Krekovič, E. 1981: Rímska importovaná keramika na Slovensku, Slovenská archeológia XXIX/2, 341–376.

Krekovič, E. 2016: Mortaria in graves, *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta* 44, 513–518.

Kytlica, J. 1946: Veselí nad Mor. /s. o. Uh. Ostroh, p. o. Uh. Hradiště/. Nálezová zpráva č. 773/46, uloženo v archivu ArÚ AV ČR, Brno, v. v. i.

Kytlica, J. 1960: Veselí nad Moravou /okr. Veselí n. Mor./ Kultura římská. Nálezová zpráva č. 1278/60, uloženo v archivu ArÚ AV ČR, Brno, v. v. i.

Madyda-Legutko, R. 1986: Die Gürtelschnallen der Römischen Kaiserzeit der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. *British Archaeological Reports–International Series* 360. Oxford.

Machajewski, H. 1998: Die Fibeln der Gruppe V, Serie 8, im östlichen Teil Mitteleuropas. In: J. Kunow (Red.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg. *Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg* 5. Wünsdorf, 187–196.

Marešová, K. 1966: Žárové hroby z doby římské z Hrubčic (okr. Prostějov), *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* E 11, 43–50.

Meduna, J. 1968: Příspěvek k problematice pozdní doby laténské na Moravě, *Archeologické rozhledy* XX, 56–69.

Michna, P. 1967: Přehled archeologických výzkumů na Moravě za rok 1966, *Vlastivědný věstník moravský* XIX, 289–297.

Mikulková, B. 2006: Kostrový hrob ze starší doby římské ve Vyškově, *Pravěk NŘ*, 483–492.

Motyková, K. 1981: Das Brandgräberfeld der römischen Kaiserzeit von Stehelčev. *Památky archeologické* 72/2, 340–415.

Novák, M. 2011: K otázce reparací pravěké keramiky. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity M* 16, 91–100.

Ottományi, K. 1997–1998: Late Roman pottery in the Dunabogdány camp, *Antaeus* 24, 333–373.

Paulus, M. – Kalábek, M. – Hložek, M. – Kala, J. – Hošek, J. 2007: Germánský hrob H7 z Hulína-Pravčic. In: M. Bém – J. Peška (eds): *Ročenka 2006. Archeologické centrum Olomouc*, 152–166.

Pavelčík, J. 1972: Nález měděného vědra u Nivnice (okr. Uherské Hradiště), *Přehled výzkumů*, 1971, 81.

Pernička, R. M. 1965: Moravská pohřebiště doby římské (K problematice pohřebišť doby římské). *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E* 10, 155–174.

Pernička, R. M. 1967a: K problematice středoevropského vývoje hřebenů v době laténské a římské se zvláštním zřetelem k moravským nálezům, *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E* 12, 63–79.

Pernička, R. M. 1967b: Některé pozapomenuté moravské nálezy vztahující se k době římské, *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E* 12, 224–228.

Pernička, R. M. 1985: Keramika jiřikovického typu zdobená vodorovným žlábkováním. In: *Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity E* 30.

Peškař, I. 1962: Poznámka k nálezům hrobů z doby římské ve Švábenicích u Vyškova, *Přehled výzkumů* 1961, 78–79.

Peškař, I. 1972a: Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha.

Peškař, I. 1972b: K nálezům žárových hrobů z doby římské v hodonínském okrese, Časopis Moravského muzea – vědy společenské LVII, 105–114.

Peškař, I. 1975: Pohřebiště z mladší doby římské u Určic (okr. Prostějov), Archeologické rozhledy XXVII, 488–503.

Peškař, I. 1988: Hrnčířské pece z doby římské na Moravě. Památky archeologické 79, 106–169.

Peškař, I. – Ludíkovský, K. 1978: Žárové pohřebiště z doby římské ve Velkých Hostěrádkách (o. Břeclav). Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně VI/1. Praha.

Podborský, V. 2008: Dějiny pravěku a rané doby dějinné. Brno.

Rumianová, A. – Šedo, O. 1993: Sídlištní objekt z doby římské s pohozenou lidskou kostrou a nálezy kultury s lineární keramikou v Herolticích (obec Hoštice - Heroltice, okr. Vyškov, Přehled výzkumů 1990, 131–132.

Říhovský, J. 1951: Hroby z římského období u Mikulova, Archeologické rozhledy III, 37–40, 47–49.

Salač, V. 2008: Doba římská – dějiny bádání. In: V. Salač (ed.): Archeologie pravěkých Čech 8. Praha 12–16.

Schenk, Z. – Sedláčková, M. 2012: Zborovice (okr. Kroměříž). „Kóta 381,0“. Mladý paleolit. Ojedinelé nálezy. Povrchový průzkum., Přehled výzkumů 53/1, 117–118.

Schulte, L. 2011: Die Fibeln mit hohem Nadelhalter (Almgren Gruppe VII). Göttinger Schriften zur Vor- und Frühgeschichte – Band 32. Neumünster.

Schuster, J. 2006: O póżnych zapinkach kapturkowych (A II 41), *Wiadomości Archeologiczne* LVIII, 101–120.

Szabová, A, 2018: Nože a nožnice na juhozápadnom Slovensku v dobe rímskej, *Musaica archaeologica* 1/2018, 65–80.

Šedo, O. 2000: Doba římská a doba stěhování národů. In: Čížmář, M. – Geislerová, K. – Unger, J. (eds.): *Výzkumy – Ausgrabungen 1993–1998*, 51–58. ÚAPP Brno.

Šmíd, M. 1999: Bílovice-Lutonín (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 40, 231, 267.

Tejral, J. 1961: Žárové hroby starší doby římské ze Žarošic, *Pravěk východní Moravy* II, 110–120.

Tejral, J. 1970: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů, *Študijné zvesti* 18, 107–192.

Tejral, J. 1971a: Příspěvek k datování moravských hrobových nálezů ze sklonku starší doby římské a počátku mladší doby římské, *Slovenská archeológia* XIX/1, 27–93.

Tejral, J. 1971b: Dva nové objekty na sídlišti z doby římské v Ladné (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 1969, 19–20, 63–64).

Tejral, J. 1975: Die Probleme der späten römischen Kaiserzeit in Mähren. *Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně* 3/2. Praha.

Tejral, J. 1982: *Morava na sklonku antiky*. Praha.

Tejral, J. 1983: Mähren und die Markomannenkriege, *Slovenská archeológia* XXXI/1 85–120.

Tejral, J. 1985a: Naše země a římské Podunají na počátku doby stěhování národů. *Památky archeologické* LXXVI/2, 308–397.

Tejral, J. 1985b: Spätromische und völkerwanderungszeitliche Drehscheibenkeramik in Mähren, *Archaeologia Austriaca* 69, 105–145.

Tejral, J. 1993: Na hranicích impéria (doba římská). In: V. Podborský (ed.) a kol.: *Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada. III*, Brno, 424–470.

Tejral, J. 1998: Die Grundprobleme der kaiserzeitlichen Fibelforschung im norddanubischen Raum. In: J. Kunow (ed.): *100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5*. Wünsdorf, 387–398.

Tejral, J. 1999: Archäologisch-kulturelle Entwicklung im norddanubischen Raum am Ende der Spätkaiserzeit und am Anfang der Völkerwanderungszeit. In: J. Tejral – Ch. Pilet – M. Kazanski (Hrsg.): *L'Occident romain et l'Europe centrale à l'époque des Grandes Migrations*. Brno, 205–271.

Tejral, J. 2008: Ke zvláštnostem sídlištního vývoje v době římské na území severně od středního Dunaje. In: E. Droberjar – B. Komoróczy – D. Vachůtová (edd.): *Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie barbarů 2007)*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37. Brno, 67–98.

Tejral, J. 2015: Some remarks on the transitional phase between Early Roman and Late Roman Periods in the region north of the Middle Danube, *Přehled výzkumů* 56/2, 43–101.

Tempelmann-Maczyńska, M. 1985: Die Perlen der Römischen Kaiserzeit und der frühen Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. *Römisch-Germanische Forschungen* 43. Mainz.

Thomas, S. 1960: Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit, *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 8, 54–215.

Trňáčková, Z. 1960: Žárové pohřebiště z pozdní doby římské v Šaraticích, *Památky archeologické* LI/2, 561–609.

Trňáčková, Z. 1961: K datování kostrového hrobu ze Slížan na Moravě, *Památky archeologické* LII/2, 442–449.

Unger, J. 2006: Pohřební ritus 1. až 20. století v Evropě z antropologicko – archeologické perspektivy. In: Malina, J. (ed.): *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie, Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů 25*. Brno, 9–254.

Vaculíková, L. 2012: Skleněné korálky z doby římské na Moravě na základě nových nálezů z Hrubé Vrbky. Nepublikovaný rukopis bakalářské diplomové práce uložený v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Vachůtová-Vichová, D. 2003–2004: Brněnsko v době římské, *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* M 8–9, 111–189.

Vachůtová, D. 2008: Stručný přehled bádání o sídlištích doby římské na Moravě. In: E. Droberjar – B. Komoróczy – D. Vachůtová (edd.): *Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie barbarů 2007)*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37. Brno, 23–35.

Vachůtová, D. 2011: Drehscheibenkeramik aus Jiřkovice und anderen Fundplätzen in Mähren. Der Forschungsstand. In: J. Bemann – M. Hegewisch – M. Meyer – M. Schmauder (Hrsg.): *Drehscheibentöpferei im Barbaricum. Technologietransfer und Professionalisierung eines Handwerks am Rande des Römischen Imperiums, Akten der Internationalen Tagung in Bonn vom 11. bis 14. Juni 2009. Bonner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichtlichen Archäologie – Band 13*. 309–314.

Vachůtová, D. – Vlach, M. 2011: K možnostem identifikace a poznání pohřebišť z doby římské na Moravě. In: E. Droberjar (ed.): *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Studia Archaeologica Suebica I*. Olomouc, 39–63.

Varsik, V. 2009: Rímske sklo z niektorých germánskych sídlisk na západnom Slovensku, Študijné zvesti 45, 133–150.

Varsik, V. 2011: Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídliská z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a okolí. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Fontes – Tomus XVIII*. Nitra.

Venclová, N. 2005: Sklo období pravěku a raného středověku. In: Drahotová, O. (ed.): *Historie sklářské výroby v českých zemích I*. Praha, 27 – 72.

Vích, D. 2010: Nálezy doby římské na středním toku řeky Loučné. In: J. Beljak – G. Březinová – V. Varsik (edd.): *Archeológia barbarov 2009: Hospodárstvo Germánov. Sídliskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek*. Nitra, 713–727.

Vlach, M. 2010: Žárové pohřebiště v Šitbořicích a přilehlý region v době římské. Magisterská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Vlčková, J. 2015: *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha.

Vohryzek, S. 2008: Moravská pohřebiště doby římské (0–400 n. l.). Nepublikovaný rukopis seminární práce uloženy na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Brno.

Vojtěchová, J. 2017: Dějiny bádání o době římské na Moravě po roce 1945. Nepublikovaný rukopis magisterské diplomové práce uloženy na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Vrbíček, R. 2012: Předběžná zpráva o objevu žárového pohřebiště z doby římské, *Archeologie Moravy a Slezska 2012*, 93–97.

Zelnitius, A. 1933: Slovanská pohřebiště ve Starém městě u Uh. Hradiště, *Sborník velehradský IV*, 19–32.

Zelnitius, A. 1934: Archeologický výzkum na Velehradě, Sborník velehradský V, 22–28.

Zeman, J. 1961: Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebiště z Kostelce na Hané. Praha.

Zeman, T. 2001: Germánská kostěná a parohová industrie doby římské ve středoevropském barbariku, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity M 6, 107–147.

Zeman, T. 2017: Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce. Olomouc.

10.2 Elektronické zdroje

10.2.1 Internetové zdroje

ČGS: Česká geologická služba [online]. [cit. 21. 9. 2021]. Dostupné z <https://mapy.geology.cz/geocr50/?center=-587400%2C-1158800%2C102067&level=8>

ČSÚ: Český statistický úřad [online]. [cit. 21. 9. 2021]. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/142756350/1300722103.pdf/53ded62a-5c7c-45ba-b17f-ba60021e5c54?version=1.1>

ČR: Český rozhlas, Zlín. Archeologové odkryli v Uherském Brodě unikátní hrob velmože z římského období. [online]. [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z <https://zlin.rozhlas.cz/archeologove-odkryli-v-uherskem-brode-unikatni-hrob-velmoze-z-rimskeho-obdobi-8074231>.

ČÚZK: Nahlížení do katastru nemovitostí [online]. [cit. 21. 9. 2021]. Dostupné z www.cuzk.cz.

11 Seznam zkratek

AV ČR – Akademie věd České republiky,

ČGS – Česká geologická služba,

ČR – Český rozhlas,

ČSAV – Československá akademie věd,

ČSÚ – Český statistický úřad,

ČÚZK – Český úřad zeměměřický a katastrální

J – jih

JV – jihovýchod

JZ – jihozápad

KHI, FF UPOL – Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v
Olomouci

Pravěk NŘ – Pravěk Nová řada

S – sever

SV – severovýchod

SZ – severozápad

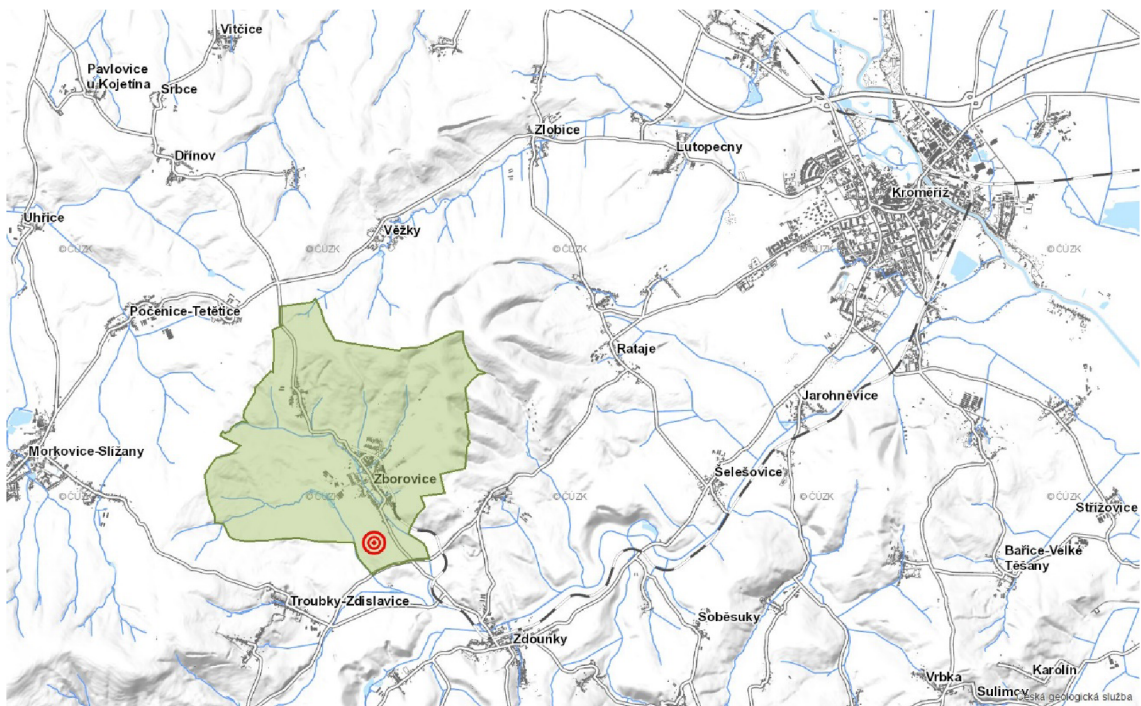
TS – terra sigillata

ÚAPP – Ústav archeologické a památkové péče

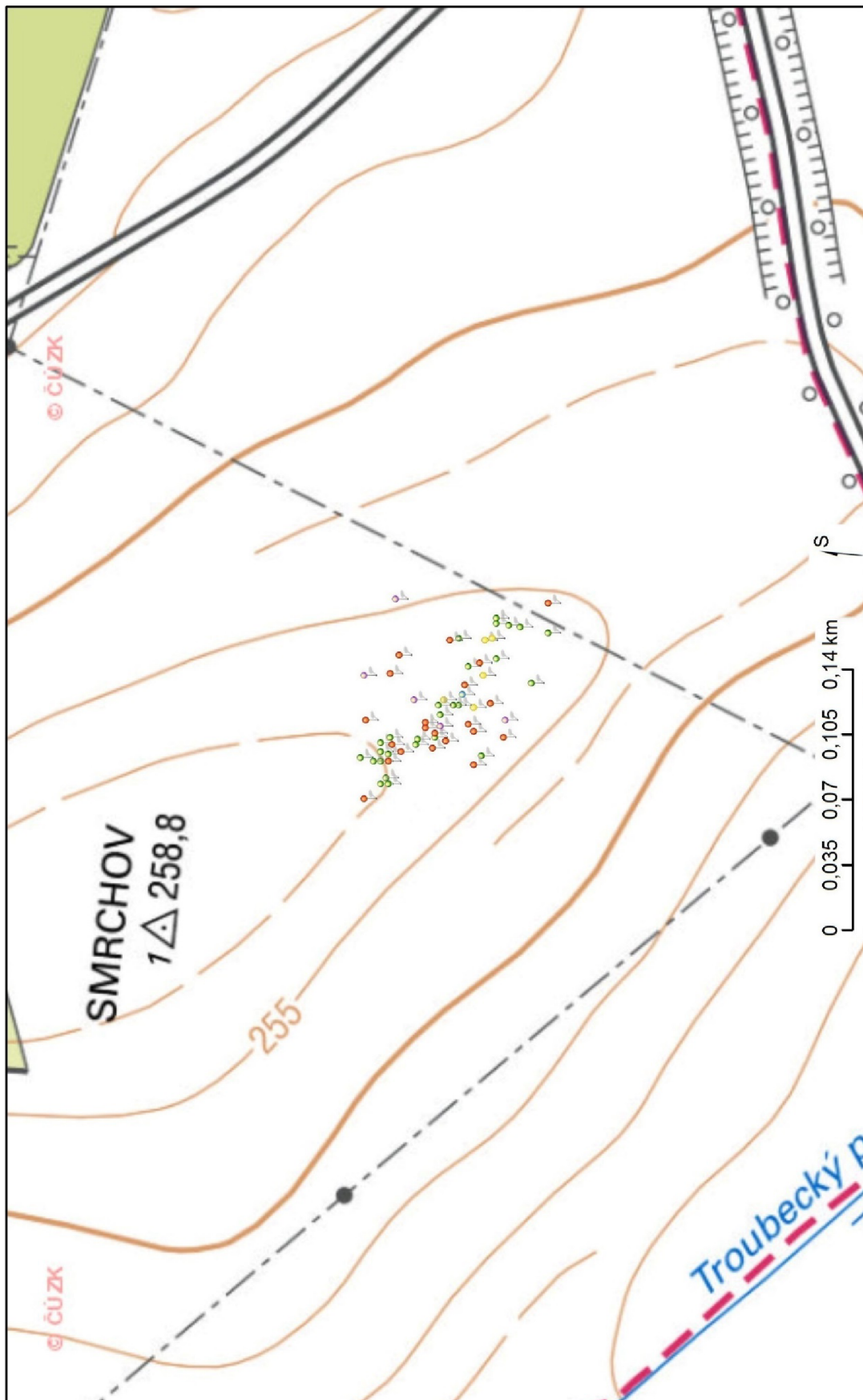
12 Obrazové přílohy

Mapa 1: Poloha zkoumaného pohřebiště v rámci České republiky.

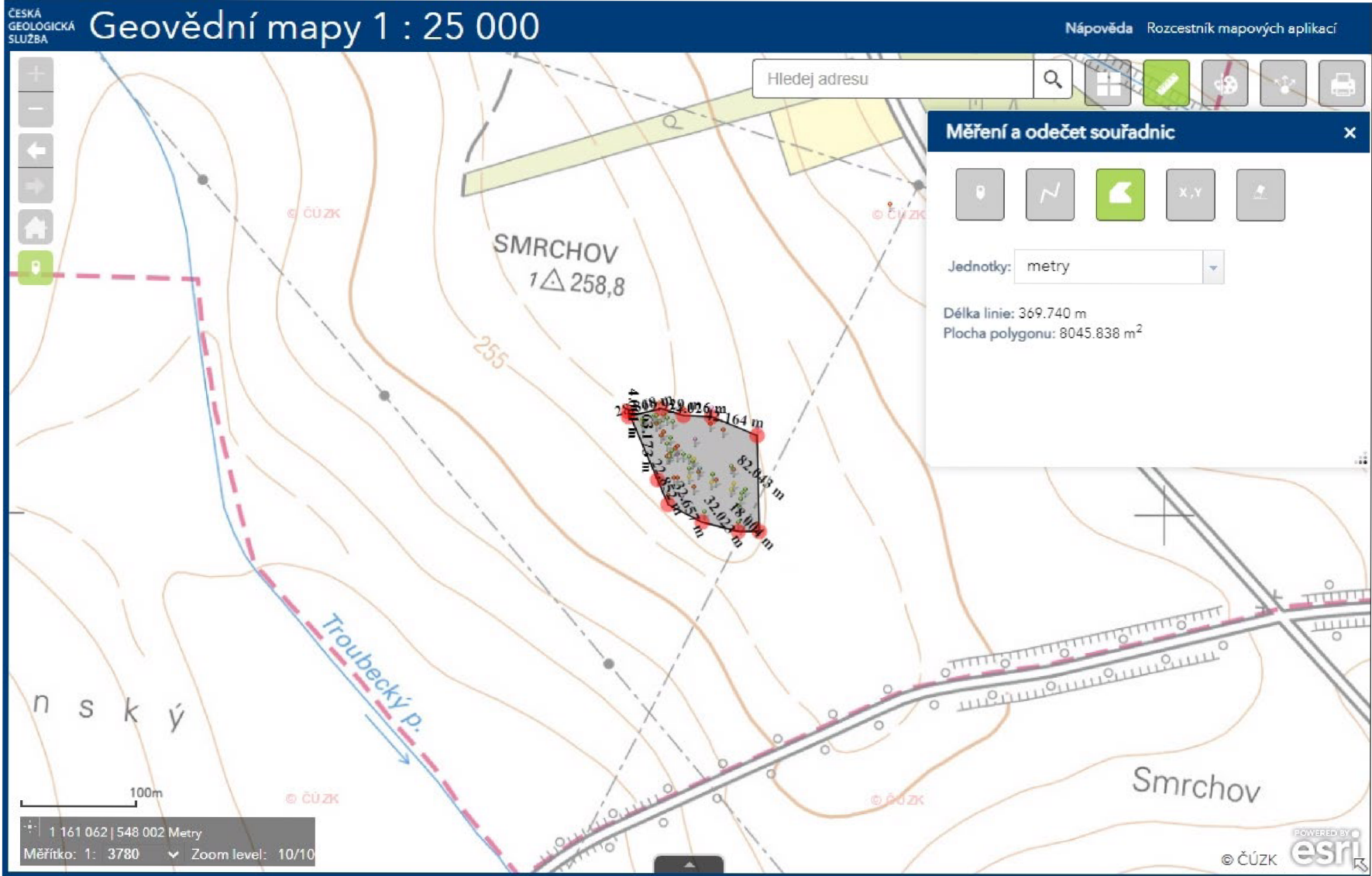
Mapa 2: Poloha zkoumaného pohřebiště v rámci katastru obce Zborovice.

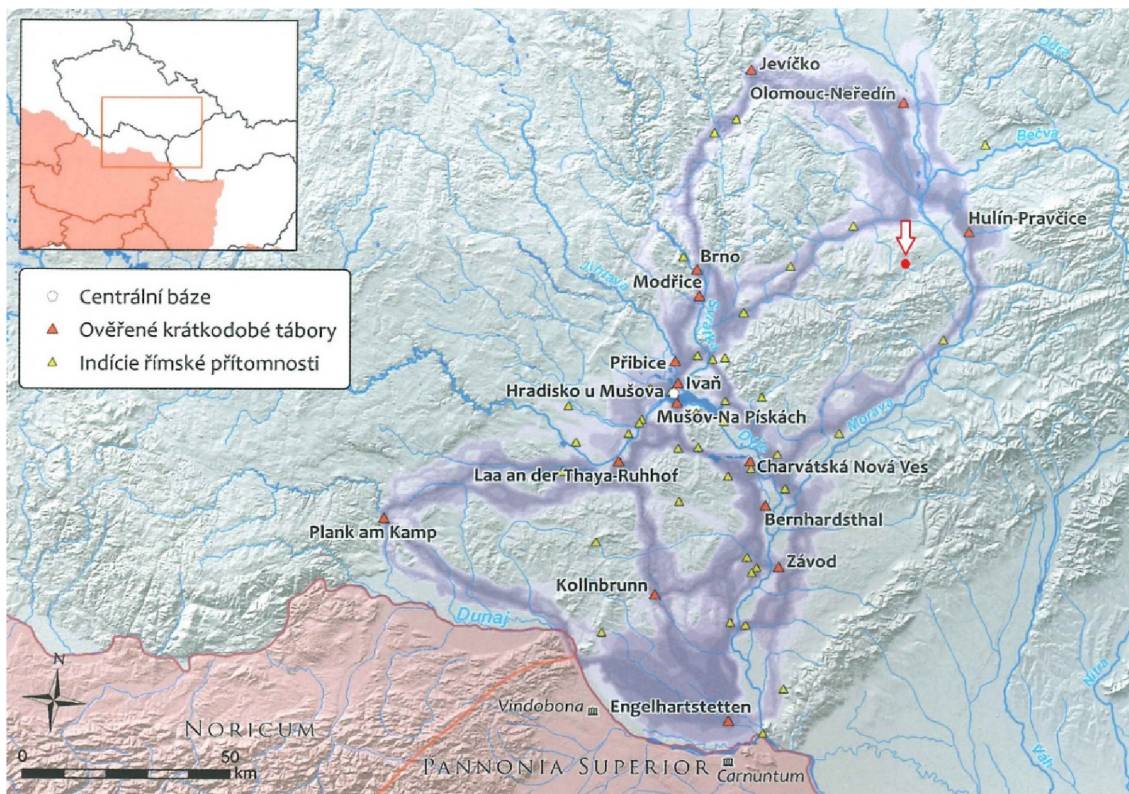

Mapa 3: Artefakty zaměřené pomocí GPS souřadnic. Žlutá barva spony, modrá barva přezka, zelená barva bronzové plechy, červená barva bronzové slitky, fialová barva neurčitelné kovové artefakty.

Mapa 4: Přibližná rozloha pohřebiště zaměřená pomocí krajních GPS souřadnic.

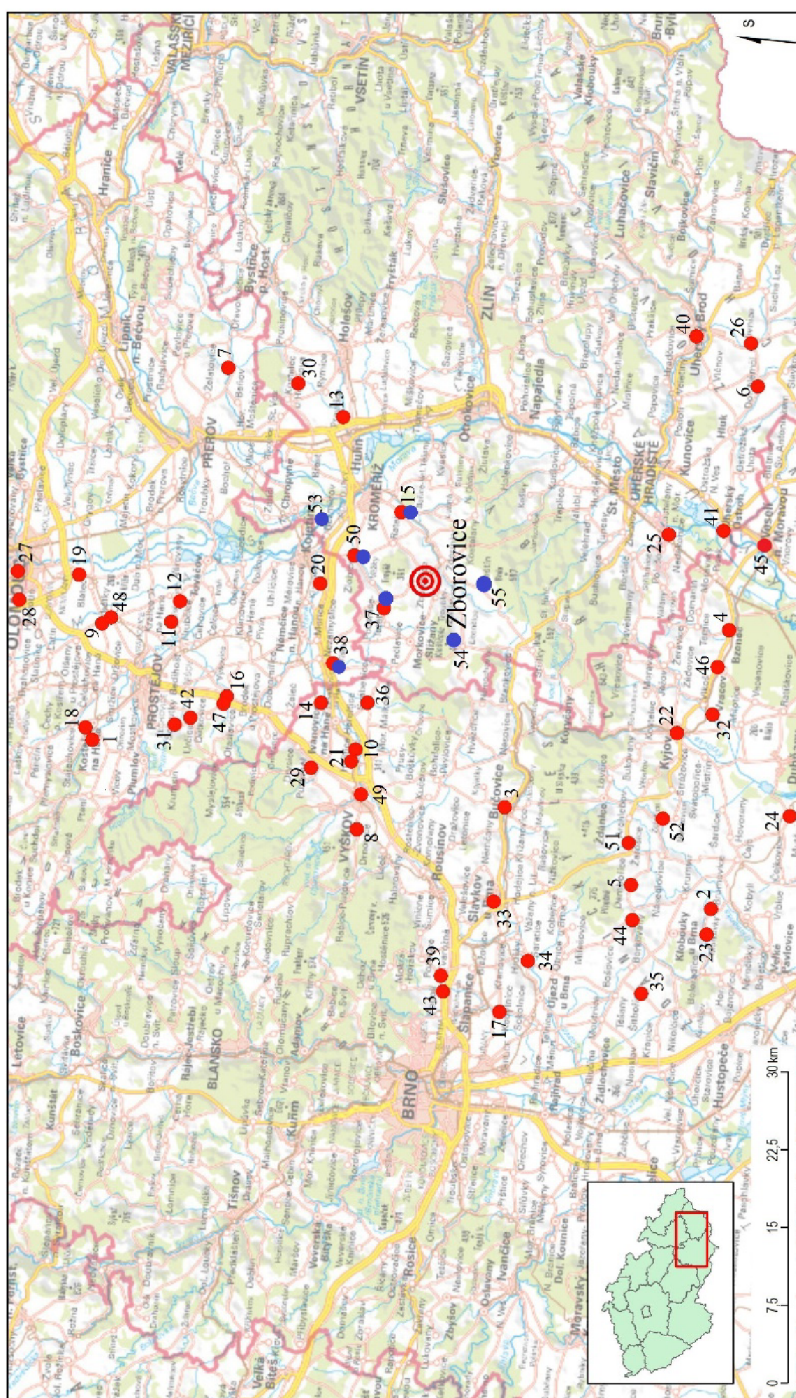

Mapa 5: Počítačová modelace komunikačních koridorů, kterými pravděpodobně procházela římská vojska naším územím s vyznačením polohy zkoumané lokality (podle Komoróczy – Vlach 2019, mapa na s. 261; upraveno K. Pecháček 2022).

Mapa 6: Hlavní komunikační trasy v pravěku a raném středověku s vyznačením zkoumané lokality (podle Chybová 1998, mapa na s. 7; upraveno K. Pecháček 2022).

Mapa 7: Doposud známé hrobové celky, pohřebiště a sídliště doby římské v okolí zkoumané lokality, pohřebiště označena červenou barvou, sídliště modrou barvou. 1 Bílovice-Lutotín, 2 Brumovice, 3 Bučovice, 4 Bzenec, 5 Dambořice, 6 Dolní Němčí, 7 Domaželice, 8 Drnovice, 9 Dubany, 10 Heroltice, 11 Hrubčice „Košíky“, 12 Hrubčice „Díly“, 13 Hulín-Pravčice, 14 Chvalkovice na Hané, 15 Jarohněvice, 16 Kelčice, 17 Kobylnice, 18 Kostelec na Hané, 19 Kožušany-Tážaly, 20 Křenovice, 21 Křižanovice, 22 Kyjov, 23 Morkůvky, 24 Mutěnice, 25 Nedakonice, 26 Nivnice, 27 Olomouc, 28 Olomouc-Neředín, 29 Pustiměř, 30 Roštění, 31 Seloutky, 32 Skoronice, 33 Slavkov, 34 Šaratice, 35 Šitbořice, 36 Švábenice, 37 Tetětice, 38 Tištín, 39 Tvarožná, 40 Uherský Brod, 41 Uherský Ostroh, 42 Určice, 43 Velatice, 44 Velké Hostěradky, 45 Veselí nad Moravou, 46 Vracov, 47 Vranovice, 48 Vrbátky, 49 Vyškov, 50 Zlobice, 51 Žarošice, 52 Želetice, 53 Bezměrov, 54 Litence, 55 Roštín.

Foto 1: Pohled na zkoumanou lokalitu z JV (K. Pecháček 8. 9. 2020).

Foto 2: Pohled na zkoumanou lokalitu ze SZ (K. Pecháček 11. 4. 2021).

Foto 3: rozorané žárové hroby (R. Vrbíček 22. 12. 2006).

Foto 4: rozorané žárové hroby (R. Vrbíček 22. 12. 2006).

Foto 5: rozorané žárové hroby (R. Vrbíček 22. 12. 2006).

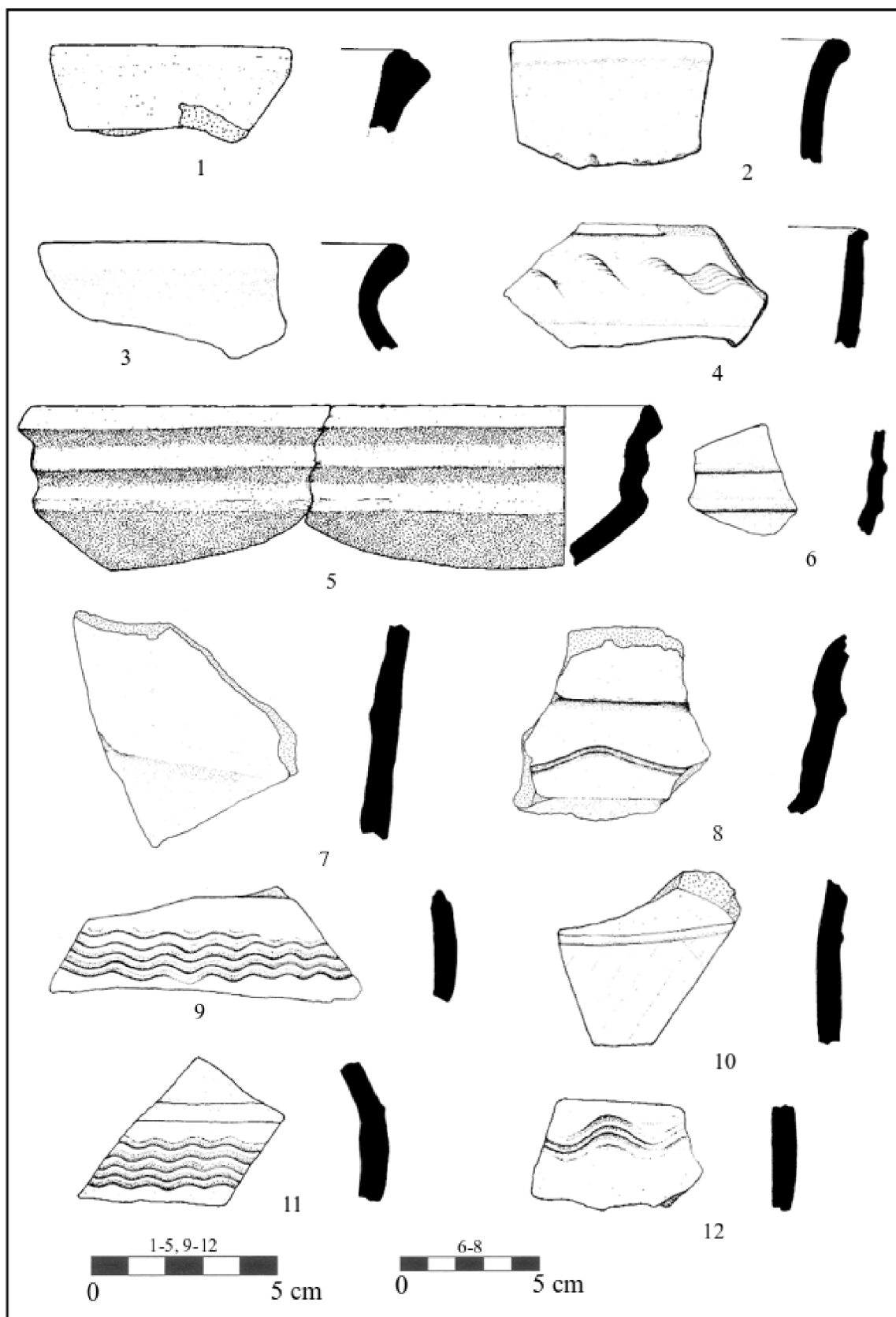

Foto 6: rozorané žárové hroby (R. Vrbíček 22. 12. 2006).

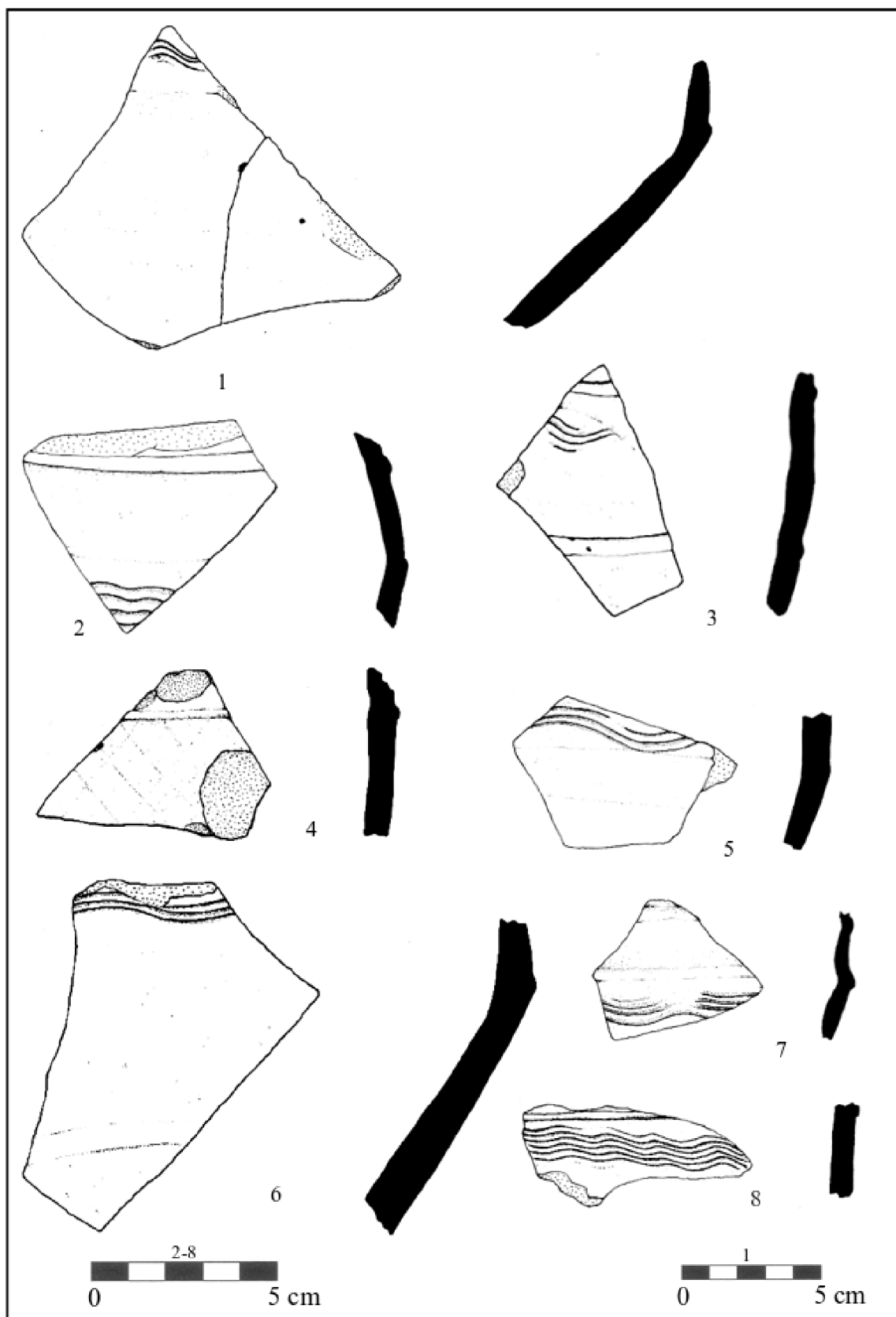

		A	B1a	B1b	B1c	B2a	B2b	B2/C1	C1a	C1b	C2	C3	C3/D1
TS													
Žl.or.ker.													
glazovaná													
jiřík													
v ruce	hrnec												
	mísa												
	teriny												
	pohárek												
	zdobení												
přesleny													
ker. korál													
spony	A 247												
	Böh 27d												
	A 144												
	A 41												
	A 120–131												
	A 132												
	Sch A VII2												
	A 169												
přezka	ML D17												
vědra	E 39,40-42												
	E 44–49												
kopí													
nože													
sklo	Bar. 106												
	Bar. 31												
	E 181–183												
Korálky	skup I												
	skup II												
	skup III												
	skup IV												
	skup XII												
	skup XIV												
	skup XV												
	skup XVIII												
	skup XXII												
hřebeny													

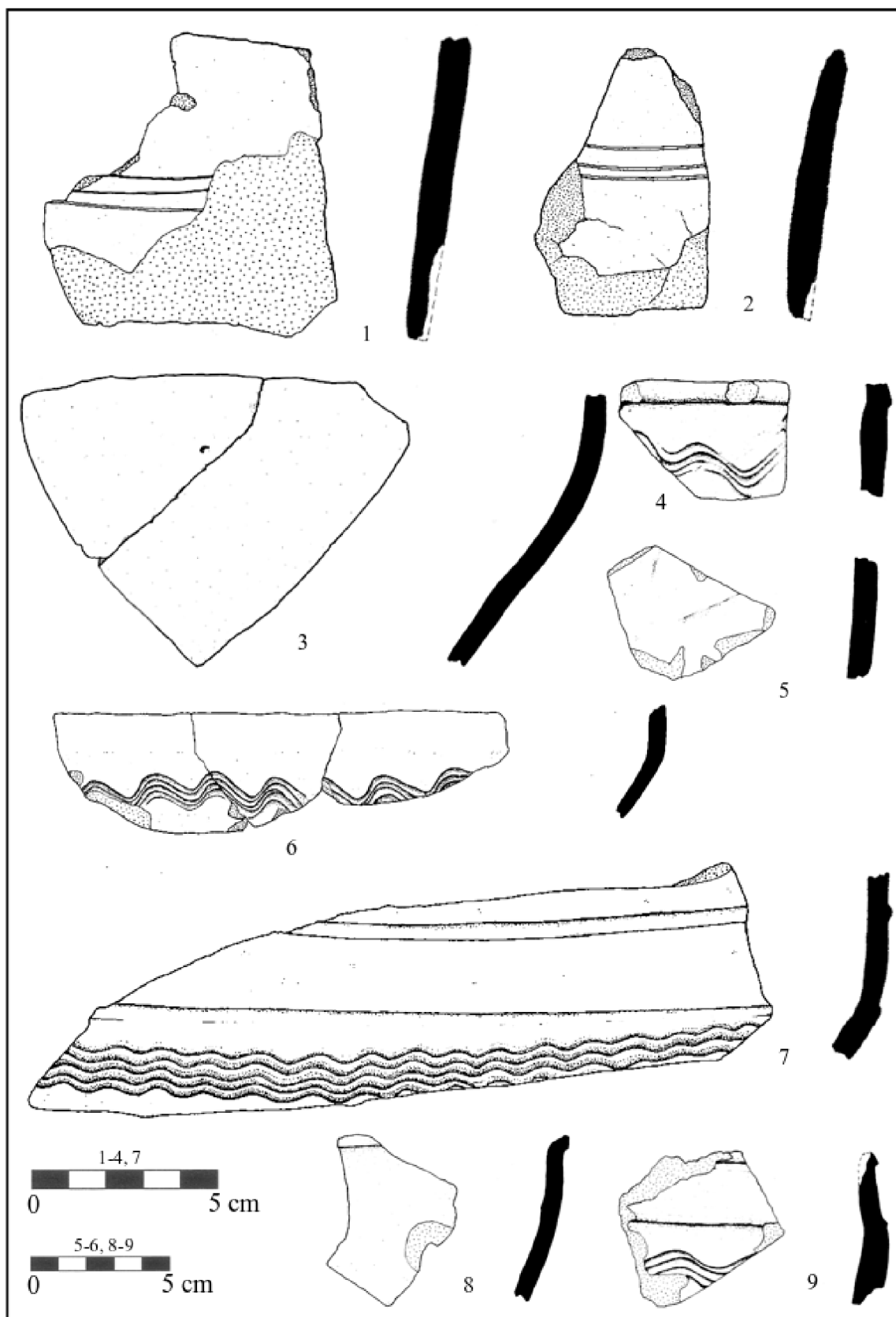
Tab. 18: Datace artefaktů.

Tab. 1: Germánská na kruhu točená, tzv. jiřikovická keramika (kresby L. Hetmánek).

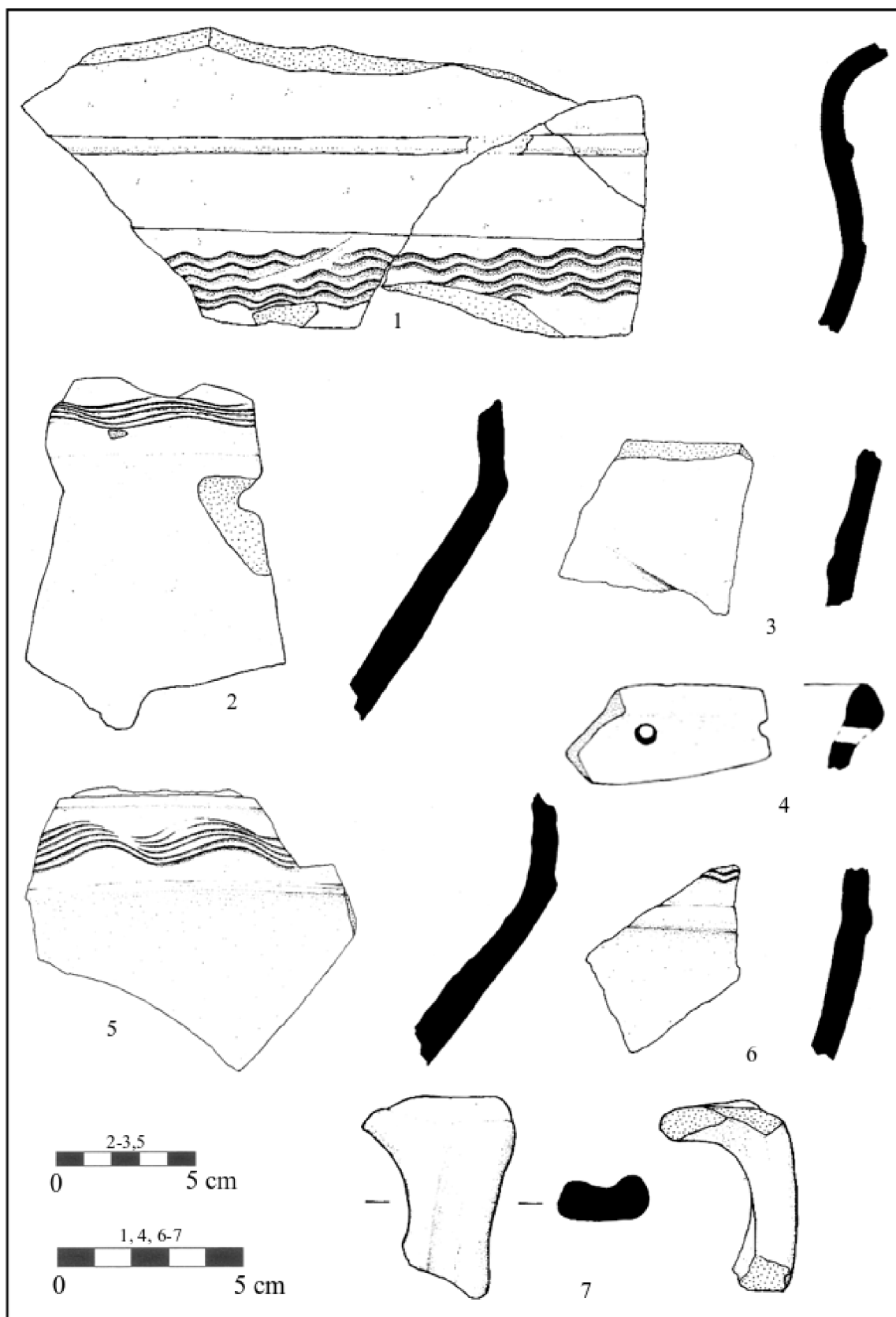

Tab. 2: Germánská na kruhu točená, tzv. jirkovická keramika (kresby L. Hetmánek).

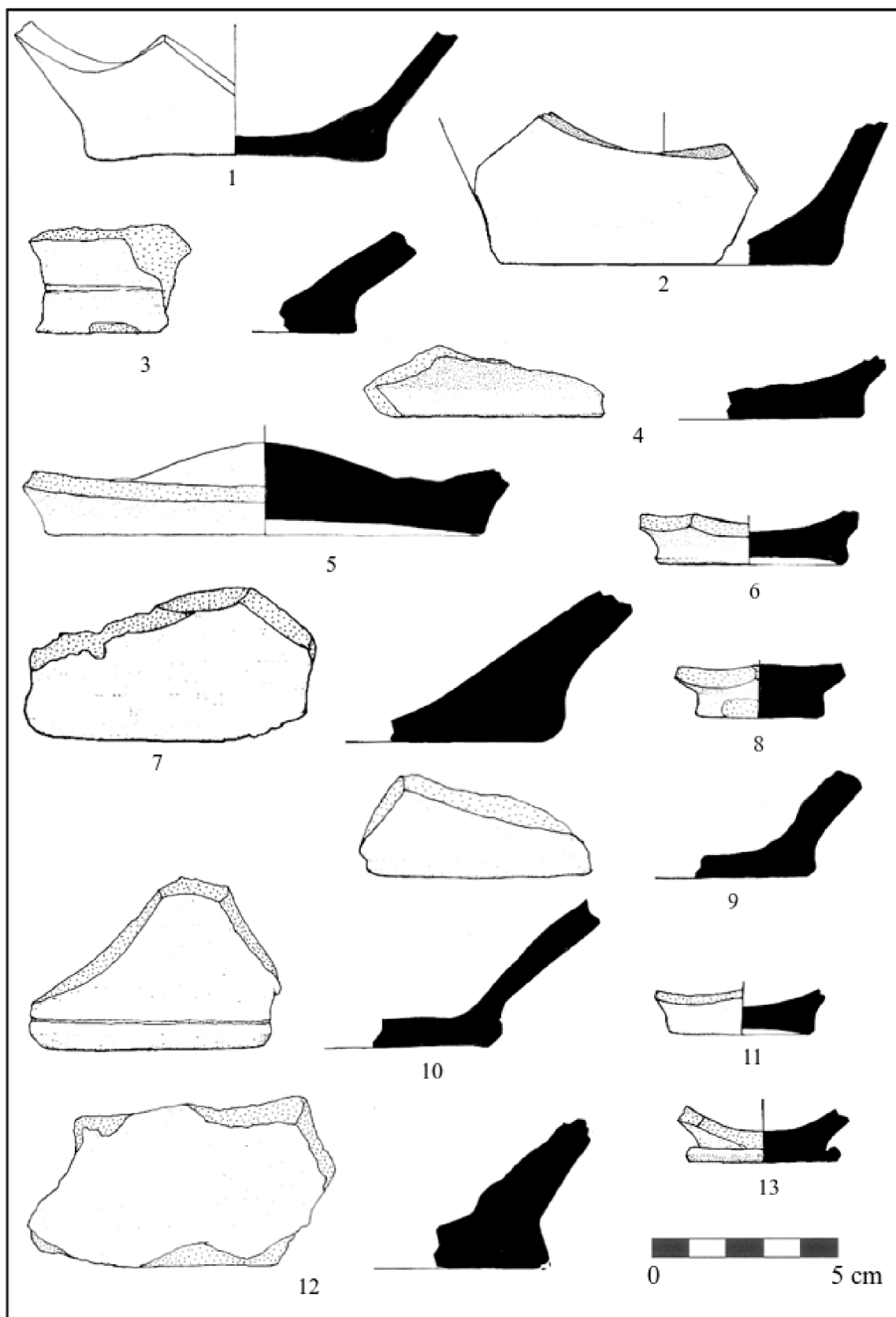

Tab. 3: Germánská na kruhu točená, tzv. jirkovická keramika (kresby L. Hetmánek).

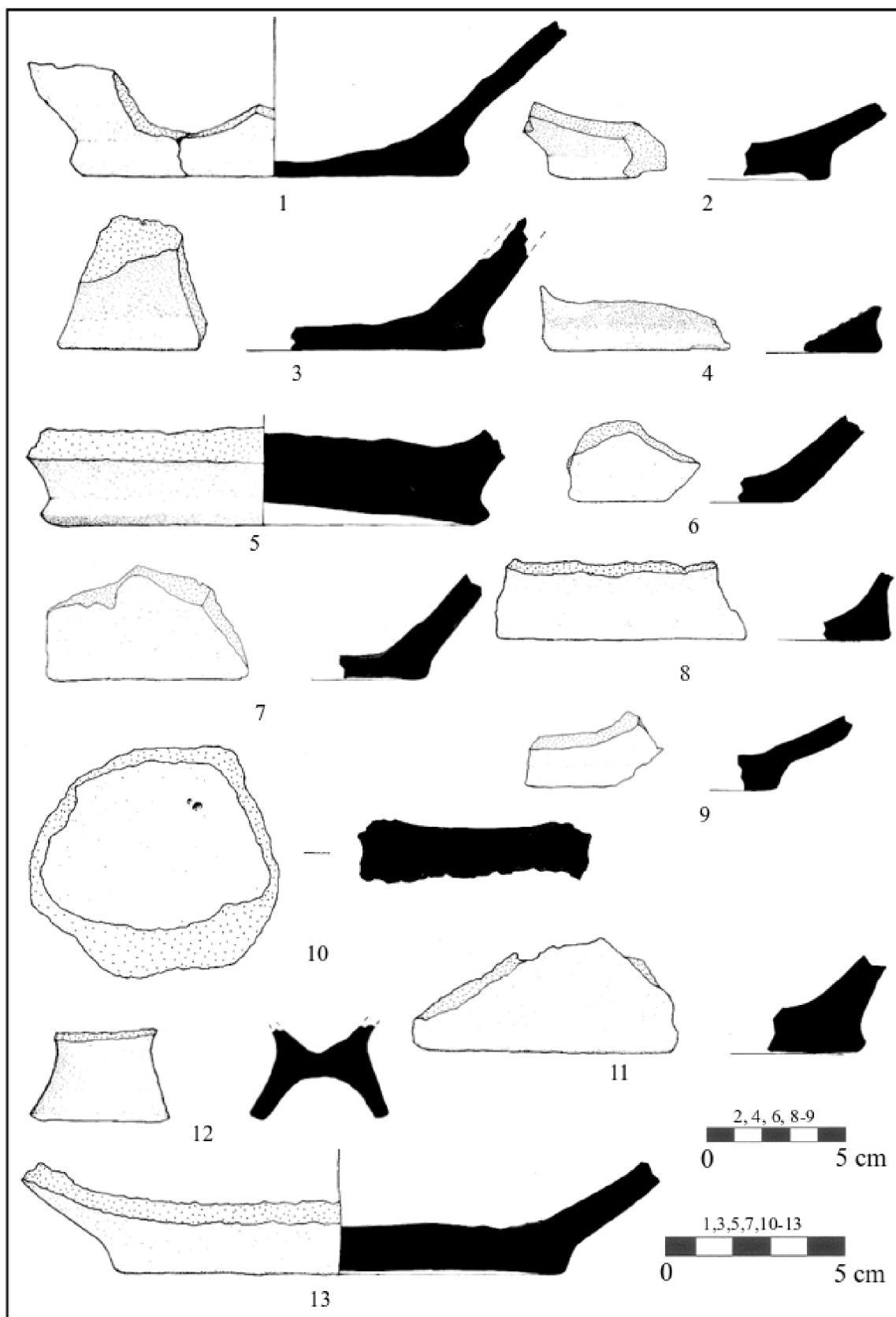

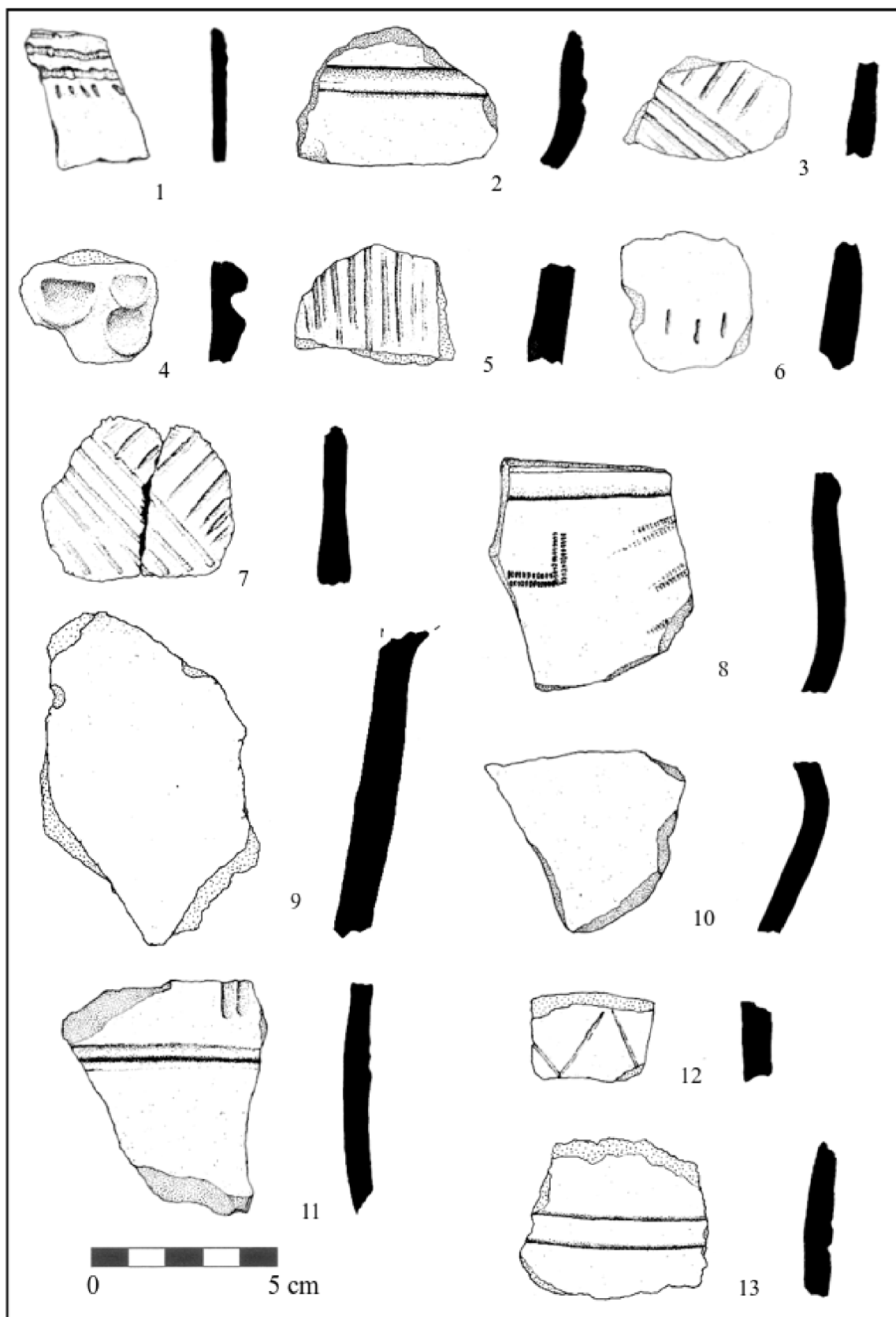
Tab. 4: Germánská na kruhu točená, tzv. jirkovická keramika (kresby L. Hetmánek).

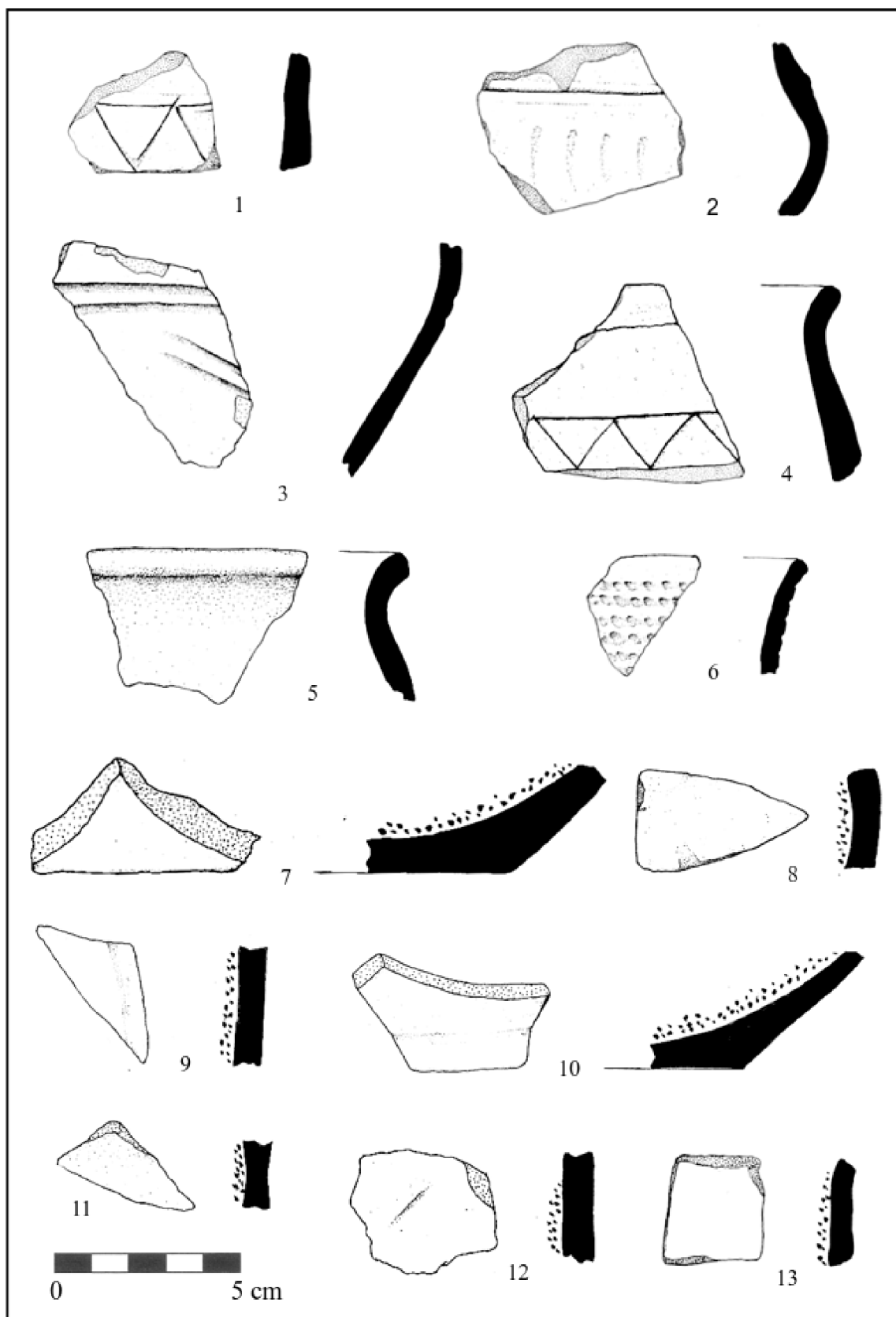
Tab. 5: Germánská na kruhu točená, tzv. jirkovická keramika (kresby L. Hetmánek).

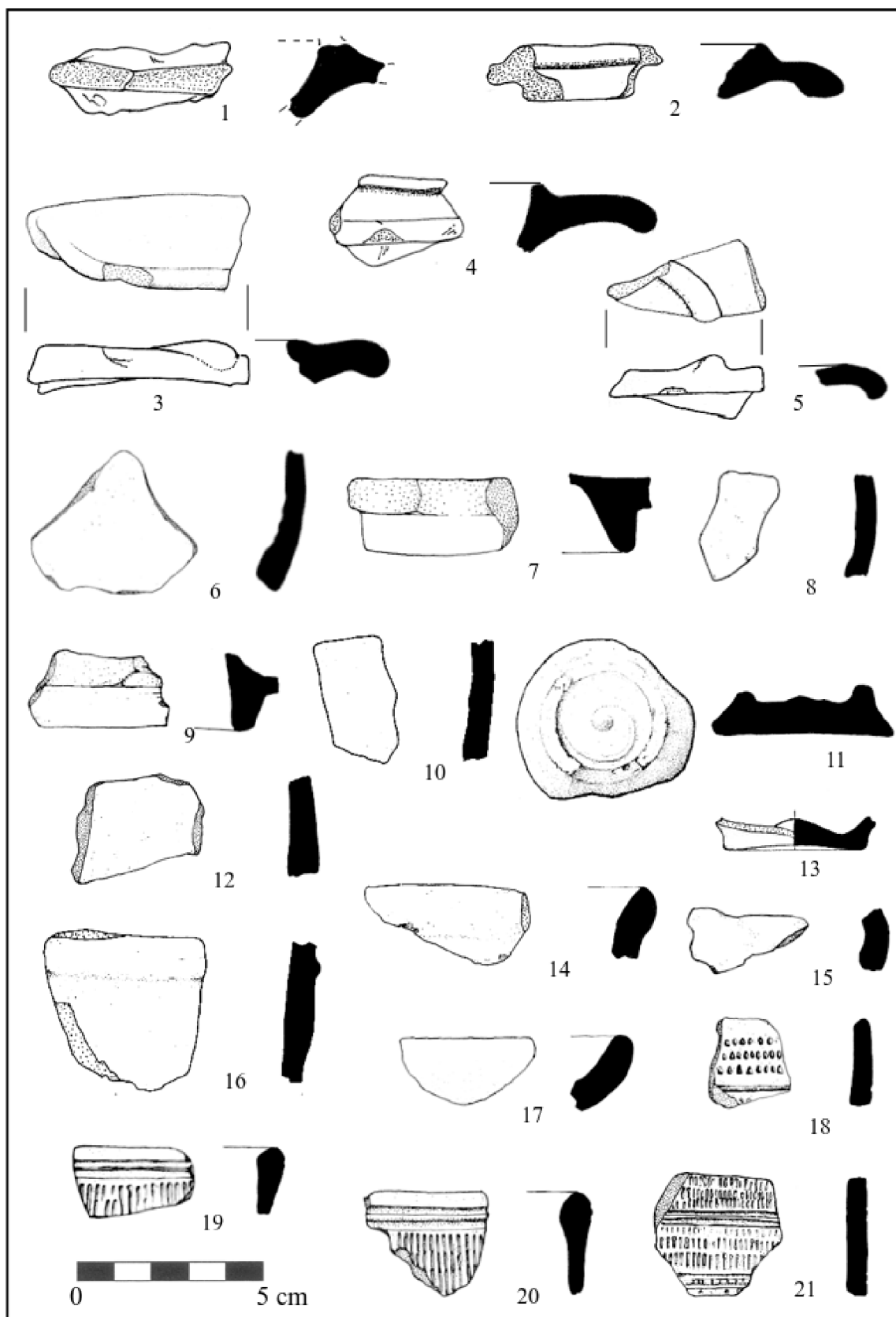
Tab. 6: Germánská na kruhu točená, tzv. jirkovická keramika (1-5). Germánská v ruce dělaná keramika (6, 9-11,13). Germánská v ruce dělaná, obtáčená keramika (7,8,12) (kresby L. Hetmánek).

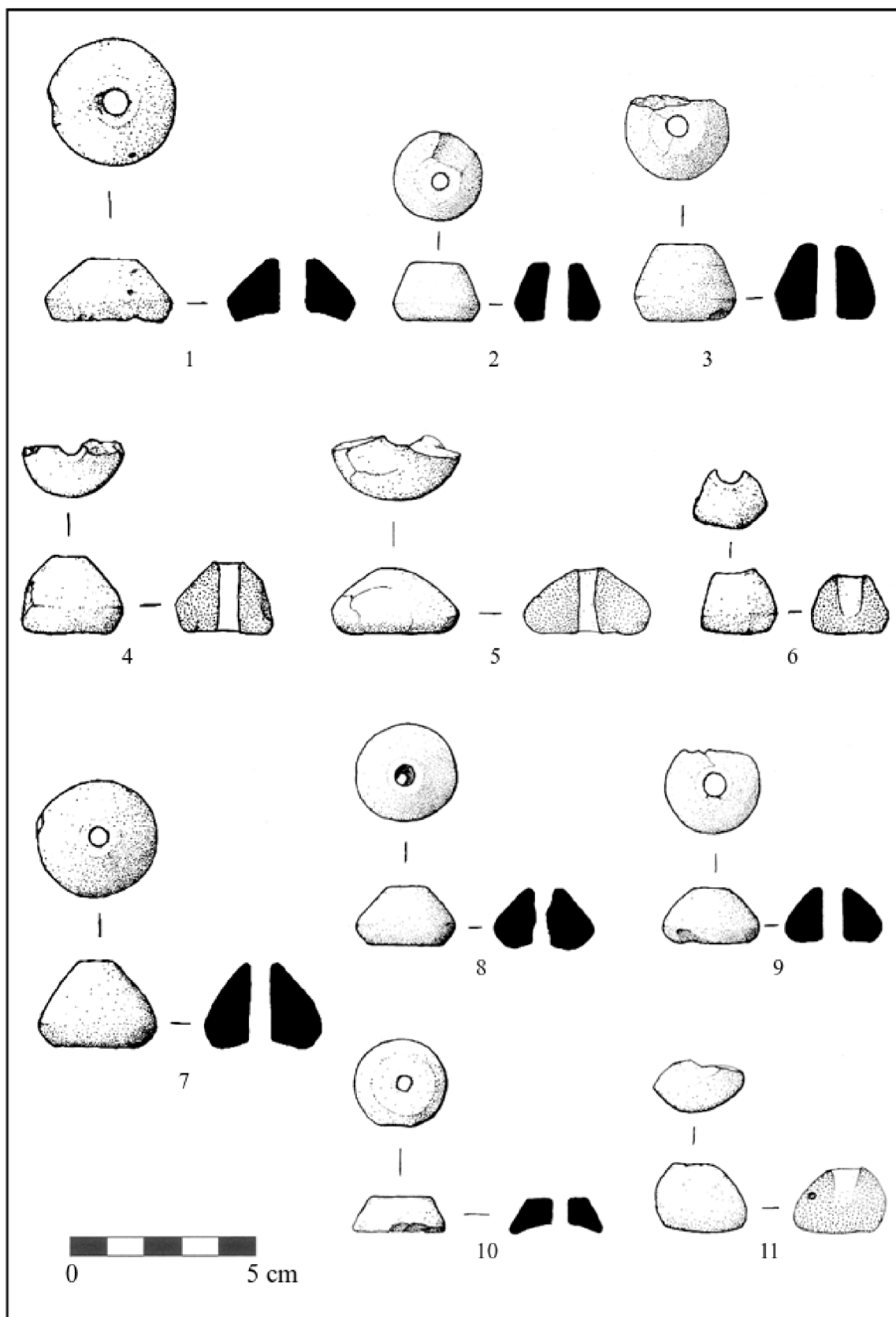
Tab. 7: Germánská v ruce dělaná keramika (kresby L. Hetmánek).

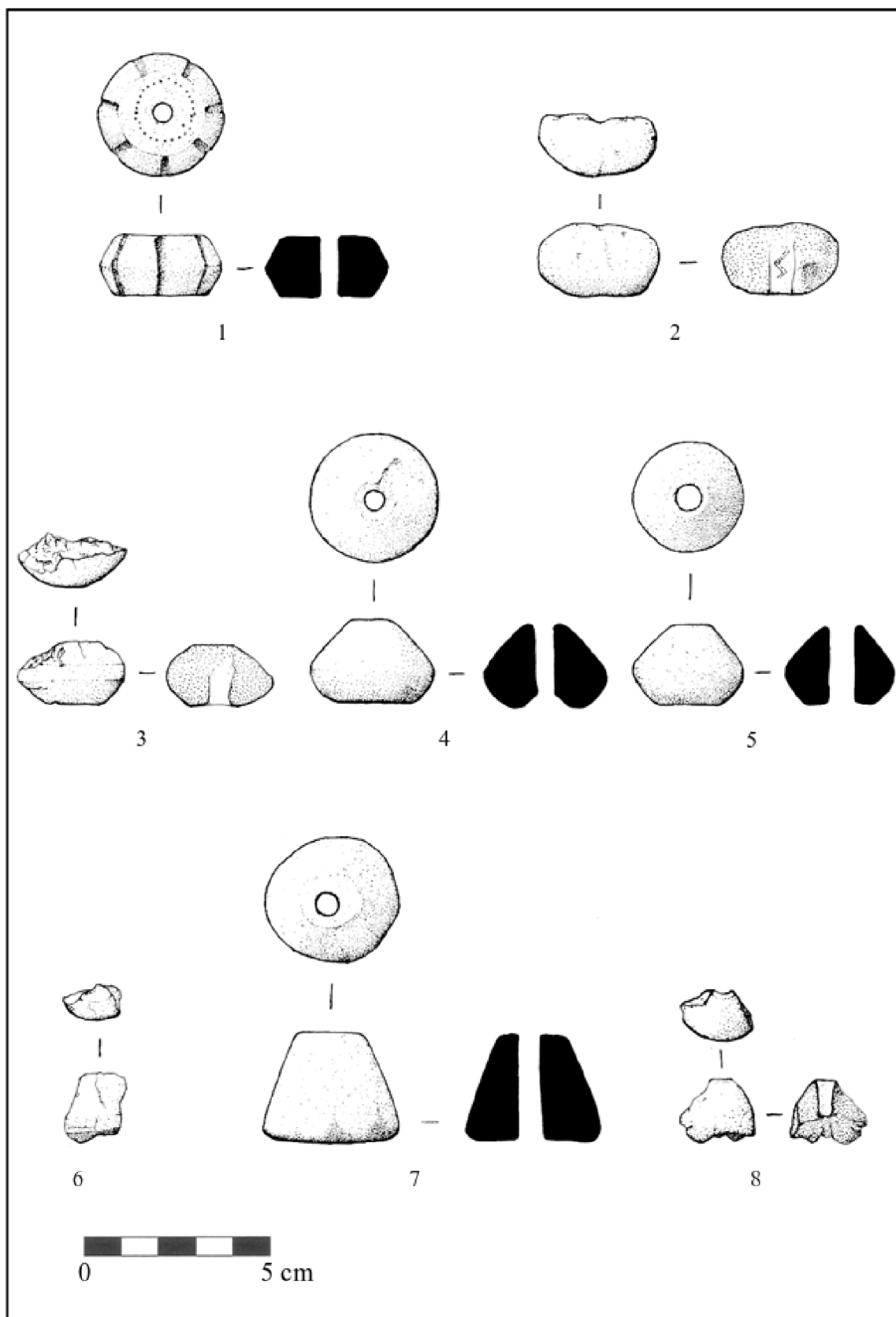
Tab. 8: Germánská v ruce dělaná keramika (1-6). Římskoprovincionální keramika (7-13) (kresby L. Hetmánek).

Tab. 9: Římskoprovincionální keramika (kresby 1-5 K. Pecháček; 6-21 L. Hetmánek).

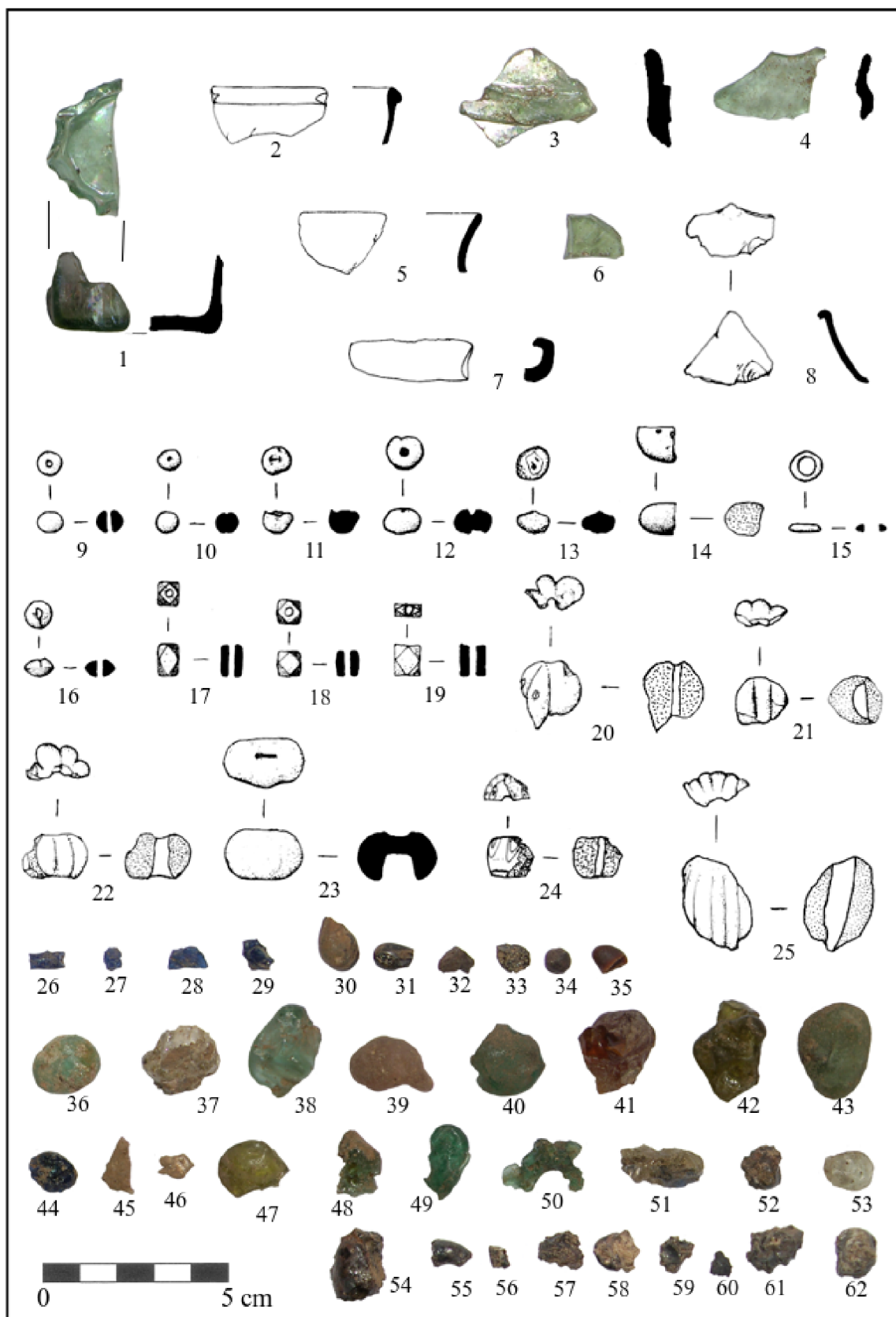

Tab. 10: Keramické přesleny (kresby L. Hetmánek).

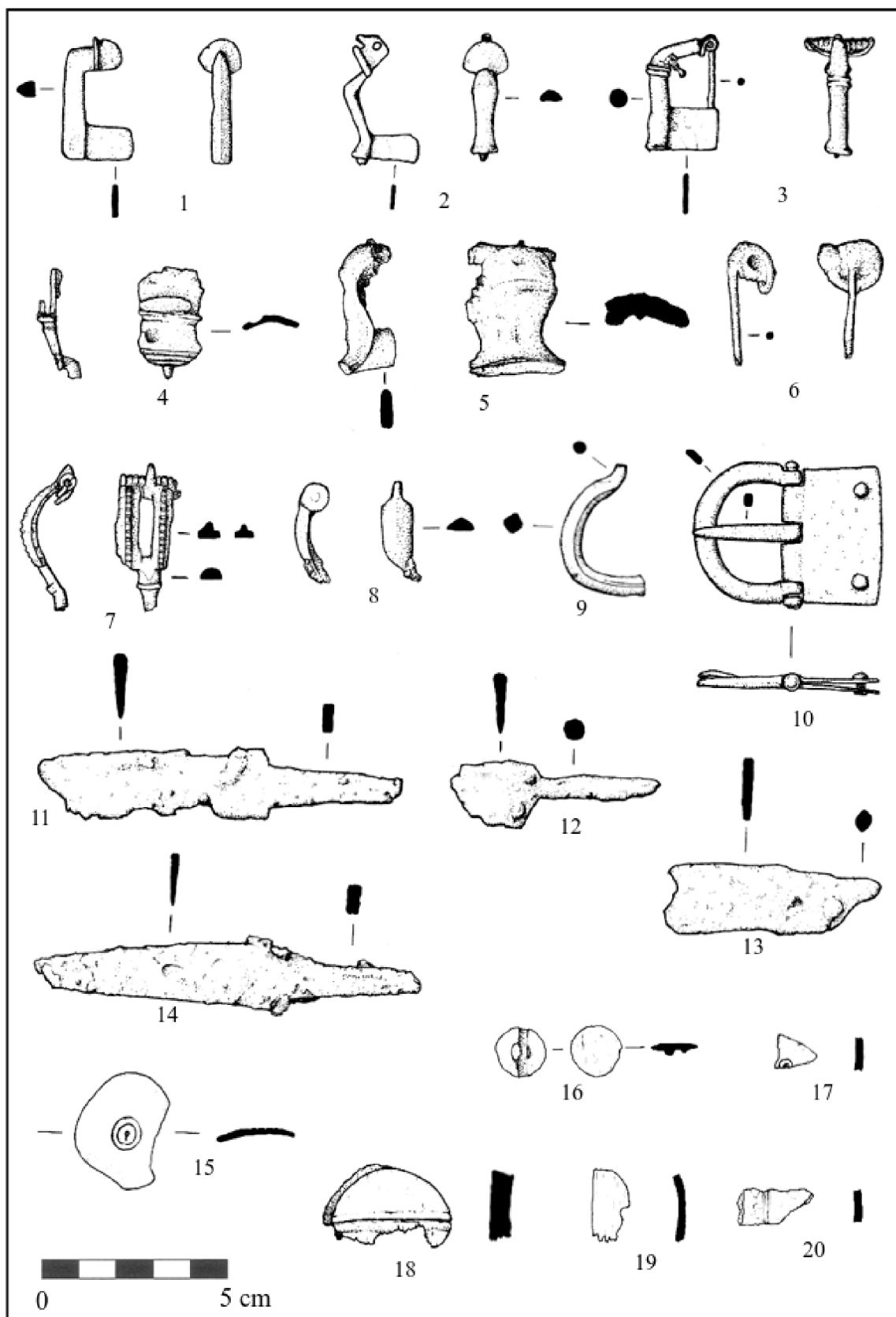

Tab. 11: Keramické přesleny (kresby L. Hetmánek).

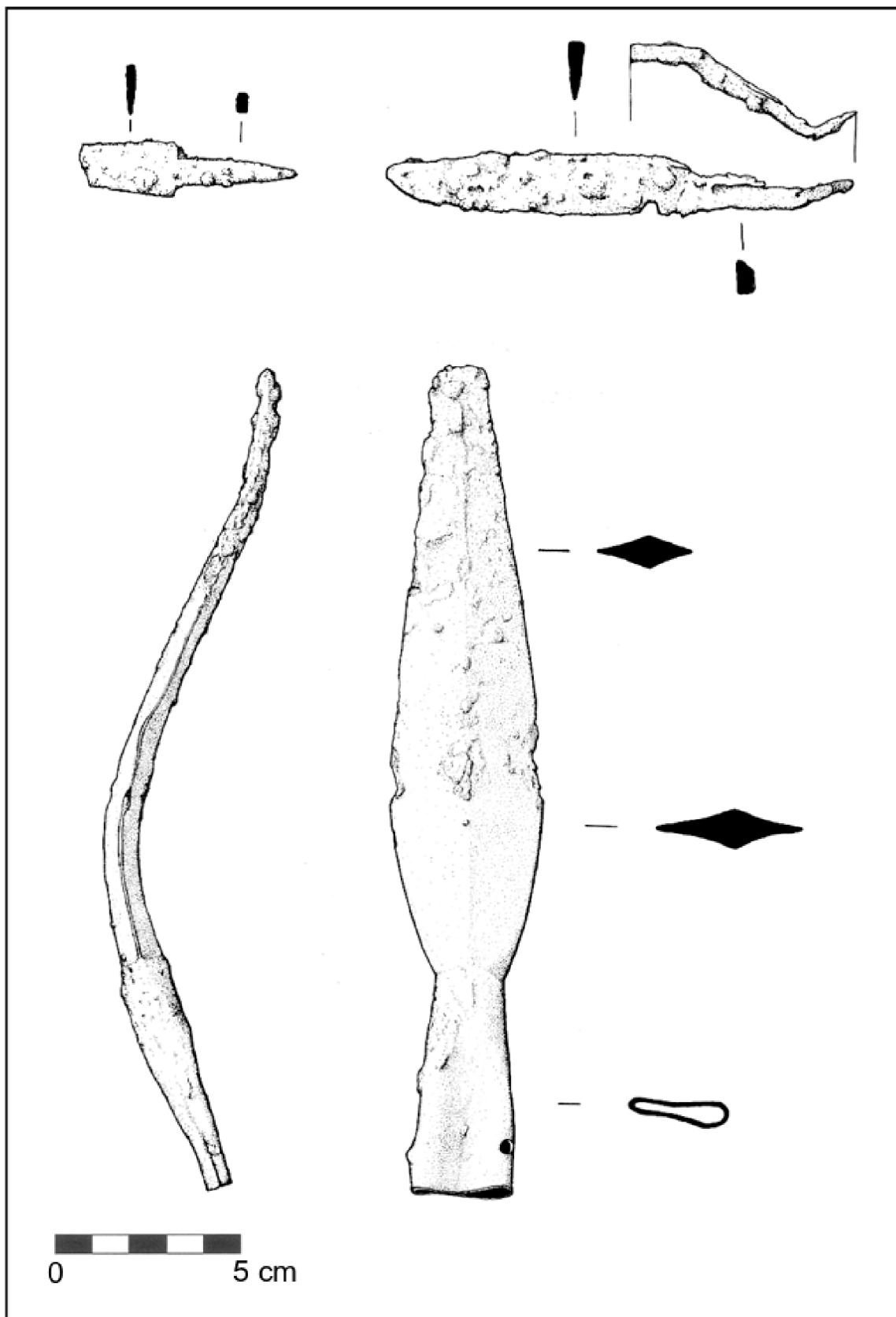

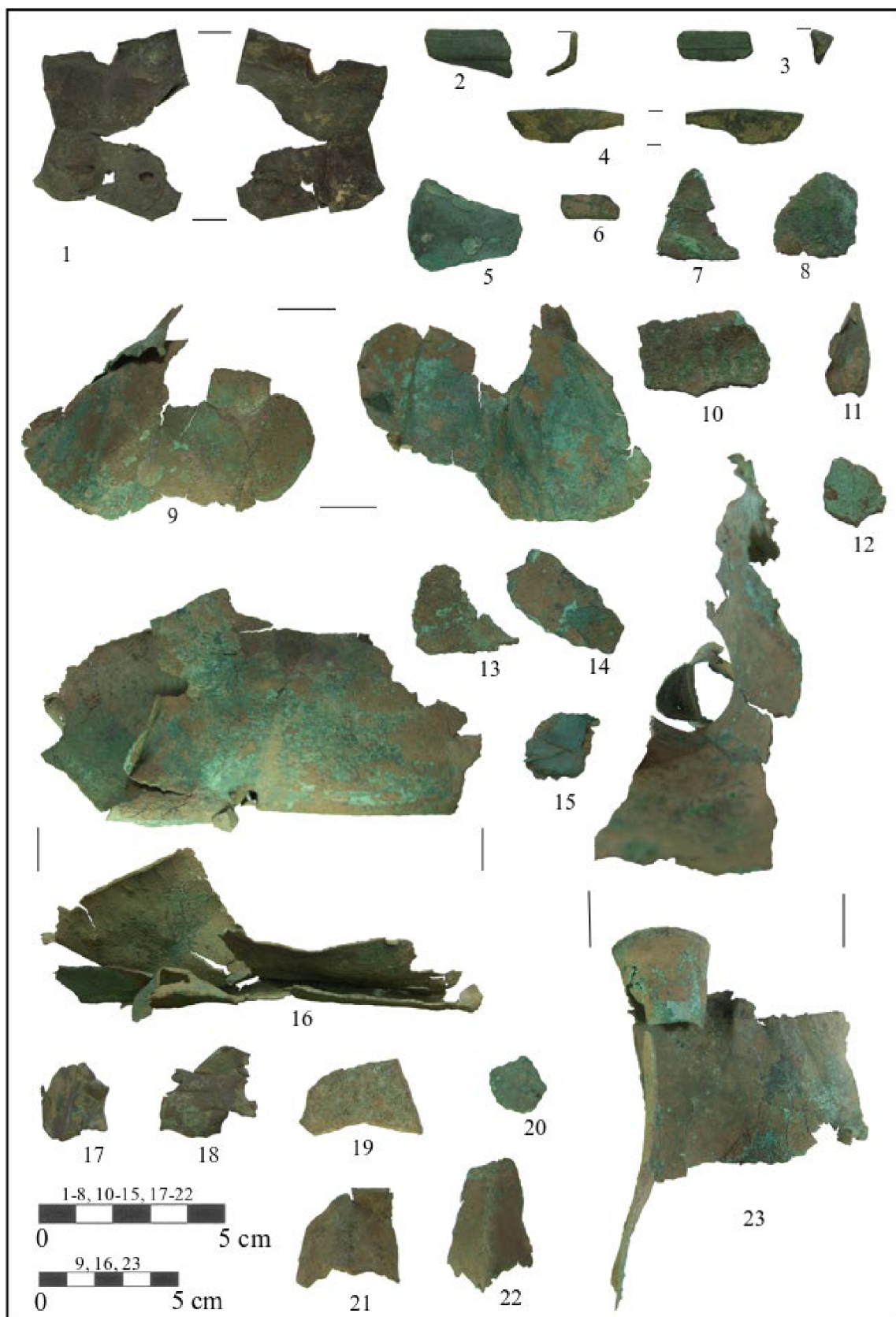
Tab. 12: Skleněné nádoby (1-8). Skleněné korálky (9-24, 26-29). Keramický korálek (25). Skleněné slitky (30-62) (kresby 13 K. Pecháček; ostatní L. Hetmánek; foto K. Pecháček).

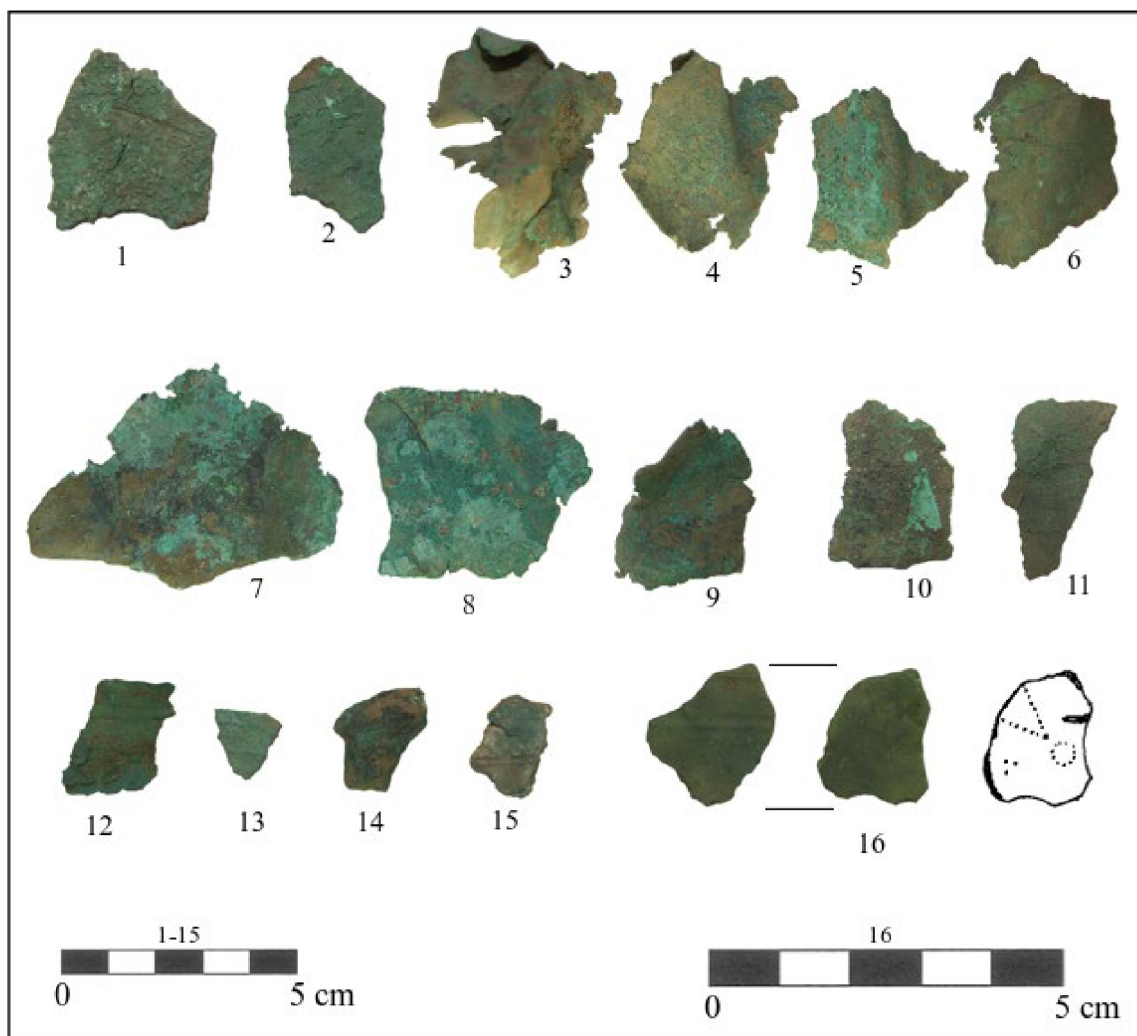
Tab. 13: Spony, bronz (1-4, 6-9). Spony, železo (5-6). Přezka, bronz (10). Nože, železo (11-14). Kostěná a parohová industrie (15-20) (kresby L. Hetmánek).

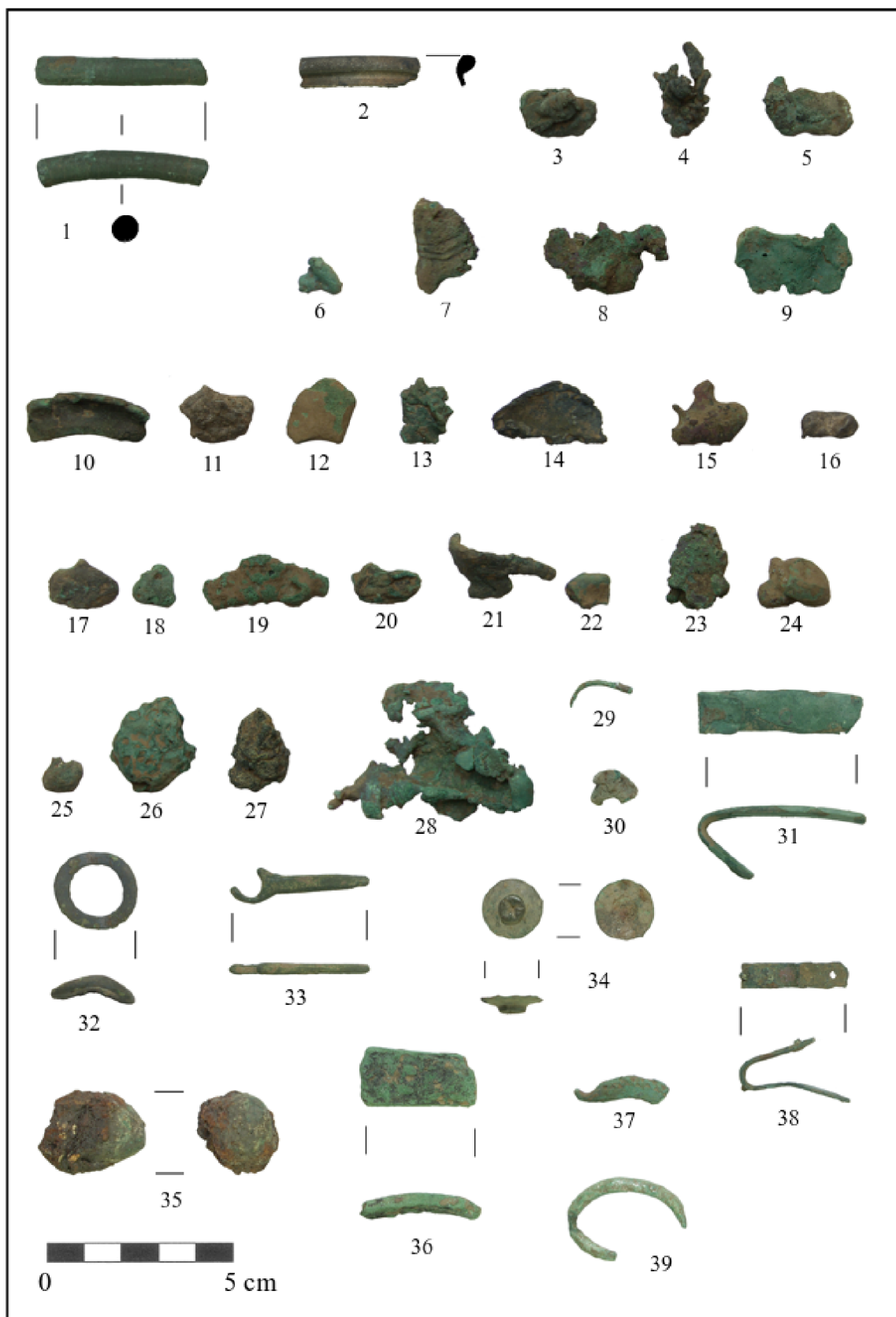
Tab. 14: Nože, železo (1,2). Hrot kopí, železo (3) (kresby L. Hetmánek).

Tab. 15: Bronzové nádoby (foto. K. Pecháček).

Tab. 16: Bronzové nádoby (foto, kresba K. Pecháček).

Tab. 17: Bronzové nádoby (1-2). Bronzové slitky (3-15, 17-28). Stříbrný slitek (17). Neurčitelné bronzové artefakty (29-39) (foto K. Pecháček).